CİNS

AYLIK
ÇÖL ŞARKISI
ARALIK 2019
SAYI 51
11 TL
KKTC 13 TL

ÇÖLÜ GÜZEL YAPAN ŞEY
BİR KUYU GİZLİYOR OLMASIDIR

MUSTAFA ÇİFTCİ | GÜRAY SÜNGÜ | AHMET SARI | ÖMER TÜRKER | SAVAŞ Ş. BARKÇİN | ALİ ŞÜKRÜ ÇORUK | İBRAHİM HALİL ÜÇER | SEYİD ÇOLAK | ÇAMRAN AZİZOĞLU
EMİNE YÜKSEL TÜRKMEN | ABDÜLHAMİT GÜLER | SERDAR BİLİR | ERCAN YILDIRIM | MUHAMMED YAZICI | GIORGIO AGAMBEN | PEPPE SAVÀ | HÜDANUR AKKUZU
SEYFULLAH AKKUZU | MURAT GÜZEL | MEHMET ŞEKER | GÜVEN ADIGÜZEL | YUSUF GENÇ | MAHİR DAMATLAR | NEŞE KUTLUTAŞ | BİLAL CAN | SADIK YEMNİ
SÜLEYMAN UNUTMAZ | HÜSEYİN YAHYA ŞEKERCİ | BAHADIR YENİŞEHİRLİOĞLU | MUSTAFA BEN HAMOUCHE | SİBEL KILIÇ | ESRA ARI | NAZ EPÖZDEMİR
COŞKUN KARADEMİR | SADIK KOÇ | MUSTAFA UÇURUM | CEMİLE AĞAÇ | HASAN AYCIN

9 772149 818006

Tekno atıkları #eğitimedönüştür

Şimdi tekno atıklar Turkcell mağazalarında toplanıyor, TÜBİSAD geri dönüşüme kazandırıyor, elde edilen gelir çocuklarımızın geleceği için TEGV'e bağışlanıyor

TÜBİSAD
AEEE YETKİLENDİRİLMİŞ KURULUŞU | WEEE COMPLIANCE SCHEME

SIFIR ATIK

KANAVİÇE YA DA GOBLEN

İnsan doğduğu o ilk günden ibarettir, dünya gelip kalbinin ortasına oturmuştur işte. Ciğerlerini yakan oksijen ve ağlama sesiyle dünyayla kurduğun ilk bağ. Hayat böyle başlar ve devam eder. Aslında ağladığın o ilk gün, dünya kulağına bir sırrı fısıldamıştır. Sonra arayışlar başlar, savaşlar ve diğer şeyler; başka umut etmeler, başka yaşamaklar.

Bütün arayışların ortasında, hiçbir zaman tam edemeyeceğin birçok şey... İnsan bunu bilir. Koynunda kılıç şakırtısı, nereye gitsen insan olmanın acısı ve bir günbatımının ayrıntıları. Yol ayrımları, yol şarkıları, yoldan payına düşen bazı gelin nakışları.

İnsan doğduğu o ilk günden ibarettir aslında.

O büyük kırgınlık sırtında, azığını bildiğin kadar gitmekler. Nasıl olmasını istesen de hep aynı yerinde bir dünya. Dağlarına tırmanarak ve ırmaklarına batarak aradığın ipuçları. Kalbin kuş gibi havalanır göğsünden, bir duvara sırtını yaslayıp uzaklara baktığında mesela, soruyorsun kendine ısrarla, bin defa ve umutla; hayatın anlamı, kalbinin delili mi? Okudukların, izlediklerin, sevdiklerin ve gördüklerin... Kalbine işlediğin bu dünyanın sırrıdır aslında ve kulağına fısıldanmıştır. Kanaviçe ya da goblen. Savaş bitti. Savaş başlıyor.

Çünkü insan doğduğu o ilk günden ibarettir. İlk gün neden ağladığını unuttuğunda ya da sürüp kapattığı bütün günlerin ardından onu hatırlamadığında başlar kaybetmesinin yazgısı. Durup hatırlamazsa o ilk günü, adım adım çürür. Böyle başlar çürüme. Daha da kötüleşen her günün muhasebesi, o ilk günden değil de bir önceki günden yapılırsa ortaya çıkar. Uzaklaştığını anlamaz çünkü.

Yani doğduğu o ilk günden ibarettir aslında insan. Sonraki her bir günü, o ilk günü hatırlayarak geçerse ancak, o ilk güne sadık kalabilir.

Budur. Böyledir.

İTHAF

ARALIK DA KEDER

Namık Kemal, Ahmet Mithat, Mehmet Âkif ve Behçet Necatigil...

Ve daha pek çok güzel adam...

Aralık da keder hakikaten... Her biri için ayrı ayrı konuştuk. Her birini ayrı ayrı andık burada. Sonrakilerin öncekilere bir ödevi de bu değil midir zaten?

Miladi 2019'u kapatırken hiçbirini birbirinden ayırmadan, hepsini birden anarak:

Vatan şairine, büyük üniversiteye, milli şaire ve hocaya...

Bu Aralık hepsini anarak...

Kemal'e, Mithat'a, Âkif'e ve Necatigil'e...

Ama en çok da Âkif'e...

Kapak sözü: Exupéry'den...

CİNS

AYLIK ÇÖL ŞARKISI

CİNS DERGİ

İMTİYAZ SAHİBİ
KETEBE KİTAP VE DERGİ YAYINCILIĞI A.Ş. ADINA MUHAMMED SİNAN ALBAYRAK

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
İSMAİL KILIÇARSLAN

YAYIN KOORDINATÖRÜ
FURKAN ÇALIŞKAN

EDİTÖR
YUSUF GENÇ

YARDIMCI EDİTÖR
SİBEL KILIÇ

SON OKUMA
BETÜL DURDU

SORUMLU YAZI İŞLERI MÜDÜRÜ
BURHAN İSTENCİ

YAPIM
ÇETELE KÜLTÜR SANAT İLETİŞİM LTD.

GRAFİK TASARIM
NİSANUR KARAKUŞ

YARDIMCI GRAFİKER
ŞEYDA NUR UĞUR

REKLAM
ABDULLAH HANÖNÜ
(REKLAM GENEL MÜDÜRÜ)
ZİYA KADAM
(REKLAM GENEL MÜDÜR YRD.)
GÜLAY BAYRAK ALTINDAĞ
(REKLAM GENEL MÜDÜR YRD.)
AYŞEGÜL DAG
(REKLAM MÜDÜRÜ)

REKLAM REZERVASYON
CENK KAHRAMAN
(REZERVASYON MÜDÜR YRD.)
0212 467 65 65 / 17 27
cenk.kahraman@reklampiri.com

BASKI
ÖZCAN URAL
(SATIN ALMA VE BASKI MÜDÜRÜ)

SATIŞ, PAZARLAMA, ABONE VE DAĞITIM
BİRLİKTE DAĞITIM A.Ş.
0212 467 17 17
www.birlikte.com.tr

BASIM
İHLAS GAZETECİLİK A.Ş.
YENİBOSNA, BAHÇELİEVLER, İSTANBUL
0212 454 30 00

KURUMSAL DAĞITIM
TURKUVAZ DAĞITIM PAZARLAMA A.Ş
SAMANDIRA, İSTANBUL 02165859000
www.turkuvazmatbaacilik.com

İLETİŞİM - YÖNETİM YERİ
MALTEPE MAH.FETİH CAD.NO:6 34010
TOPKAPI-ZEYTİNBURNU/ İSTANBUL
TEL: 0212 467 65 15
www.cins.com.tr
iletisim@cins.com.tr

HER HAKKI MAHFUZDUR.
DERGİDEKİ YAZI, FOTOĞRAF VE DİĞER GÖRSELLERİN İZİN ALINMADAN VEYA KAYNAK GÖSTERİLMEDEN HER TÜRLÜ ORTAMDA ÇOĞALTILMASI YASAKTIR.

Asırlardır İslâm âleminde büyük bir güven ve sevgiyle okunan, hiçbir dönem elden düşmeyen kıymetli bir hazine...

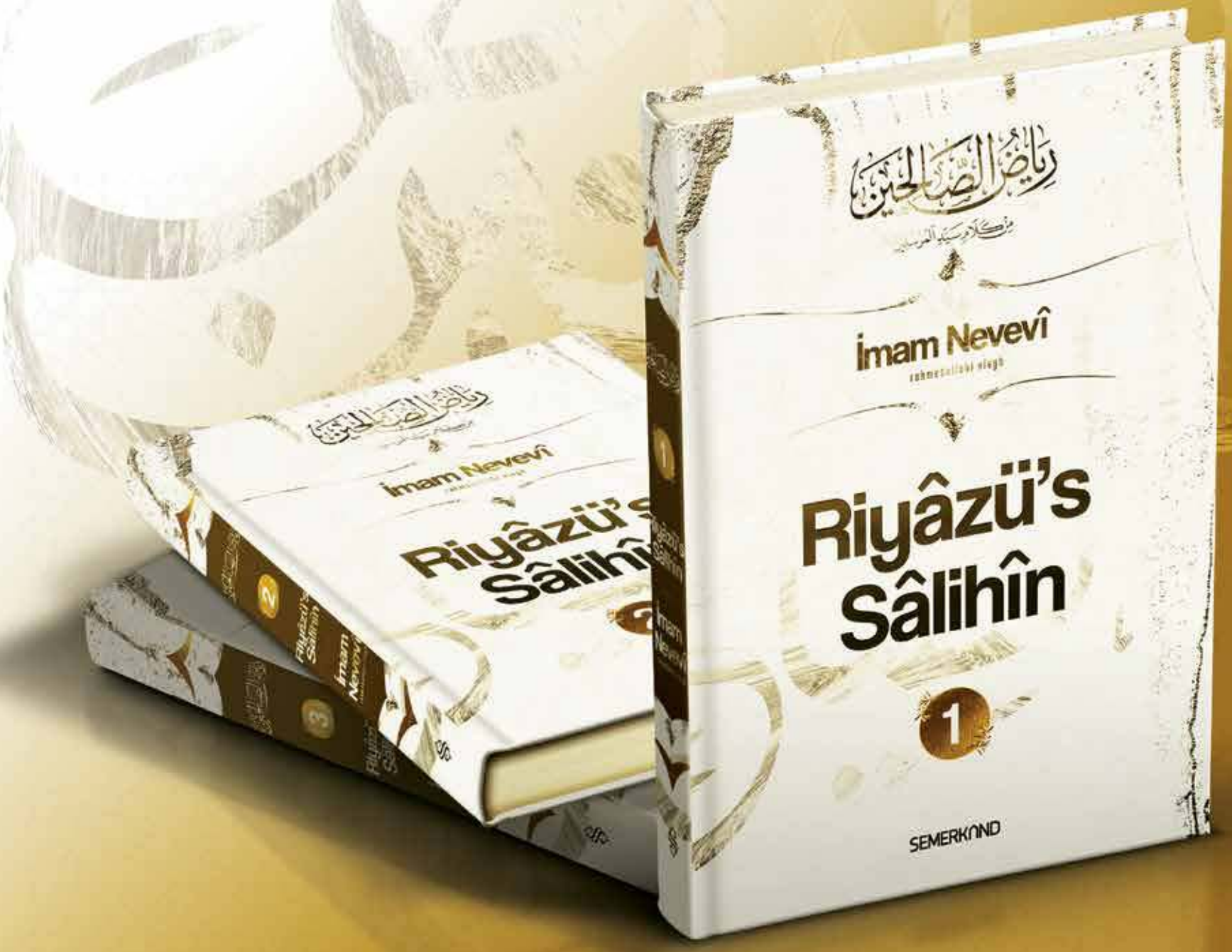

YENİ
Asılı ve tercümesi ile birlikte

Semerkand İletişim Merkezleri | semerkandpazarlama.com semerkandonline.de | Diyanet Vakfı Mağazaları

Facebook: SmrknDPazarlama | SemerkandYayınları **Twitter:** SmrknDPazarlama | Semerkandyayın

MUSTAFA ÇİFTCİ

SİYASETİ KİM YAPSIN?

İllüstrasyon: Cemile Ağaç

Partiye üye oldum, gömleğimden kravatımı hiç ayırmadım. Taziyelere, düğünlere gittim. Bizim milletimiz tokalaşmayı, sarılmayı, öpmeyi ne çok severmiş öğrendim. "Corp" diye öpüyordu seçmenlerim. Ben de bir zaman sonra kendimi kaptırdım kimi görsem sarılır oldum. Bir keresinde kalabalık arasında kaldım, gördüğümü tutup öpüyorum. Çaycıyı üç kere öpmüşüm. Kulağıma eğildi "Başkanım beni bu üçüncü öpüşünüz..." deyince ayıldım. Artık kucakladığım kim diye bakıyorum.

Efendim ben mali müşavirim adının afili olmasına bakılmasın, yaptığımız iş başkasının harcadığının hesabını tutmak. "Eller harcasın sen say." denilmiştir bize. Ben de kendimi bildim bileli muhasebeciyim. Yalan dünyada geçim derdini şimdilik halletmiş sayılırım o sebepten siyaset benim için bir meşgale olacaktı.

Partiye üye oldum, gömleğimden kravatımı hiç ayırmadım. Taziyelere, düğünlere gittim. Bizim milletimiz tokalaşmayı, sarılmayı, öpmeyi ne çok severmiş öğrendim. "Corp" diye öpüyordu seçmenlerim. Ben de bir zaman sonra kendimi kaptırdım kimi görsem sarılır oldum. Bir keresinde kalabalık arasında kaldım, gördüğümü tutup öpüyorum. Çaycıyı üç kere öpmüşüm. Kulağıma eğildi "Başkanım beni bu üçüncü öpüşünüz..." deyince ayıldım. Artık kucakladığım kim diye bakıyorum.

Seçim yaklaştıkça ziyaretlerimiz artıyor. Eve geç saatte dönebiliyorum. Çocukların yaşı büyük. Nazlı bebe devrini geçtiler çoktan. Ama onların da muhabbetini özlüyorum. Benim geldiğim saatte onlar uykuyu yarılamış oluyorlar. Ama kızımın mezuniyet töreni varmış onu öğrendim. Hanım sert konuştu; "Bak şimdiden söylüyorum parti pırtı işi çıkarma kız mezun oluyor yanında olmayacak mıyız?" "Hiç olur mu kızımın yanındayım tabii"dedim.

Sonra yine siyaset kovalamaya devam ettim. Koşturmak insanı zayıflatır derler hepten yalan ben koşturdukça kilo alıyorum. Delegelerim gülüşüyorlar. "Başkanım göbeği gerdanı yerine koydun bir tek koltuğun eksik, maşallah" diyorlar. Onlarla beraber ben de gülüyorum hâlime. Konuşmalarım da değişiyor yavaş yavaş. Herkese "Başkanım" demeye başlıyorum. Siyasete bulaşmış herkes her an bir yere başkan olabilir. Tedbirli olmak lazım değil mi?

O günlerde dediler ki, "Falanca köyün muhtarı ameliyat olmuş ona geçmiş olsun demeye gidilecek." "Tamam..." dedim atladık benim arabaya gidiyoruz. Benimle beraber toplam dört kişiyiz. Yolda meselemiz yine siyaset ben konuştukça açılmışım. Arabayı partiden bir genç sürüyor. Epeyce bir yol gitmişiz. Yolu biliyordur herhâlde diye şoföre güvendik, o da bize güvenmiş. Sonunda kaybolduk. Ama nasıl kaybolma, tam dağ başındayız. Telefonlar çekmiyor. Uzaktan ışıklar seçiliyor ama neresi olduğu meçhul. Sür o tarafa, diyoruz süre süre bir köye ulaştık. Köylüler de sohbet edecek adam aramış besbelli. Önce çay sonra yemek sonra yine çay derken, üç saate yakın bizi oyaladılar. Sonra tam yola düştük. "Gacırt" diye bir ses geldi arabadan. İndik baktık ki bir kütük arabanın ön tarafını parçalamış.

Şoföre kızdım biraz ama el içinde rezil olmayalım diye sustum. Köye döndük. Bir traktör ile arabayı kenara çektik. Tamirden anlayan bir adam varmış onu bulduk, ama adam ilk akşamdan içmeye başlamış. Kafası güzel olmuş. Sarılıp sarılıp öpüyor bizi. Ondan bir iş çıkmayacağını anladık. Yol yardımı istedik. "Yol yardımının gelmesi iki saati bulur." dediler. Ben dayanamadım. Dedim ki, bu köyden bir araç bizi bıraksın parası neyse takdim edelim. Köyde işe yarar bir araba bulmak da biraz vakit aldı. Sonunda yola düştük. Canım çok sıkılınca daha evvel aklıma gelmeyen şeyler gelir aklıma. Dedim ki yahu bu geçmiş olsuna gittiğimiz muhtar ne ameliyatı olmuştu? Partili genç "Saç ektirdi başkanım," deyince ben deliye döndüm, o hışımla partili gence bir tokat salladım. "Ulan saç ektirdiği için mi telef oluyoruz biz?!" "Sormadın ki başkanım sorsaydın söylerdik" dedi partili genç. Diğer iki delege beni uyardı. "Tokat hiç şık olmadı başkanım. Çocuğun gönlünü alalım. Öfke kontrolü bunun için şart." dediler. Arabanın içinde partili genç ile sarılıp öpüştük.

Sonunda muhtarın evine vardık. Girişte at gibi bir köpek bizi köşeye sıkıştırdı. Kaçayım derken kayıp düştüm. Takım elbise hiç oldu. Sonunda muhtara geçmiş olsun dedik. Muhtar yeni ekilmiş saçlarıyla karşımızda otururken uyuklamaya başladı. Sinirlendim. "Biz senin estetik kaygıların sebebiyle ektirdiğin saçlar için yola düştük koca herif..." diye azarlayacaktım ki telefonum çaldı. Arayan hanım idi. Açtım. "Neredesin yahu?" dedi. Benim jeton o zaman düştü. Bu gece mezuniyet töreni verdi kızımızın. Hanıma dedim ki, kapat telefonu... Telefonu kenara koydum. Ceketi çıkardım ve saç ektiren muhtarın yakasına yapıştım...

Adım seçmen döven başkana çıktı. Ve biliyor musunuz saç ektiren muhtarın köyünden bize bir oy bile çıkmadı.

Ne deyim siyaset akıllı adam işi değilmiş anladık.

GÜRAY SÜNGÜ

PEK KİMSENİN BİLMEDİĞİ AZ ÖNEMLİ OLAYLAR GÜNCESİ

HEZARFEN'İN GÖĞE DÜŞMESİ BAHSİDİR

Gök bazı insanların kalbine düşer. Kalbine gök düşen iflah olmaz. Gök çünkü durduğu gibi durmaz. Girdiği yerde genişler, girdiği yerin çeperlerini, sınırlarını, çitlerini yerle bir eder. Girdiği yer kalpse, kalbin zaten çeperi çiti olmaz.

Gönül, uçan bir şeydir. Uçansa kaçan bir şeydir. Zeytinburnulu ve Bayrampaşalı ve Eyüpsultanlı kuşçular der ki, havadaki kuşun sahibi yoktur. Zira gök denen şey hürriyetin evidir, oraya ne çatı kondurulur ne kafes inşa edilir ne de tapu verilir. Gök bazı insanların kalbine düşer. Kalbine gök düşen iflah olmaz. Gök çünkü durduğu gibi durmaz. Girdiği yerde genişler, girdiği yerin çeperlerini, sınırlarını, çitlerini yerle bir eder. Girdiği yer kalpse, kalbin zaten çeperi çiti olmaz. Gök kalbe girdiyse gök genişledikçe kalp büyür. Kalbin büyümesi akla kadardır. Kalp aklın sınırlarını ittirmeye başlayınca kişinin önünde iki ihtimal vardır. Ya akılla kalbi savaştıracak ki bu savaşta asla akıl galip gelmemiştir, kalp hep aklı yenmiştir ve savaşın mekânı sayılan zat delirmiştir. Tarih bunun örnekleriyle doludur. Ya da akılla kalbi barıştıracak ki aklın çiti kalkacak, kalp oraya girecek ama kalbin akla girdiği yerden akıl da kalbe girecek çünkü kalbin çiti yoksa da ufku vardır, ufku derinleşecek. O hâlde akılla kalbin barıştığı ve bir ortak alanda işlediği mekânın sahibi sayılan zat deha ile şereflenmiştir. Tarih bunun örnekleriyle de doludur. Bu örneklerden biri de Hezarfen'dir.

Gönül, uçan bir şeydir.

Hezarfen daha Ahmet iken yer ile gök arasındaki münasebeti keşfetmiştir bir ağacın dallarının salınışından ve salınırken yapraklarının daldan kopup yere doğru süzülüşünden. Öyle ya, kuş bilinir ve uçar nasıl uçtuğu bilinmese de. İnsan kuşu kendini bildi bileli hep gördüğünden, kuşun uçuşuna da hayreti akıl edemez. Ama yaprak kopunca dalından, süzülünce yere doğru, taş gibi düşmeyince, yaprak ile taş arasında devasa bir fark oluşur görmeyi bilen insanın gözünde. Görmeyi bilen göz, düşünmeyi bilen akıl, hissetmeyi bilen kalbin eseridir ki, böyle ise gören göz yaprağı kanata benzetir. Hezarfen de öyle yapmıştır, ağır ile hafifi birbirinden ayırmıştır, yaprağı kanata benzetmiştir. O hâlde demiştir, kuşun uçması kuşluktan değil, kanattan. Kuşu idrak zordur da kanadı idrak bir derece daha mümkündür zira kuşun uçmasının aracı kanat ise, kanatın ne özelliği var ki kuşa gök olmaktadır, ona bakılır. Bakmıştır Hezarfen daha Ahmet iken hem yaprağa hem kanata. Kolunu kanat gibi çırpınca koluna değen rüzgâra... Havaya attığı ağır şeyin daha hızlı fırlayıp daha sert indiğine, havaya attığı hafif şeyin daha usul ilerleyip daha yavaş indiğine. Tesadüf etmiştir göğün itme, yerin çekme kuvveti henüz bilinmese de bir şeylerin bir şeyleri az itip ya da çekip, bir şeyleri ise çok itip ya da çektiğine. Bunu aklına bir çengel edip asmıştır, ömrü boyunca aklına astığı bu çengelle yaşamıştır.

Daha çocuk yaşta surların hemen dışında koca bir meydanın kenar yerinde oturuyordur Ahmet. Gök bulutludur ama hava sıcaktır. Bulutlara bakmaktadır. Öyle asılı gibidir bulutlar gözün göğe uzandığı en uzak yerde. Yakınlarda da ağaçlar. Ara sıra bir martı geçmektedir tepesinden. Deniz yakın. Toprağa kargalar konmaktadır. Ahmet bir kara kargalara, bir başının denize doğru uzanan ötesinde süzülen martılara, bir gökyüzünün en gök yerindeki bulutlara bakmaktadır. O sırada bir rüzgâr eser, her şey değişecek ya, bir şeyden bir şey çıkarılıp, bir şeye bir şey eklenip bir şey akledilecek ya, bir rüzgâr eser. Ağacın dalları hışırdar, ağacın kuruyayazmış yaprakları savrulur, bir kısmı kopar dalından havaya karışır, tepe taklak olur, havada karışır. Ama sonra diner rüzgâr, geldiği gibi acele gider. Yapraklar bulut gibi havada mı kalacak, düşecek elbet; ama bakar ki Ahmet, yapraklar havayla dans ede ede düşer. Adeta düşmez de yumuşakça toprağa iner. Ahmet inen bir yaprağın peşine düşer onu havada yakalamak için elini savurur, elinin savurmasıyla yaprak elinden uzaklaşır, Ahmet boşluğu avuçlar. Yaprak yere iner. Yerdeki yaprağı alır, havaya atar, sonra elini savurur yakalamak için. Daha hızlı davrandığından bu sefer yakalar. Ama daha hızlı davranan eline çarpan havanın, elini önceki savuruşunda çarpan havadan daha sert olduğunu da anlar. Der ki, hava, boşluk değil. Havada hiçbir şey yok değil. Havada bir "var" var.

Yaprağın kanata benzerliğinden hareketle bir kanat yapar. Hava kadar hafif olsun ya da havadan çok ağır olmasından diye o kanata kuşlardan tüyler takar. Çıkar dünyanın en yüksek yeri olan Galata Kulesi'ne. Gözünü dünyanın en uzak ucu olan karşı kıyılara diker. Kendini göğe atar...

Gerisini biliyorsunuz.

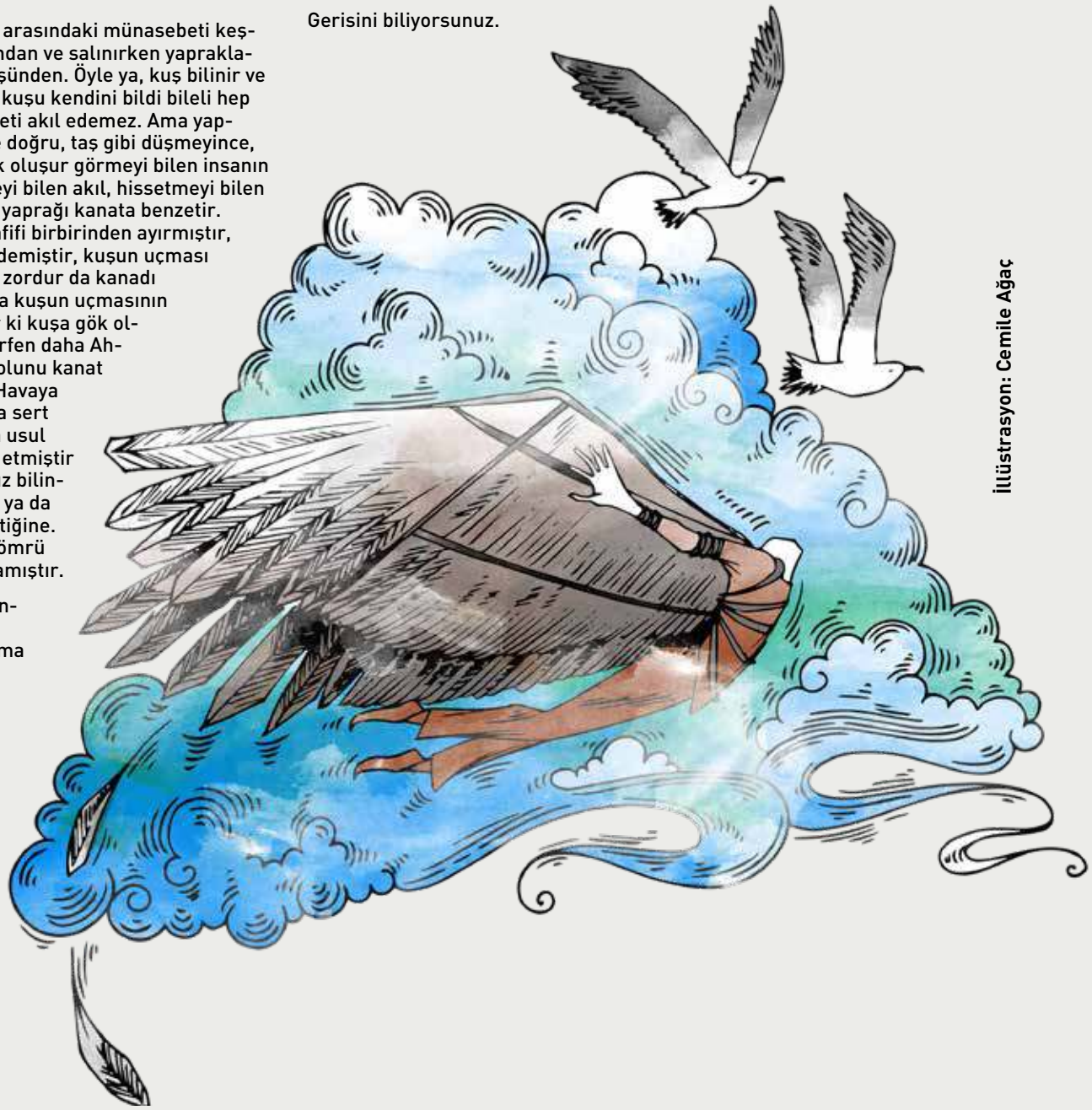

İllüstrasyon: Cemile Ağaç

AHMET SARI

O KADAR HIZLI GİTTİK Kİ, RUHLARIMIZ ÇOK ÇOK GERİLERDE KALDI

Hızlılık modern zaman hastalığıdır. Yavaşlık ve insanın acelesinin olmamasıysa bir eski zaman hasleti. İnsanın hayatını çepeçevre sarmış bu acelecilik, hektiklik onun ruhunda onmaz yaralar açmaktadır. Flanörlerin Paris'te kaplumbağa temposu ile pasajları gezerken temaşalarından elde ettikleri gözlem ve o gözleme dayalı fikirler; ruhsuz bir şekilde bir yerden bir yere, her yerden her yere akan, adları yitik, yüzleri ve nerdeyse artık gölgesi bile olmayan bir insan güruhunun yabancılaşmasına bıraktı yerini.

Modern zamanları kendinden önceki diğer dönemlerden ayıran en önemli özelliklerden biri dil krizidir. Goethe'nin, Schiller'in, Jena'da ve Weimar'da yaptığı, Romantik dönem yazar ve filozofların Heidelberg'de yaptıkları edebiyat ortamını modern zamanlarda yakalamak zor gözüküyor. Yemyeşil vadilerde, o güllük gülistanlıklarda, kuş sesleri eşliğinde ve sonsuz idillik ortamlarda, dünyanın her tarafından getirilmiş ağaçların ve çiçeklerin yer aldığı botanik bahçelerinde zihinlerinin tüm dinginliği ve sağlığı ile yazdıkları ve yaptıkları edebiyat ile "fin de siecle" de, dekadans dönemde insanın bedensel ve ruhsal bakımdan düştüğü, içinde yaşadığınız dünyanın "bir lanetli belde" hâline geldiği, size yaşam mutu vermediği zamanlarda yapılan edebiyat elbette bir değildi.

Dilsizlik düşüncesinin ya da dil krizinin kökeninin insan yaşantısının elemle, felâketlerle yüzleşmesiyle, bir uçurum kenarına gelmesiyle de bağlantısı var. Dil rahat ortamlarda evrilir; yazarlar, şairler, düşünürler yemyeşil vadilerde uzun ve sağlıklı cümleler kurma imkânına sahiplerdir. Başlangıcının ve sonunun kapalı olduğu, bir duygu durumun anlatıldığı kısa, çok kısa öykülerin, short storylerin modern dönemlerde, dünya savaşları dönemlerinde ortaya çıkması tesadüfi olabilir mi? İyi etüt edildiğinde eskilerde kullanılan çakaralmazların ya da barutlarla çalışan pistollerin, tüfenklerin işlevini yerine getirmesi için onda insanın vermesi gereken emekle modern zamanlarda gün yüzüne çıkmış kekeme dile sahip markofnikofların, kalaşnikofların atış kısalığı nesneler indinde de bu felsefeyi bize imler.

Hızlılık modern zaman hastalığıdır. Yavaşlık ve insanın acelesinin olmamasıysa bir eski zaman hasleti. İnsanın hayatını çepeçevre sarmış bu acelecilik, hektiklik onun ruhunda onmaz yaralar açmaktadır. Flanörlerin Paris'te kaplumbağa temposu ile pasajları gezerken temaşalarından elde ettikleri gözlem ve o gözleme dayalı fikirler; ruhsuz bir şekilde bir yerden bir yere, her yerden her yere akan, adları yitik, yüzleri ve neredeyse artık gölgesi bile olmayan bir insan güruhunun yabancılaşmasına bıraktı yerini.

Meksika'da dünyaca ünlü Inka tapınaklarını görmek ve oraya ulaşmak isteyen Avrupalı bir grup arkeolog, oranın birkaç yerlisiyle yola çıkarlar. Hedefledikleri dağın tepesidir ve orada yer alan tapınaklara uzanan yolu çok hızlı kat ederler. Ara vermedikleri ve sonsuz "hektiklik" içinde hedeflerine varmayı arzuladıkları için yerlilerin kendi aralarında bir şeyler fısıldaştıklarını ve birden yere oturduklarını görürler. Bir şeyleri beklemeye başlar bu yerliler. Avrupalı arkeologlar hareketlerine bir anlam veremezler yerlilerin. Beklemeleri saatler sürer. Yerliler fısıldaşırlar ve tekrar yola koyulurlar. Böylesi kesintili hareketlerle görkemli Inka tapınaklarına varırlar. Ne yaşadıklarını bilemeyen ve kafalarında da yerlilerin bu garip davranışını sorgulamayı bırakmayan arkeologlardan biri, yaşlı rehbere bu garip davranışlarının anlamının ne olduğunu sorar: "Görünürde olmayan bir şeyi niye defaaten saatlerce bekledik?" Doğayı kalbiyle okumayı bilen Inkalı yaşlı rehber kısa sürede çok hızlı yol aldıklarını, ruhlarının kendilerinden çok uzakta kaldığını, oturup ruhlarının kendilerine yetişmesi beklediklerini dillendirir.

Modern insanın bu "hektiklik"le ruhlarını artık beklemesine bile gerek kalmadı denilebilir. "Hektiklik" o kadar arttı ki ruhlar geri döneceği, normalde ait olduğu ve ulaşması gereken bedenin yönünü şaşırdı. Dil için de bu böyle. Roman Polanski'nin *Piyanist*'inde Spielmann, o muhteşem klasik müzik becerisine sahip adam, filmin başında bir radyo programında harika piyano çalabilirken; savaşın getirdiği acıyla, insan bedeninde ve ruhunda bıraktığı tarif edilemez oyukla, yeryüzüne inen lanetten, insanlık değerlerinin ayaklar altına alınmasındaki dehşetten ve utançtan kaynaklanan ezilmişlikle aç karnını doyuracak kavanozu bile açamayacak duruma gelmişti. Gücü bir kavanozu açmaya yetmiyordu artık. Dil nasıl ırmak anlatılardaki dinginliğe sahip olsundu bu demlerde?

Modern zaman, şiirlerin kendi içine dönme, kapalı şiirler olma; modern dönemin tüm hastalıklarının tema olarak da biçim olarak da şiirin içinde barınma sürecini hızlandırdı. Yüksek evleri, gökdelenleri, fabrika yaşamını, akar şeritleri, yalnızlıkları, yabancılaşmayı, esrarı, kokaini, evlilik sorunlarını, teknolojik gelişmelerin dehşetini dile getirerek bunları büyükşehir edebiyatına kattı. Kendi içine kapanan sanat, sadece kendisi için olan sanat, saldırgan bir dil de öngördü. Metaforlar, semboller, imge ve imajlar, aliterasyonlar şefkatli tınılarından nobran hâllere doğru evirildi. 28 yaşındaki Hugo von Hofmannsthal'in Francis Bacon'a yazığı "Chandos Mektupları"nda Lord Chandos "edebiyattan topyekûn elini eteğini çektiğini" dillendiriyordu. Lord Chandos'un gerekçesi tam bir modernizm eleştirisi olması bakımından önemliydi. Chandos bu tehlikeli zamanlarda insanın, elbette kendisinin de "bir şey hakkında tedai zincirini kaybetmeden, düzgün ve sağlıklı bir şekilde düşünebilme ve konuşabilme yeteneğini kaybettiğini" dillendiriyordu. Gerçekliğin dille sunulabilmesi durumu neydi? Hakikat dile gelebilir miydi? Dilin sıkleti gerçekliği kaldırabilir miydi? Irmak anlatıların anlatıcılarının tedai zincirlerinin sağlamlığına bakıldığında, anlatı katmanlarının bir harp düzenindeymiş gibi olduğu, her şeyin yerli yerinde olduğu ve anlatıda bir aksamanın, bir kekeme dilin, bilinçte bir yarılmanın, bir kesik söylemin olmadığı görülüyordu.

Hakikat dile gelebilir miydi? Dilin sıkleti gerçekliği kaldırabilir miydi?

James Joyce'un bilinç akışını keşfi ve edebiyata *Ulysses* ile bunun girmesi, yüzyılın sonunda insanların zihinlerinin karmaşasının da edebî bir eserde nasıl sunulabileceğini gösteriyordu bizlere. İster iç monolog bize bu dil krizini versin, isterse bilinç akışı, çağın sonunun karakterleri yaşadığı topraklarda belki de bundan önce görmeyecekleri bir dil dağınıklığına, dil krizine gireceklerdi. "Auschwitz'den sonra şiir yazmanın barbarca olduğu"nu söyleyen Adorno'ya Auschwitz'e anasını-babasını kurban etmiş ve çoğu tanıdığı bu kamplarda ölmüş Paul Celan karşı çıkıyordu. Hüznünü, mutsuzluğunu, acısını, ana özlemini, baba hasretini ana sütü gibi emdiği bu dil (Almanca) nasıl olur da bir "katil dile" dönerdi. Paul Celan her ne kadar ana-babasının Auschwitz acısını, altı milyon insanın Auschwitz acısını şiirsel dille anlatmaya; tarif edilmez hüznünü, insanın idrak edemeyeceği trajedisini başlangıçta inandığı, kendisine sığındığı, merhamet dilediği, özlediği, hüzünlendiği, âşık olduğu, ihtiyaçlarını giderdiği ana dili Almanca'yla gidermeye çalışırken, bu dile ne oldu da birden katil bir dile dönüşmüştü? Yaşanmışlıkları silip attı, şefkatli bir anneden, ölümcül bir daymona dönüştü... Dil nasıl oldu da bir kafese dönüştü ve bu dille şiir yapamamanın, bu dilin dilemmasını durmadan taşımanın, kendisine hoyrat davranmış bu dil ile nefret-sevgi içinde ömrünü idame etme zorunluluğun melankolisi bir ömrü bürüdü. Nasıl oldu da tüm bir hüznün ve kalbin coğrafyasını, acının, merhametin, aşkın, sevginin, fısıltının, kederin bütün varyasyonları ile şiirsel ifade bulması gerektiğine inanılan bir düşünce, dile sekte vurarak intihara karar kılındı. Anadilde her şeyin şiirsel dille anlatılabileceği düşüncesi ve tarzından kapkara bir umutsuzluğa nasıl oldu da düşüldü ve dil kafesinden kurtuluş bulunamadı.

İfade edilmeyen bir şeyin anadilde yer alamayacağı fikrinden, bu şeylerin ve her şeyin artık dille ifade edilemeyeceği fikrine keskin bir dönüş gerçekleştirilerek dilin gözesi bulandırıldı. İçte akan dil nehri, o görülmeyen "Styx" suyu, dışarıda Seinne nehrine gömüldü. Gecikmiş bir arta kalmışlık duygusuyla vicdani rahatsızlığın deryasında kendini kadim bir dil gibi sessiz sakin akan Seinne nehrine eklemleme hadisesi nasıl ruhta yol aldı? Bu, dilin dilde susuşudur aynı zamanda. İçsel dil ancak Seinne nehrinde susar. Sen'de susar. Martin Buber'in Ben ve Sen dediği Sen'de. O yüce olanda. O büyük akışta. Hen kai pan'da .

ÖMER TÜRKER

TASAVVUF GELENEĞİ: TASAVVUF GELENEĞİNİN İNSAN TASAVVURU

Tasavvuf, istidlâl yönteminin verilerinin yanlışlığını iddia etmemekle birlikte eksik olduğunu ve Hz. Peygamber'de zuhur eden hakikate ulaştıran asıl yöntemin bir tür "inşa edici taklit" olduğunu iddia eder. Bu yöntem, erken dönemde, dünyevî maksatları gönülden çıkarmak yahut dünyaya yönelişi hayatın kurucu ilkesi yapmamak anlamında *zühd* olarak adlandırılmıştır. İlerleyen yüzyıllarda ise riyazet ve *mücâhede* yöntemi olarak adlandırılacaktır.

İslam düşünce tarihinde hakikat araştırması yapan ve hakikatin ne olduğu ve nasıl bilineceğine dair iddialı olan gruplardan biri de mutasavvıflardır. Dolayısıyla tasavvuf da kelam ve felsefenin yanı sıra var oluşa ilişkin küllî araştırma yapan bir disiplin olarak temayüz eder. Gerek ortaya çıkış süreci gerekse modern döneme gelinceye dek geçirdiği dönüşümler dikkate aldığında tasavvuf, bazı yönleriyle kelama benzer, bazı yönleriyle de felsefe geleneğiyle yakından ilişkilidir. Kelama benzer şekilde tasavvufun oluşum süreci de onun sonraki dönemlerde fiili hâle gelecek bütün kabiliyetlerini nüve halinde barındırır.

Bütün dinî düşünce geleneği, Hz. Peygamber'de dile gelen ilahî hakikatle nasıl irtibat kurulacağı ve bu hakikatin nasıl anlaşılıp bir yaşam formu hâline dönüştürüleceği sorularına cevap olarak ortaya çıkmıştır. Zira Müslümanlar, Kur'ân ve sünneti anlamayı daima bir tür hakikat idraki olarak değerlendirmiştir. Tasavvuf da dinî düşünce geleneğinin bir parçası olarak aynı sorulara cevap vermeyi amaçlar. Fakat tasavvufun fıkıh ve kelam ilminden farklı olarak karmaşık bir yapısı vardır. Fıkıh, amelî hayatla, kelam ise nazarî hayatla ilişkilidir. Diğer deyişle kelam, düşüncenin inşasını, fıkıh ise hayatın inşasını amaçlar. Her iki disiplin de istidlâl yöntemini kullanır; akıl yürütme formları ve yorum araçlarının görünüşteki farklılıkları, yöntemin kendisinden ziyade yöntemin uygulandığı konulardan kaynaklanır.

Tasavvuf ise istidlâl yönteminin verilerinin yanlışlığını iddia etmemekle birlikte eksik olduğunu ve Hz. Peygamber'de zuhur eden hakikate ulaştıran asıl yöntemin bir tür "inşa edici taklit" olduğunu iddia eder. Bu yöntem, erken dönemde, dünyevî maksatları gönülden çıkarmak yahut dünyaya yönelişi hayatın kurucu ilkesi yapmamak anlamında *zühd* olarak adlandırılmıştır. İlerleyen yüzyıllarda ise *riyazet* ve *mücâhede* yöntemi olarak adlandırılacaktır. Buna göre Hz. Peygamber'in tebliğ ettiği dinin hakikatini kavramak, naslar üzerinde akıl yürütme faaliyetini içermekle birlikte, asıl itibariyle Hz. Peygamber'de görülen kulluk şuuru ve hâlini müminin kendi hayatında yeniden inşa etmesini gerektirir. Mutasavvıflar bu amacı gerçekleştirecek anlama yönteminin, farz ve nafile ibadetleri, bizzat Hz. Peygamber'in yaptığı şekilde yapmak olduğunu iddia etmişlerdir. Böylece mutasavvıflar, kelamcı ve fakihlerin ulaştığı idraki içererek aşan bir marifete ulaşılabileceği kanaatine varmıştır.

Bu iddianın genel olarak İslam ümmetinin ortak kabulüyle kesişen bir tarafı vardır. Zira bütün Müslümanlar, kulluk anlamının en kusursuz şekilde Hz. Peygamber'de tahakkuk ettiğini, dolayısıyla Allah'ın insandan talep ettiği kulluğun Hz. Peygamber'in örnek alınmasıyla yoluyla gerçekleşeceğini düşünür. Sûfîlerin iddiasının farklı tarafı, müminde pratikler sayesinde Allah'a, insana ve Allah-âlem ilişkisine dair marifet oluşacağı kabulüdür. Aslına bakılırsa kulluk hakkıyla yapıldığı takdirde Allah'ın bir müminin kalbinde marifet husule getirebileceği görüşü bütün Müslümanlar tarafından kabul edilir. Fakat sûfîler, kıyas formları ile sonuçları arasındaki ilişkiye benzer şekilde, pratikler ile marifetler arasında düzenli bir ilişki olduğunu, dünyevî maksatlarla anlamları bulandırılmamış ibadetlerin, belirli türden marifetleri meydana getireceğini iddia etmiştir. Tahmin edileceği üzere bu iddianın sonucu, tasavvufun kelam ve fıkıhtan farklı bir bilim olduğudur.

Tasavvuf geleneğinin varlık ve bilgiye ilişkin tarih boyunca ileri sürdüğü bütün iddiaları, yukarıda özetlenen tavırda içerilir. Öncelikle sûfîler, bu iddiaya uygun bir insan tasavvuru ve bilgi teorisi geliştirmiştir. Bu tasavvur, esas itibarıyla insanın kabiliyetlerini ve bu kabiliyetlerin sonuçlarını belirlemeyi amaçlar. Temel soruları, Hz. Peygamber'de görülen kulluk ve marifeti tevarüs etmeye kabiliyetli bir insan tasavvurunun nasıl olacağıdır. Bu amaçla onlar, insanın özelliklerini olgusal olarak tespit etmeyi, insanın fiziksel olarak yapısını çözümlemenin önüne almışlardır. Sûfîler açısından, insanî varlığı açıklayan teorik fiziğin ne olduğu, ikincil bir öneme sahiptir ve sadece elverişlilik açısından değerlendirilir. Nitekim onların insanın yapısına ilişkin açıklamaları, erken dönemde daha ziyade kelamcıların insan tanımıyla paralel görünür.

Önceki yazılarda belirtildiği üzere kelamcılar, ilk iki yüzyılda farklı teorikler geliştirdilerse de üçüncü yüzyıldan itibaren -Mâtürîdî gibi birkaç kelamcıyı istisna edersek- atom-

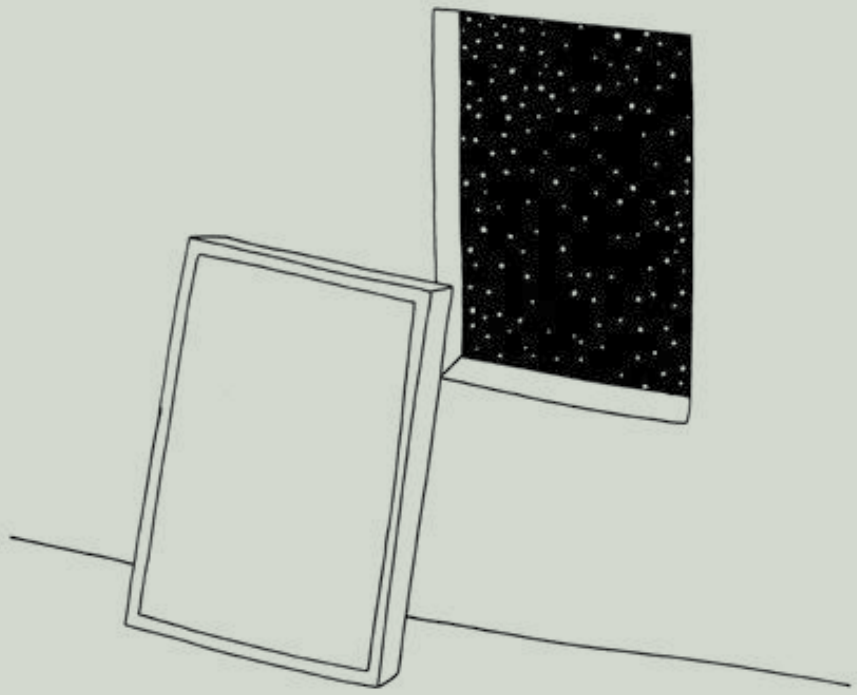

culukta karar kılmıştır. Kelamcıların insana ilişkin açıklamaları da doğal olarak atomcu teoriyle uyumlu hâle getirilmiştir. Erken dönem tasavvuf metinlerinde insanın ruh ve bedenden müteşekkil olduğu belirtilir ama ruhun, filozofların düşündüğü şekilde, aklî bir varlık tarzına sahip olduğu hususu belirsizdir. İlk bakışta felsefî öğretiyi andıran açıklamalara rastlanır fakat derinlemesine incelendiğinde bu açıklamaların, atomcu öğretiye sadık olduğu da söylenebilir. Râgıb el-Isfahânî ve Gazzâlî ile birlikte kelam geleneğine felsefî nefs öğretisinin dâhil olması, sûfîlere önemli bir imkân sağlamıştır. Yine Gazzâlî'den sonra İbn Sînâ felsefesinin kelam geleneğine dercedilmesi, dinî düşünce geleneklerinin tamamına felsefî öğretileri meşru bir şekilde kullanma hakkı vermiştir. Nitekim İbnü'l-Arabî'den itibaren sûfîlerin felsefî nefs teorisini insan tasavvurunun temeline yerleştirdiği görülür. Bununla birlikte sûfîler insanın kabiliyetleri konusunda baştan beri aynı iddiaları dile getirir. Bu iddiaların zamanla derinleştiği, ayrıntılandırıldığı ve tahkim edildiği söylenebilir, lakin herhangi bir derinlik veya ayrıntıyı doğrudan atomcu teoriye veya aklî varlık kabulüne dayandırmak mümkün değildir. Daha ziyade insana ilişkin iddiaların tahkim edilmesi ve güçlendirilmesinin, belirli bir öğretiyle, bilhassa felsefî nefs ve varlık tasavvuruyla ilgili olduğu söylenebilir. Şimdi sûfîlerin tasavvuf tarihi boyunca kabul gören insan tasavvurunu dört maddede özetleyebiliriz.

1. İnsan ruh ve bedenden oluşur. *Latife-i insâniyye* adı verilen ruh, insanın metafizik alana ilişkin idraklerinin temelini oluşturur. Beden ise ruhun kabiliyetlerini işlevsel hale getiren hareketlerin mahallidir. Bu iki yönüyle insan, Allah'ın bütün isimlerini anlama ve davranışlarında temsil etme işlevlerini yerine getirir. İbnü'l-Arabî daha sonra insanı, ilahî isimlerin en kâmil mazharı olarak tanımlamıştır. Buna göre insan, bütün mahlûkatta zuhur eden ilahî isimleri temsil etmeye kabiliyetli bir varlık tarzına sahiptir ve her ne kadar zuhûr sıralamasında sonda gelse de varlık mertebesinde ilk sıradadır. Mertebede ilk olmak ile zuhurda son olmanın gereklerini yerine getiren bir fert ise *insan-ı kâmil* olarak adlandırılır. Sûfîlerin insan tasavvuru, aynı zamanda Hz. Peygamber tasavvuruyla da paralellik arz eder. İnsanda bulunduğu söylenen bütün kemâllerin, ilk ve yetkin hâli Hz. Peygamber tarafından temsil edilir. Bu anlamda Peygamber'in kabiliyetleri ile ümmetin kabiliyetleri arasında tam bir paralellik vardır. Dolayısıyla Hz. Peygamber'e bahşedilen lütuflar ilkece ümmetin şahsı manevisine de bahşedilmiştir. Tevarüs şartlarını sağlayan bir mümine, Hz. Peygamber'in hikmeti bahşedilebilir.

2. İnsanın ruhanî kabiliyetlerini işlevselleştirmesinin yolu, Hz. Peygamber'in dindarlığını tevarüs ederek farz ve nafileleri tam bir teslimiyetle ifa etmesidir. Şayet bir mümin, dünyevi maksatlardan arınmış bir şekilde Hz. Peygamber'e ittiba ederse ruh, ilahi feyze mazhar olur. Dolayısıyla hakikat bilgisine ulaşmanın yöntemi, nasların dil kuralları çerçevesinde yorumlanması yahut sebep-sonuç ilişkisi içinde nesnelerin türsel hakikatlerini kavramayı sağlayacak şekilde akıl yürütmelerin yapılması değil, Allah'a tam bir yönelişi mümkün kılan uygulamalardır. Bu uygulamalar, kelimenin en geniş anlamıyla ibadetlerdir. Bu noktada İslam'da ibadet kavramının Allah'a yönelişle yapılan her türlü davranış olduğu hatırlanmalıdır. Fakat sûfîler, nafile ibadetler arasında zikre özel bir önem verir. Çünkü zikir, tümdengelimsel şekilde zihin Allah manasına kilitlenmesini ve mahlûkattan yüz çevirip tam bir teslimiyetle Hakk'a yönelmeye imkân verir. Şayet zikir, müminin daimi bir zihin hâli olursa, kişi Allah anlamı tarafından kuşatılır ve her şeyden önce, her şeyde ve her şeyden sonra Hakk'ı bulma lütfuna mazhar olur. Bu bağlamda sûfîlere göre istidlâl yöntemi, insanî çabanın zirvesi kabul edilen *marifetullah*a ulaşmak için Allah'tan gayrı olan şeyleri düşüncenin odağına yerleştirirken *mücâhede* yöntemi, bizatihi Hakk'ı düşüncenin odağına yerleştirir. Diğer deyişle istidlâl yöntemi, mahlûkattan Hakk'a götürmeyi taahhüt ederken *mücâhede* yöntemi, Hakk'tan mahlûkata götürmeyi taahhüt eder.

3. Feyze mazhariyet, ayrıntıda oldukça çeşitlilik barındırmakla birlikte, ilham yoluyla gerçekleşir. Bunun için müminin kalbine doğan düşüncelerini (hâtırlar), aklına gelen bilgileri, rüyalarını ve ahvalini sürekli murakabe etmesi gerekir. Zira şeytanın fısıltıları ve şehvanî dürtüler, Rabbânî ilham gibi görünebilir. Sûfîler, bu hususta ölçünün ne olacağı hususunda uzunca bir süre tartışmışlar, nihayet gelen bir feyzin, genel olarak dinî düşünce erbabının icmaıyla yani Kurân ve sünnet yorumuyla uyumlu olması gerektiğinde karar kılmışlardır. Bu sebeple erken dönemde Kuran ve sünnetin yorumlanmasında riayet edilen yorumlama kurallarına uymayan sözler, manevî sarhoşluk etkisiyle söylenen sözler (şatahât) olarak kabul edilmiştir. İbnü'l-Arabî tarafından sûfîlerin oldukça çeşitlilik arz eden görüşlerinin tamamını yorumlamayı mümkün kılan varlık düşüncesinin veya yeni bir metafiziğin kurulması, tasavvuf tarihinde şatahâtı da ana teorinin bir parçası, hatta aslî unsuru hâline getirmeye imkân vermiştir. Böylece vahdet-i vücutta, manevî şarhoşluk, hakiki ayıklığın ta kendisi olarak görülmüştür. Kuşkusuz bu gelişmede Gazzâlî sonrasında yaygınlık kazanan sudûrcu felsefî düşüncenin, dinî düşünce erbabın tarafından meşru bir şekilde tevarüs edilebilmesinin büyük rolü vardır.

4. Hz. Peygamber'e hakkıyla ittiba, ona bahşedilen bilgiye varis olmayı sağladığı gibi onda görülen hâllere mazhar olmayı da sağlar. Yani insan, mucizelere benzer kerametler yaşar. Sûfîlere göre bunun sebebi, kişinin *mücâhede* yöntemiyle maddî ilgilerden soyutlanması ve ruhanîleşmesidir (*tecerrüd ve teravhun*). Buradaki ruhanîleşme, Hıristiyan zahitliğinde olduğu gibi bir çile hayatı ertesinde gerçekleşen ruhbanlık değil, latifet-i insaniyye olan ruhun küllileşmesidir. Küllileşme, sûfîlerin insan tasavvurunu kavramak için kilit bir öneme sahiptir. Zira buna göre insanın kemal sürecinde ilerlemesi aynı zamanda varlığın çeşitli mertebelerini içererek aşması anlamına gelir. Böylesi bir terakki, kişinin içererek aştığı mertebelerde tahakkuk eden durumların, bizzat o kişi tarafından da gerçekleştirilebilmesine imkân verir. Bu bağlamda kabiliyetlerini fiili hâle getirmiş insan-ı kâmil, var oluşun mertebelerini kendi varlığında temsil edebilen kimse demektir. Sûfîlerin insana dair en kritik cümlesi de buradan neşet eder: İnsan, sadece bütün mevcutların sûretlerini idrak etme değil; aynı zamanda kendi varlığında içerme özelliğine de sahiptir. Özellikle İbnü'l-Arabî sonrasında tasavvuftaki insan tasavvuru ile felsefe geleneğinde insan tasavvurunun olanca benzerliğine rağmen ayrıştığı en kilit nokta burasıdır.

Böylece sûfîler, hakikati bilmeye ve bu bilgiyi bir yaşam formuna dönüştürmeye kabiliyetli, bu kabiliyeti de Hz. Peygamber'e ittiba ederek meleke hâline getirebilen bir insan tasavvuruna ulaşmıştır. Bu sebeple tasavvuf geleneğinin iki temel konusundan biri Tanrı, diğeri insandır. Hatta *vahdet-i vücud*u dikkate alırsak, Allah'ın zuhûr ettiği bütün mertebeler, insanda içerildiği için "tasavvufun konusu insandır" demek ile "Allah'tır" demek aynı noktaya varmaktadır. Fakih, kelamcı ve filozoflar, istidlâlin formları üzerine yoğunlaşarak ayrıntılı bir mantık ve usul birikimi oluşturmuşlardır. Buna mukâbil sûfîler de insanın hâlleri ile ona gelen feyiz arasında paralellik bulunduğunu düşündüğünden ayrıntılı bir hâller külliyatı oluşturmuştur. Sabır, rıza, şükür, teslimiyet ve bir çırpıda sayılması oldukça zor olan bir dizi insanî hâl, sûfîler tarafından, bir yönüyle dindarlığın sebebi ve sonucu olan durumlar, diğer yönüyle Allah'ın âleme muamelesini kavramayı sağlayan zihnî yönelişler olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, sûfîlerin insan tasavvuru, insana dair bir övgüdür.

SAVAŞ Ş. BARKÇİN

DOĞAYA KAÇIŞ

İllüstrasyon: Cemile Ağaç

O sabah artık kararını vermişti. O da doğaya kaçacaktı. İstanbul'un rezilliğinden, trafikten, insanların kabalığından, iş dünyasının pisliklerinden bıkmış usanmıştı. Hemen internette bir araştırma yaptı. Bir emlak sitesinde Istrancalar'da içinde ahşap bir kulübenin de bulunduğu yirmi dönümlük bir orman arazisi ilanı dikkatini çekti. Fotoğraflara baktı, bayılmıştı. Aynen videolardaki Kanadalı herifin kulübesi gibiydi.

Erkan o sabah da trafik uğultusu içinde uyandı. Geceden kalma baş ağrısı sanki patlama yapmıştı. Kilyos'ta orman içinde muhteşem bir villada yaşıyorlardı. Ama üçüncü köprü burunlarının dibine yapılınca bu muhteşem mekânın Esenyurt'taki bir apartman dairesinden farkı kalmamıştı.

Oflaya puflaya yatağından kalktı. Hanımı yanında hırıltılar çıkararak uyuyordu. "Şu yaratığa bak ulan, benim bununla ne işim var arkadaş!" dedi kendi kendine. Servet evliliğinin sonu buydu işte. Rahmetli babası "Oğlum, evlilik güvenmek demektir. Şirket de öyle. Bak şirket ortağım Hamdi'nin kızı sana da uyar. Üniversite okumasa da Dame de Sion mezunu" diye onu kandırmıştı. Yirmi beş sene önce evlenmişlerdi. Biri kız, biri oğlan iki çocukları vardı. Çocukları için canını verirdi. Onları en iyi okullara göndermiş, özel hocalar tutmuş, her yaz tatilinde Avrupalara, Amerikalara göndermişti. Ama alışveriş delisi olan karısı her şeyiyle Erkan'ı çıldırtıyordu.

Sanki o sabah lânetliydi. Erkan mutfakta kahve makinesinin düğmesine basar basmaz prizden bir şimşek çaktı. Erkan kendini yere attı. Hâlbuki daha dün tamirci gelmiş, prizdeki kaçağı hâllettiğini söylemişti. "Ulan artık kime güvenelim? Kendi paramızla rezil oluyoruz. Yetti artık!" dedi. Kendi başına kahvaltısını yaptı, lüks arabasıyla işe giderken yola bodoslama dalan bir arabaya az kalsın çarpacaktı. Adama camını açıp bağırdı. Adam birden yolun ortasında durdu, arabasından indi. Elinde tabancası vardı. Erkan donakaldı. Herif Erkan'ın arabasının yan camına gelip silahını ona doğrulttu. Bir yandan da ağzından salyalar saçarak ana-avrat sövüyordu. Erkan sinmiş kalmıştı. Herif tabanca kabzasıyla kapı camına vurup kırdı. Sonra yine küfürler ederek bastı gitti.

Erkan yarım saatte ancak kendini toparlayabildi. Polisi çağırmıştı. Ama onlardan bir şey çıkmayacağını biliyordu.

"Yetti artık. Bu iş bitti!" dedi kendi kendine. Bu rezil hayattan kurtulacak, doğaya kaçacaktı. Huzur ve sükûnet istiyordu artık. Hayatta her hevesini almış, tatmadığı zevk kalmamıştı. Babadan kalma serveti ona ve çocuklarına iki asır yeterdi. "Daha niye çekiyorum ki ben bu rezilliği!" diye mırıldandı lüks ofisine girerken... Bunu belki her gün yüzlerce kez söylüyordu. Masasına oturdu, sekreterine bir espresso söyledi. Hemen notebookunu açtı. Youtube sayfasında muhteşem, dingin bir orman ve gökyüzü manzarası belirdi. Son iki haftadır ofiste olsun, evde olsun sürekli doğaya kaçan Kanadalı bir işadamının videoları seyrediyordu. Herif işi-gücü bırakmış, tek başına doğada yaşıyordu. Yanında sadece köpeği vardı. Ormandan ağaçları kendi kesiyor, yontuyor, biçiyor, sonunda kütük kulübesini yapıyordu. Saatler süren bu videolara bayılmıştı. Herif kendine sauna bile yapmıştı. Videolarda duyulan kuş sesleri, rüzgâr uğultusu, şıp şıp eriyen buz görüntüleri onu kendinden almış götürmüştü. "Vay be!" demişti. "Herifteki keyfe bak yav. Biz de buralarda debelenip duralım."

O sabah artık kararını vermişti. O da doğaya kaçacaktı. İstanbul'un rezilliğinden, trafikten, insanların kabalığından, iş

dünyasının pisliklerinden bıkmış usanmıştı. Hemen internette bir araştırma yaptı. Bir emlak sitesinden Istrancalar'da içinde ahşap bir kulübenin de bulunduğu yirmi dönümlük bir orman arazisi ilanı dikkatini çekti. Fotoğraflara baktı, bayılmıştı. Aynen videolardaki Kanadalı herifin kulübesi gibiydi. İlandaki emlakçıyı aradı. Ev ve araziyle ilgili bir sürü soru sordu. Fiyatı oldukça mâkul geldi. "Bu pazar oraya gelsem gidip bakabilir miyiz?" diye sordu. Emlakçı "tamam" dedi. Pazar günü beraber jipiyle Kırklareli'ye gitti. Emlakçıya uğradı, beraberce araziye gittiler. Bir saat sonra oradaydılar. Erkan kulübeye, içinde yer aldığı ormana, manzaraya bayıldı. Orada bulundukları bir-iki saat içinde bile etraftaki sessizlik, kuş ve rüzgâr sesleri ona çok iyi gelmişti. Ertesi gün avukatını Kırklareli'ye gönderip araziyi ve evi satın aldı. Sevinçten uçuyordu.
Daha kimsenin bu işten haberi yoktu. Hayatını değiştirecek kararını akşama karısı ve çocuklarına açıkladı. Şoka girdiler tabii. Onu vazgeçirmeye çalıştılar, ama nafile! "Seni hiç mi göremeyeceğiz yani şimdi?" diyen karısı ve çocuklarına "yazları, bayramları gelirsiniz" diye cevap verdi.

Erkan sonraki hafta işlerini oğluna devretmekle geçirdi. Her şey bitince oğluyla beraber son defa ofisine geldi. Eşyalarını topladı. Ofisi terk ederken arkasına bile dönüp bakmadı. Sadece bir kâğıda bir şey yazıp masasına bırakmıştı:

"BU CANGILDAN KAÇIYORUM. AKLINIZ VARSA SİZ DE KAÇIN!"

Oğlunun kullandığı jipin bagajına bir-kaç bavul ve eşyayı koydular, yola çıktılar. Mekâna yaklaşırken Erkan'ın içi içine sığmıyordu. Nihayet doğada, sessizce, huzurlu bir hayat sürebilecekti. Kulübeye vardılar. Oğluyla eşyaları kulübeye bıraktılar. Oğluyla vedalaştı. Oğlu jipe bindi, gözleri dolu dolu babasına el sallıyordu. Jip, dar patikanın arasında yokuş aşağı uzayan ağaç ve çalı bendinin içinde kayboldu. Erkan jipin ardından uzun uzun baktı. Ağlıyordu, mahzundu ama içinde büyük bir heyecan da vardı. Kulübeye girdi. Orada tahta bir ranza, soba ve birkaç kap-kacaktan başka pek bir şey yoktu. Akşamüstüydü. Tekrar dışarı çıktı. Kulübenin yanında yere, çimenlere uzandı. Göğe baktı. Ağaçların sivri tepelerinin arasındaki gök parçası gittikçe kızıllaşıyordu. Orada ortalık kararıp milyarlarca yıldız ışıldamaya başlayıncaya kadar öylece yattı. Sanki içindeki bütün zehir toprağa akıyordu. Hava soğumuştu. Saatler sonra içeri girdi. Saati bile merak etmiyordu artık. Ranzaya battaniyesini serdi, uzandı.

O gece mükemmel bir uyku çekti. Sabaha çelik gibi kalktı. "İşte bu!" dedi. Gerçekten yaşadığını hissediyordu. Nefes aldıkça tertemiz, duru bir hava neredeyse ciğerlerini yakarak doluyordu. Hemen işe koyuldu. Kulübeye taşınmadan önce emlakçıya söylemiş, kulübeye keserdir, çekiçtir, hızardır, testeredir, keskidir birçok el aleti koydurmuştu. Yanında getirdiği bir-kaç parça kara ekmek dilimini yedi. Dışarı çıktı, yakınlarda kurumuş bir ağaç buldu. Ağaç dallarını kesip kulübenin önüne yığdı. Kendine masa yapmaya başladı. Önce zorlandı tabii. Tam tekniğini bilmediği için işi uzun sürüyor, bir sürü aksilikle uğraşıyordu. Aklına YouTube'daki Kanadalı adam geldi. Herif her şeyi usulünce yapıyordu. "Videolarına bakayım da güzelce yapayım." dedi. Ama internet bağlantısı yoktu. Ertesi günü ana yola kadar yürüdü, oradan geçen bir traktörle ilçe merkezine indi. Doğruca cep telefonu bayiine gidip kendine basit bir akıllı telefon ve mobil hat aldı. Yaşadığı yeri tarif etti, satıcı "He beyim, şebeke orada çeker, korkma be!" dedi.

Erkan o telefonla internete bağlandı. Artık yapacağı her şeyi o Kanadalı herifin ve başkalarının videolarına bakarak öğrenip yapıyordu. Giderek el işlerinde ustalaşmıştı. Masadan sonra sandalyeler, kapı önüne bir kerevet, hatta ağaca astığı bir kuş evi bile yaptı. Bir süre sonra "Şu yaşadığım güzellikleri videoya çekeyim de millet doğanın kıymetini anlasın." dedi. Telefonu bir tahta dayanağa yaslayıp kamerasını açtı. Kendini yakındaki derede elini yüzünü yıkarken, iş yaparken, odun yontarken, banyo inşaatı yaparken, yemek yerken, uyku çekerken çekti. Bir kanal açıp videoları oraya yüklemeye başladı. Dağ başında yüklemesi bayağı uzun sürüyordu ama vakitten bol ne vardı ki? Böyle böyle kanalının takipçisi beş-on kişi iken sayı dört ay sonra binleri buldu. Takipçileri mesaj atıp ona çok imrendiklerini, hayran olduklarını yazıyorlardı. Yalnız çoğunun bir ricası vardı. Videoların görüntü kalitesi pek iyi değildi. Daha profesyonel araç-gereçler gerekiyordu. Erkan o akşam oturdu, internet alışveriş sitelerinden güzel kameralar, iyi bir cep telefonu, biri sabit biri hareketli iki kamera sehpası, aydınlatma gereçleri ısmarladı. Adres olarak da ilçedeki telefon bayiini verdi. Üç gün sonra ilçeye indi, bayiiden kolileri aldı. Oradan bir taksi tuttu. Kulübenin üç kilometre yakınına kadar taksiyle geldi. Oradan yanında götürdüğü paketleri urganla sırtına denk yapıp yürüyerek kulübesine taşıdı.

Göğe baktı. Ağaçların sivri tepelerinin arasındaki gök parçası gittikçe kızıllaşıyordu. Orada ortalık kararıp milyarlarca yıldız ışıldamaya başlayıncaya kadar öylece yattı. Sanki içindeki bütün zehir toprağa akıyordu.

Hemen eve kameraları kurdu. Yaptığı işleri Youtube'dan yayınlamaya başladı. Bir kaç videoyu yükledikten sonra daha şık olur diye kendi logosunu tasarladı. Bir dairenin içinde çam ağacı motifi, altta ise "Doğaya Kaçış" yazısı vardı. O günlerden bir gün öğle vakti kulübede kestirirken kapı çalındı. Erkan yerinden zıpladı. Bu ıssızlıkta kim gelip kapısını çalardı? Fırladı, kapıyı açtı. Karşısında kadınlı-erkekli on-on beş insan duruyordu. Üzerlerinde Erkan'ın video sitesinin logosunun bulunduğu siyah tişörtler vardı. Kekeleyerek: "Buyrun" dedi... Millet elini sıkarak, omzunu sıkarak kulübeye doluştu. Sanal âlemde gördükleri adamı gerçekte görmek onları müthiş etkilemişti. Erkan onlara bitki çayları yaptı. Ona bir sürü soru sordular. Erkan hepsine cevap verdi, sonra onları aldı, yaptığı işleri ve çevreyi gezdirdi. Bayıldılar. Akşam çöktüğünde gülüşüp el sallayarak ciplerine binip gittiler.

İşler bundan sonra iyice zıvanadan çıktı. Erkan'ın kulübesine iki haftada bir takipçi grupları gelmeye başladı. Bir gün Erkan yakınlardan inşaat sesleri duymaya başladı. Gitti baktı. Kepçe, matkap, beton mikseri, traktör ile bir inşaata başlanmıştı. Oradaki işçilere "nedir?" diye sordu. Birilerinin yan yana bungalow yaptırdığını öğrendi. Artık hızar, çekiç ve kereste seslerinden uyuyamıyordu.

İki ay sonra Kurban Bayramı'nda hanımı ve çocukları ziyaretine geldiler. Oraya bayıldılar. "Hafta sonları biz de gelip kalalım" dediler. Akşama onlar da hüzünle sarılarak Erkan'ı bırakıp gittiler.

Bölge, "Erkan'ın Yeri" diye meşhur olmuştu. Fakat Erkan'ın neşesi kaçmıştı. Bungalowlar bitince millet hafta sonları çoluk-çocuk kalmaya başlamıştı. Bir de İstanbul'daki "Sivas ili Kangal İlçesi Danızlı Köyü Yardımlaşma Derneği" gibi derneklerin piknikleri için cumartesi ve pazarlar oraları alev alev mangalların çıkardığı dumanlar yüzünden kâbusa dönmüştü. Sanal âlemde millet piknik için artık Erkan'ın Yeri'ni adres veriyordu. Gelen-giden çok olunca ilçeden günübirlik seyyar köfteciler, meyve-sebze, mangal, kömür satanlar, kasaplar da sökün etti. Orman araba klaksonları ve âlem yapanların müzik sesleriyle çınlıyordu.

Hanımı ve çocukları Ekim ayında bir hafta sonu babalarına sürpriz olsun diye kulübesine baskın yaptılar. Oğlu kucağında tuttuğu kızı ile kulübenin kapısını açtı. İçerisi boştu. Sadece masa üzerinde üstüne taş konmuş bir kâğıt vardı. Üzerinde şu yaz yazıyordu:

"BU CANGILDAN KAÇIYORUM. AKLINIZ VARSA SİZ DE KAÇIN!"

ALİ ŞÜKRÜ ÇORUK

3 SORUDA

NEDEN OKUYALIM?

Okumak insanın zihinsel ve ruhsal ihtiyaçlarını giderme, olgunlaşma yolunda en anlamlı eylemlerden birisidir. Olgunlaşma, bilme, öğrenme kişinin her yaşta ve zamanda eksiğini fark edeceği bir süreç olduğundan okumanın da buna bağlı olarak bir ömür boyu devam edeceğini söyleyebiliriz. Dünya sürekli bir devinim hâlinde. Bu devinim fırtınasında ayakta kalabilmek, tutunabilmek oldukça zor. Çağın olumsuzluklarına karşı koyabilmenin bir yolu da güncelleyerek kullanıma sokacağımız hafızanın bize sağlayacağı imkânları kullanmak. Kitaplar bizim üretimimiz olmayan yüzyıllar içinde birikmiş insanlık hafızasına ulaşmamızı, sahip olmamızı kolaylaştırıyor. Hafızanın kilitli sandığı kitaplar tıpkı bizden öncekilerin hayatına değer kattığı gibi bizim de hayatımıza değer katacaktır. Bununla birlikte okumak eylemini tek bir anlam etrafında yazılı olan şeyi okumak anlamında değerlendirmenin eksik olacağını düşünüyorum. Vaktinin büyük kısmını dış çevreden soyutlanarak kitaplar arasında geçirmek eksik bir okumadır. Etrafa bakmak, zamanı ıskalamamak, Uzun İhsan Efendi'nin dediği gibi "dünyanın şahidi olmak" da bir okuma biçimidir. Evet, dünyaya nasıl bakacağımızı birilerinden, kitaplardan öğreniriz ancak var olanın üzerine kendi yorumumuzu inşa etmek zorundayız. Aksi hâlde kendimiz olmaktan uzaklaşır kötü bir kopya oluruz. Özde inanç ve onun biçimlendirdiği bir ahlak anlayışı bu çetin yolculukta bize rehber olacaktır. Üçüncü bir okuma biçimi de dinlemektir. Gelenekten gelen sohbet ve meclis kültürü bunun somut örneğidir. Eskiler, âdâb dairesinden çıkmamak kaydıyla konuşmayı ve dinlemeye önem verirlerdi. Bu ortamlarda kişiye sadece bilgi verilmez, canlı bir şekilde kültür aktarımı sağlanırdı. Sorulan sorular ve cevaplar ışığında konuşmacının kendi kendisini tashih etmesi de mümkündü. Kitapta böyle bir şey maalesef yok. Yanlış bilgiyi tashih etmeniz için sonraki baskıları beklemek gerekecektir. Ayrıca kendinizi de okumayı ihmal etmeyin.

NE OKUYALIM?

Öğrencilerden ve çevreden bize gelen en zor sorulardan birisidir bu. Ne okuyalım? Verdiğimiz cevap ise basittir: Eksikliğini hissettiğiniz, ihtiyaç duyduğunuz alanlarda okumalar yapın. Tek bir alana tıkılıp kalmayın. Edebiyatın yanında felsefe, psikolojinin yanında ilahiyat, tarihin yanında antropoloji vs. insanı ilgilendiren her bilgi ve disiplin bizi de ilgilendirir. Bu yüzden okumalarımızı belli bir alanla sınırlı tutmamak gerekir. Bütün kitapları okuyamayacağımıza göre elbette bir seçme yapmanız gerekecek. Seçme yaparken başta sıkıntı çekeceksiniz ancak zaman ilerledikçe temyiz kuvvetiniz artacak. Kitaplardan başka metin olarak dünyayı, tabiatı, yaşadığınız şehri, çevreyi ve insanları da okuyun derim.

NASIL OKUYALIM?

Bu noktada herkesin kendisine has bir tekniği olmalı. Kimileri sayfaların altını çizerek, kendilerine göre önemli kısımları tespit etmeye çalışır, sayfa kenarlarına notlar çıkarır. Kimileri ise kitaba kıyamaz çıkardığı notlar için bir defter tutar. Ben birinci gruptanım. Satırların altını çizerek ve kenara notlar alarak kitabın yazılış sürecini bir şekilde devam ettirmek, yazarla konuşmak istiyorum.

Özgürlüğe Kaçışım, Aliya İzetbegoviç'in temel hak ve özgürlükler, din, siyaset, bilim, ilim ve sanat gibi birçok kavramı, engin bilgi birikimi ile damıtıp okuyucuya hakikati göz hizasına getirecek eşsiz bir eser.

İBRAHİM HALİL ÜÇER

TEKLİFİN YÜKÜ – III

BİR HÜLYA İÇİN AĞIT

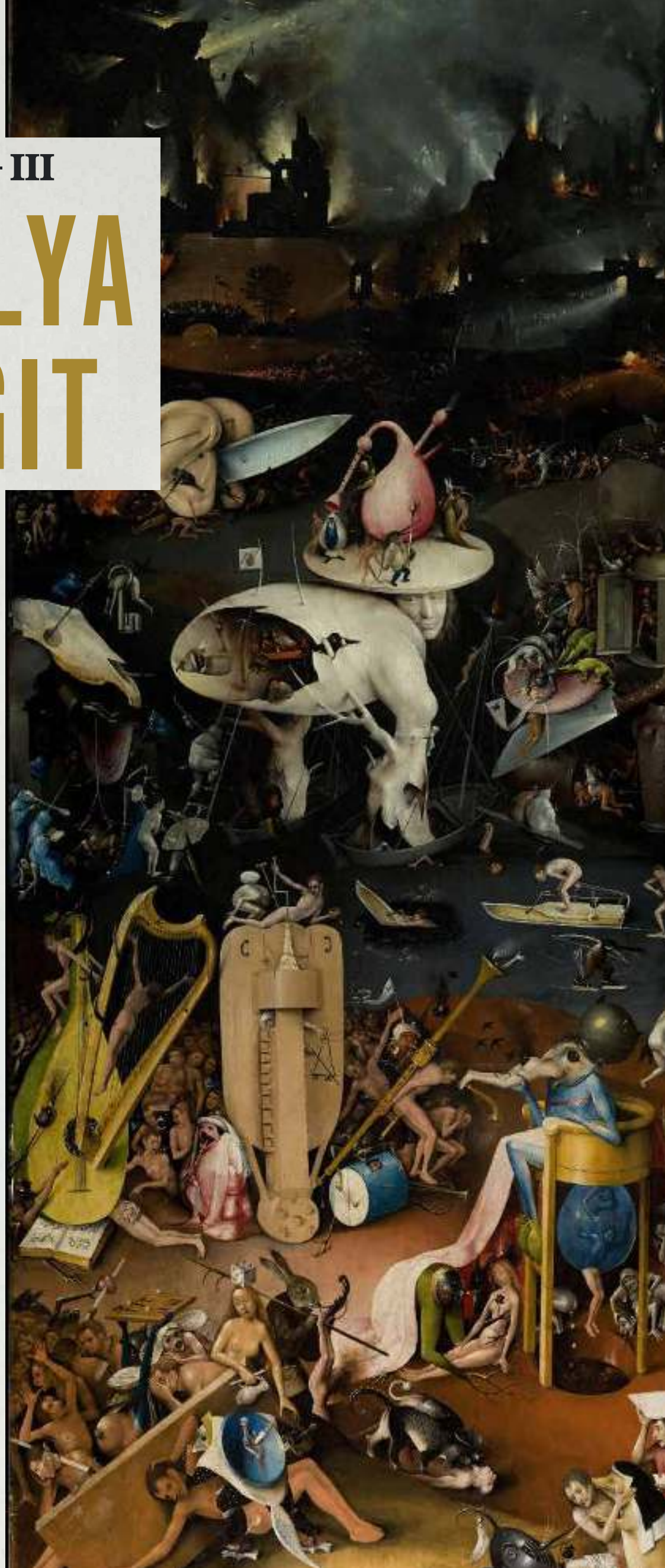

Tahayyülü keskin bir şekilde fark etmemizi sağlayan hakiki idrakten mahrum olduğumuzda, hayal gerçeğin yerine geçer. Etkilenimler katmanında yaşar, orada hayranlık duyar, orada nefret eder, orada sevinir, orada üzülürüz. Sırrını kaybetmiş özgürlük hülyası, ikna canavarlarının hayatlar, ölümler, aşklar ve isyanlar imal ettiği bir kâbusa dönüşür.

Eylemlerimiz için neden aramak ya da neden belirtmek zorunda kalmasak hayat belki de daha güzel olurdu. Arzu ederim ve arzu ettiğim şeyi, arzu etmemden başka hiçbir gerekçeye bağlamaksızın yaparım. Hatta arzularım planlanmış bir amaca hizmet etmediği için arzularımın fena neticelerinden beni sorumlu tutmayacağınızı bile umabilirim. Sizden bunu umdum diyelim, içime saklanan o küçük insan beni rahatsız etmeye başlamaz mı: "Neden böyle bir şey yaptın ki?" Gide'in Lafcadio'suna kalsa bunu sormaz. Onun garip ve nedensiz eylemlerinden geriye sadece bir iç boşluğu kalır. Böyle bir eylemi hayal etmek zor olsa bile bu konuda Gide bize yardımcı olur: Karanlık bir gecede yol alan trende aynı kompartımanı paylaştığınız masum bir adamı öldürmek için elinizin hemen altındaki kapı kolunu çevirmek ve yol boyu uzanan ışıkları gözetlemekten başka bir şeye ihtiyacınız yok. Lafcadio bir cinayet işlediğinin farkında mıdır? Evet, ama bunun bir nedeni yoktur. Kötü karakterli olduğu için yapmaz bunu, çünkü başka seferinde yaşlı bir adamın yere düşen gözlüğünü bulmaya, nedensizce, yardım etmiştir. *Gide'in Vatikan Zindanları*'ndaki karakteri arzularını her türlü nedene kapatarak, arzu ettiği anda onu elde etmekten başka bir şeyi ummayan biridir. Lafcadio'nun nedensizce davranma özgürlüğüne sahip olduğunu, başkasına değilse bile, kendisine göstermek için böyle davrandığını düşünebiliriz. Şayet böyleyse onun, nedensiz davranışı tüm eylemlerinde tutarlı bir şekilde takip etmek isteyen bir rasyonalite geliştirdiği söylenebilir. Bu içeriğe bağlı bir tutarlılık arayışını anlamlı kılan şey, mutlak anlamda özgürlüğün bir erdem hâline gelmesi ve kendi benliğini her türlü tutsaklıktan kurtarma isteğinin ancak nedensizlikle tatmin edebileceğine inanmasıdır.

Arzularımızı gerekçelendirmek için sıralayacağımız nedenlerin bir nevi tutsaklık manasına geleceği fikri, Gide'in Lafcadio'suna ya da Camu'nun Mersault'una ilham verdi. Yine de özgürlük arayışının, etrafımızı nedensizce eylemlerde bulunan Lafcadio ve Mersaultlarla doldurduğu söylenemez. Ancak bu durumun sebebi, artık arzularımızı önceleyecek gerçek nedenlerin keşfedilmesi değildir. Belki de gerçek sebep, kimsenin Lafcadio ya da Mersault gibi özgür ediminin bedelini ödemeyi göze alamamasıdır. Bu nedenle, böylesine tehlikeli önerilerin yerine giderek daha gevşek bir özgürlük kuramı ortaya çıktı: Şu ya da bu davranışta bulunurken, tamamen özerk bir şekilde, duygularımın tatminini esas alırım; bunu yaparken içerik sorununu düşünmem, yani arzularımın tatmini gayesini aşacak bir ahlaki gaye fikrini dikkate almam. Bu değerlendirmenin arkasında, ahlaki gaye fikrinin saçma olduğu düşüncesinden çok, ahlaki gaye fikrini temellendirememe yönündeki çaresizlik yatar. Bu itibarla özünde gevşek bir özgürlük kuramı olmakla kalmaz, "problem çıkmasın" diye iki yüzlülüğü karakter edinen sinik sahtekârlar da yaratır. Elbette kimsenin ne bencilliği ne de sahtekârlığı kabul etmesi kolay değildir. Bencillik yerine "bireysel tercih", sahtekârlık yerine "toplumsal düzen" söylemine entegre olur ve seçimlerimizin görece özerk yapısını muhafaza ettiğimizi düşünmeye devam ederiz. Peki, o denli ısrarla istediğimiz seçim ve eylem özerkliğinin kendisi bir hayal hâline gelirse?

Uzun yıllar önce, liseyi bitirip henüz üniversiteye başlamışken, az çok bilinen bir giysi mağazasına ceket almak için uğramıştım. Ceket reyonunu baştan sona gezmeme rağmen istediğim ceketi bir türlü bulamadım. Çünkü ben en azından lise yıllarım boyunca giyedurduğum üç düğmeli ceketlerden istememe rağmen, satış elemanının gösterdiği ceketlerin tümü iki düğmeli idi. İki düğmeli ceket almayacağımı söyleyerek mağazadan çıkarken, kendinden gayet emin bir şekilde şunu söyledi satış elemanı: "Üç düğmeli ceket bulamayacaksınız, iki düğmelilerden almanızı tavsiye ederim." Elbette "Neden?" diye sordum. Cevap açıktı: "Çünkü biz artık iki düğmeli üretiyoruz." Burada zorumuza giden bir şeylerin bulunduğu, en az cevap kadar açık. Tabii benim hâlihazırda iki düğmeli ceket giydiğim de... Bu önemsiz anektodu paylaşmamın sebebi, bize özerk gibi görünen seçimlerimizin aslında ne kadar özerk olduğuyla ilgili bir sorgulamaya kapı aralamaktan başka bir şey değil. Bir şeyi seçebilir, hatta bu seçimde ısrar ederek başka seçimler karşısında onu içselleştirebilirim. Böyle bir durumda akla gelebilecek birkaç soru bulunur: Bu gerçekten benim seçimim mi? İronik bir şekilde marka reklamları bu soruya da bizim yerimize cevap vermeye hazırdır: "Senin seçimin!" Örneğin gösterdiği hâliyle üç düğmeli ceket benim seçimim olmadığı gibi, daha sonra giymeye başladığım iki düğmeli ceket de benim seçimim değildir. Nispeten önemsiz bu seçim üzerinde çok fazla düşünüp taşınmadığım, bunun yerine yaygın kıyafet tercihlerine kendimi uyarladığım için buradaki özerklik yitimi beni rahatsız etmeyebilir. Bununla birlikte eylemlerimin formu ve içeriği değiştikçe özerklik meselesi daha da önem kazanır. Giydiğim ceketle ilgili seçimim, önümde duran meyvelerden elmayı mı yoksa mandalinayı mı seçerek yiyeceğimle ilgili bir karara benzer şekilde geçişsizdir. Yani bu seçimim benden başka herhangi bir yerde doğrudan etki doğurmaz. Ama daha önce belirlenmiş bir ders saatini ihmal edecek şekilde okula gitmemeyi seçtiğimi düşünelim. Bu seçim basit bir arzu ifadesinin ötesinde, ileri sonuçlar yaratacak ve ders saatinde okulda bekleyen öğrenciler üzerinde etki yaratacaktır. Bir manavdan habersizce elma aşırmak, bir cama taş atmak vs. gibi edimler de benzer sayılır. Bu geçişli fiillerin hepsi kendilerini aşarak dünya üzerinde ileri etkiler yaratır. Seçim özerkliği bahsi bu tür fiiller söz konusu olduğunda biraz daha önem kazanacaktır. Diğer taraftan eylemlerimiz arasında fark yaratan şey sadece formları değildir, eylemlerin içeriği de düşünüp taşınma derecemizi etkiler. Sözgelimi hangi partiye oy vereceğimiz, kiminle evleneceğimiz, hangi okulu seçeceğimiz gibi kararlar bir ceket seçiminden daha önemlidir. Ceket seçimi esnasında çevresel etkilerin özerkliğimizi ele geçirmesini geçiştirebiliriz, ama herhalde hiç kimse hangi partiye oy vereceği, kiminle evleneceği ya da hangi protestoya katılacağı gibi konularda seçim ve eylem özerkliğinin ele geçirilmiş olmasını kabullenemez.

İnsanların hemen her durum üzerine derin bir şekilde düşünüp taşınarak karar verdiği söylenemez. Uyarlanma, rahata düşkünlük, önceki beklentiler, dil, gelenek, hatta düpedüz tembellik çeşitli seçimler ve eylemlerimizde mutlak özerkliği zayıflatabilir. Gerçekte insan fiillerinin sosyal, biyolojik veya psikolojik şartların egemenliği altında her türlü özerklikten yoksun olduğunu söyleyen indirgemeciler de mevcuttur. Bu tür indirgemeci izah biçimleri mekanikçi perspektiften beslendiği kadar, doğal süreçlerle bilişsel süreçleri birbirinden ayırmayan naturalist yaklaşımdan da beslenir. Özgürlüğü buharlaştıran bu tutumlar karşısında, eylemlerimizi arzularımız üzerine düşünüp-taşınarak nihayetinde kendi seçimlerimizle gerçekleştirdiğimizi savunan özgürlükçü tutum bulunur. Özgürlükçü tutumun yüzleşmesi gereken birkaç meydan okuma vardır. Bunlardan biri formeldir ve köken sorunuyla ilgilidir: Eylemlerimizi gerçekten dışsal veya içsel etkilerin tamamını askıya alabilecek bir özerklik içerisinde kurgulayabilir miyiz? Diğeri içerikseldir ve daha çok eylemlerimizin ahlaki boyutuyla ilgilidir: Eylemlerimizle ilgili nihai kararı verirken düşünüp-taşınmalarımızı yönlendirecek ve nihayetinde bizim için gerçekten neyin iyi olduğunu gösterecek şey nedir? İkinci soruya vereceğimiz cevap, birincisiyle ilgili değerlendirmelerimizi de belirleme gücüne sahiptir. Buna göre düşünme-taşınmalarımızın faydalı, zararlı, acı veren veya hoşnutluk uyandıran şeklindeki etiketlerin ötesine geçerek iyi ve kötü değerlendirmelerine ulaşabilmesi, iyi ve kötü için gerçekten de bireysel fayda-zarar ile hoşnutluk-hoşnutsuzluğun ötesinde bir kritere sahip olabilmesiyle mümkündür. Bununla birlikte formel olanın ötesine geçecek bir şekilde insani doğamıza ilişkin gerçek bir kavrayıştan ve onu tamamlayan metafizik bir çerçeveden yoksunluğu, onu böyle bir imkândan mahrum bırakır. Özgürlükçülük böyle bir ilkeye sahip olamadığı sürece, düşünüp-taşınmalarımızı fayda-zarar, haz-elem denklemine hasredecek ve aydınlanmacı rasyonalitenin teşvikiyle gördüğü "evrensel iyi" hülyası, liberal bireyselcilik kapanında kâbusa dönüşecektir. Kâbusun nedeni şudur: Rasyonel iyinin bireysel fayda ve hoşnutluğa tahvil edildiği yerde arzu ve yönelimlerimizin doğduğu ve değerlendirildiği yer ahlaki tedebbür değil, hayal gücü olacaktır. Eylemlerimizi yönlendiren uzak ilkenin ahlaki tedebbürden uzaklaşarak hayal gücüne dönüşmesinin ne anlama geldiğini İbn Sînâ öğretir.

eş-Şifâ külliyatının Metafizik kitabında İbn Sînâ, eylemlerimizin üç temel ilkesi bulunduğunu söyleyerek bunları en uzak, uzak ve yakın ilkeler şeklinde belirler. Yakın ilke eylemlerimizin fiziksel zemini olarak kasların hareketini ifade eder. Bu fiziksel zemini harekete geçiren şey arzu gücüdür. Arzumuzu şu ya da bu şeye yönelten ise düşünme ya da hayaldir. İbn Sînâ'ya göre arzu gücünü harekete geçiren en uzak ilke olarak fikir, pratik ahlaki tedebbürün bağımsız ilkesi olan fikrî erdeme karşılık gelir ve en genel olarak ilkelerini metafiziksel idrak seviyesini de içeren nazari erdemlerden alır. Hakiki eylem, pratik tedebbürün arzu gücünü yönelttiği gaye ile fiziksel seviyede gerçekleşen eylemin gayesi örtüştüğünde ortaya çıkar. Bir başka deyişle özgün insani eylem, uzak ilkesini pratik ahlaki tedebbürün zemini olan fikirde bulan eylemdir. Özgün eylemin karşısında İbn Sînâ'nın tabiriyle "abes" bulunur. Gerçek gayeden yoksun, eylem ortaya çıktığında bu eylemi niçin yaptığımıza ilişkin rasyonel bir gerekçe oluşturmakta zorlandığımız ve tekrar ettikçe anlam buharlaşmasına uğradığını fark ettiğimiz abes, şuurumuzun dışsal etkilere açık katmanından, yani tahayyülden doğar. Tahayyül katmanı bir aksülamel, bir infial, bir etkilenim sahasıdır...

Eylemlerimizin içeriksel boyutuna ait ahlaki tedebbürü kaybeden özgürlükçü tasavvur, seçimlerimizi hakikatte tahayyül ve vehim gücüne havale edince, kökensel özerklik iddiası da bir aldatmacadan ibaret hale gelir. Zira tahayyül katmanı kaç düğmeli ceket giyeceğimizle ilgili bir telkinden daha fazlasına açıktır. Tedebbürden ve ona temel teşkil eden metafizik ilkelerden mahrumiyet içerisinde burası seraba hülya, seraba köleliktir. Tahayyülü keskin bir şekilde fark etmemizi sağlayan hakiki idrakten mahrum olunca hayal gerçeğin yerine geçer. Etkilenimler katmanında yaşar, orada hayranlık duyar, orada nefret eder, orada sevinir, orada üzülürüz. Sırını kaybetmiş özgürlük hülyası, ikna canavarlarının hayatlar, ölümler, aşklar ve isyanlar imal ettiği bir kâbusa dönüşür.

Kaybettiğimiz özerklik olsaydı sadece, bu kâbustan uyanabilirdik.

Oysa özerklik değildir yitirdiğimiz, gerçekliktir aynı zamanda...

Özgürlükçülük böyle bir ilkeye sahip olamadığı sürece, düşünüp-taşınmalarımızı fayda-zarar, haz-elem denklemine hasredecek ve aydınlanmacı rasyonalitenin teşvikiyle gördüğü "evrensel iyi" hülyası, liberal bireyselcilik kapanında kâbusa dönüşecektir.

SEYİD ÇOLAK:

BİR YÖNETMEN OLARAK EN BÜYÜK KORKUM KENDİMİ TEKRAR ETMEK

Son dönemin adından en çok söz ettiren filmlerinden biri Kapan. Son olarak Malatya Film Festivali'nde en iyi yönetmen ve en iyi film müziği ödüllerini aldı. Kapan'ın yönetmeni Seyid Çolak'ı uzun yıllardır kısa filmleri, gazeteciliği ve televizyon programlarıyla tanıyoruz. Bundan sonra ise sineması ile anacağız gibi görünüyor. 2019'un en iyi filmlerinden biri olarak gösterilen Kapan'ı, yönetmeni Seyid Çolak ile konuştuk... Filme dair merak ettiğimiz çok şey vardı. "Cinsçe" sorduk, aynı şekilde yanıt aldık...

Bir filmi izlerken konuyu anlamanız için yönetmenin size bazı doneler vermesi gerekiyor ki siz zihninizde tamamlayabilesiniz o filmi. Ben de aslında izleyiciye bir şeyler veriyorum, ama bütün olarak değil. Benim kırmaya çalıştığım şey, "Film başlar, devam eder, ortası gelir ve sonu bellidir." düşüncesi. Mesela bir insan ölüyor filmde, yani kaybolup gidiyor, biz onun çok önemli bir olay olduğunu söylüyoruz seyirciye. Sanki bunu anlatacakmışız gibi bir his uyandırıyoruz, ama küvet sahnesinden sonra diyoruz ki, bu olay burada bitti, tıpkı hayat gibi...

Söyleşi | ÇAMRAN AZİZOĞLU-EMİNE YÜKSEL TÜRKMEN

Öncelikle, sinema serüveninizin nasıl başladığından kısaca bahsedebilir misiniz?

Sinema serüvenim aslında seyrederek başladı, yani sinemayı sevmemle başladı. Ben film izlemeyi, sinemayı takip etmeyi çok seviyordum. Lise zamanlarımda arkadaşlarımızla sinemaya gidiyorduk. Yavaş yavaş bir farklılık oluşmaya başladı, sinemaya farklı gözle bakmaya başlamıştık o zamanlar. Daha farklı filmler görmeye başlamıştık sinema salonlarına gittiğimizde. Lise bittikten sonra hemen sinema yapayım diye bir düşüncem yoktu. Film seyretmeyi ve sinemayı çok seviyordum ama film yapayım derdim henüz o zamanlar hiç olgunlaşmamıştı. Farklı filmler seyrettikçe bir süre sonra "ben de yapabilir miyim" sorusu beliriyor zihninizde, çünkü size cazip gelen bir şey oluşuyor... Ben hikâye de yazıyordum, resim de çiziyordum ama iyi yapamıyorum, hâliyle onlar benim için yeterli olmuyordu. O yüzden sinema bana daha cazip geldi. Ben bu alanda hem kendi eğitimimi alayım, hem de bu işi yapayım diye kafama koydum. Önce Beykent Üniversitesi Sinema Televizyon Bölümüne yazıldım. Daha sonra ilk senemizde arkadaşlarımızla birlikte bir ekip oluşturduk. Kısa filmler çekmeye başladım. İlk iki kısa filmimde dişe dokunur bir iş çıkmadı. Nihayetinde ilk defa elinize kamera alıyorsunuz ve ne yapacağınızı tam bilmiyorsunuz, hâliyle bunlar da kötü işler oluyor. Bende mükemmeliyetçilik hastalığı hiçbir zaman yoktu, hiç de olsun istemiyorum. O olmadığı için bir şeyleri yapabildiğimi düşünüyorum; çünkü mükemmeliyetçilik hastalığım olsaydı eminim ki o işleri yapamazdım. 2010 yılında ilk kısa filmimi çektim böyle daha dişe dokunur, festivallere gönderebileceğimiz bir iş. Çünkü hocalarımız bu, diğerlerine nazaran biraz daha iyi oldu dediler. Biz de festivallere göndermeye başladık. Festivallerden ödül alınca diğer kısa filmimizi çektik ondan aldığımız cesaretle. Ondan sonra *Kara Kar*'ı çektim. *Kara Kar* da epey bir festival dolaştı. Festivalleri dolaşmaya başladıkça artık iyice sinemacı olma, uzun metrajı çekme hayalleri depreşiyor. Büyük yönetmenlerle tanışıyorsun, onların izinden gitme isteği doğuyor. Ondan sonra *Soğuk* ve *Serender*' i çektim. Onlar da

başarılı olunca artık uzun metraj çekme vaktimiz geldiğini düşündük.Güven Adıgüzel ile birlikte 2017'de ilk uzun metraj senaryomuzu yazdık. 2019'da da uzun metrajımızın festival sürecini ve bu sürecin mutluluğunu yaşıyoruz...

KISA FİLM, UZUN METRAJI BESLİYOR

Türkiye'de kısa film, uzun metraja geçiş olarak görülüyor. Sizin kısa filmden uzun metraja geçişiniz nasıl oldu, hem de bu yaygın kanı hakkında düşünceniz nedir?

Bizde maalesef kısa film henüz sektörleşemedi yani bir kısa film daha çok uzun metraja geçiş aşaması olarak kullanılıyor. Aslında biz de o şekilde kullandık nihayetinde. Ama ben bir uzun metraj çekmeden önce mutlaka yönetmenlerin kısa film çekmesi veya bir belgesel, kamera ile iştigal etmesi gerektiğini düşünüyorum. Bir insanın en başta uzun metraj çekmesi gerçekten çok imkânsız bir şey. Kısa film, uzun metrajı besleyen bir etken olabilir. Sinema meraklısı olanlarda evet uzun metraj çekme hayali hep var, aslında en başından beri uzun metraj çekme hayali var, ancak uzun metraj çekmek gerçekten kolay bir iş değil. Daha sınırlı imkânlarla daha güzel iş yapabileceğin alan neresi? Mesela belgesel veya deneysel bir iş yapmak veya kısa film çekmek. Siz de hâliyle kısa film çekiyorsunuz. Ondan sonra da uzun metraja geçiş yapıyorsunuz. Ama uzun metraja geçtikten sonra genelde bizim yönetmenlerimiz de dünyadaki yönetmenlerin çoğunluğu da bir daha kısa metraja geri dönmüyor. Ama benim bir hayalim var, uzun metrajımı çektikten sonra bir daha kısa film çekmek istiyorum. Çünkü burada bir şeylerin değişmesi lazım artık. Yani kısa film sadece öğrenci işi olsun, öyle kalsın istemiyorum. Profesyonellerin de bu işe girmesi ve aslında kısa film sektörünün bu şekilde profesyonelleşmesi gerektiğini düşünüyorum. Yani biraz daha profesyonel gözün olması gerektiğini düşünüyorum kısa film alanında. Çünkü sizin de dediğiniz gibi kısa film çekmek hep öğrenci işleri gibi algılanıyor bizde maalesef. İnşallah bu kalıbı kırabiliriz. Bence burada olaya şöyle bakılıyor, kısa film çekenler filmi kendi kendilerine zaten çekebiliyorlar. Kimse bunlara para vermiyor, bir yapımcı girmiyor işin içine... Ama mesela kısa filmcilerin en büyük sıkıntılarından birisi yapımcı bulamama sıkıntısı. Bir tek devlet desteği aldığı zaman kısa film hayalinin hayata geçirebiliyor insanlar. Onun haricinde bir sponsorluk falan çok zor, imkânsız gibi bir şey. Belki de bu sorunun çözülebilmesi için çeşitli faaliyetler yürütülmesi gerekiyor. Kısa filmcilere para getirebilecek platformlar kurulabilir ve buradan bu işin meraklıları özel olarak desteklenebilir. Ben kendi çektiğim sıkıntıları bildiğim için nasıl böyle bir şey yapabiliriz diye düşünüyorum açıkçası. Kısa film alanı inşallah bizde de sektörleşir, böyle Avrupa'da olduğu gibi bir kısa film yüz bin liraya, iki yüz bin liraya çok kaliteli, gerçekten yönetmenin kendisini gösterebileceği şekilde çekilebilir. Çok zor mu, hayır çok zor değil ama yolun başındayız... Öyle diyebilirim.

HİÇBİR SANAT DALINDAN SİNEMADAN ALDIĞIM TADI, LEZZETİ ALAMADIM

Film çekmek, sinema sizin için ne ifade ediyor? Sinema olmazsa olmazınız mı?

Sinema olmazsa olmazım. Sinema bir virüs gibi, bulaştığı zaman bünyeden çıkmıyor; çıkarmak istediğinizde bu sefer bünyeye daha çok dağılıyor. Onunla bir bütünleşme oluyor gerçekten çok seviyorsanız. Ödül törenini seyrettiniz mi bilmiyorum, oradaki heyecanımdan az çok anlarsınız, inanılmaz heyecanlanıyorum sinemaya dair bir şey olduğunda, çok iyi bir film çıktığında, ödül törenine gittiğimde, yönetmenle karşılaştığımda. Bu heyecan kolay kolay sizden gitmiyor ve gitmesini de istemiyorum aslında. Çok mutluyum gerçekten, hem mesleğim olarak görüyorum hem de kendimi ifade edebileceğim en iyi sanat dalı olarak görüyorum ben sinemayı. Dediğim gibi daha önce fotoğraf da çektim, hikâye de yazdım, resim de çizdim kendimce... ama hiçbir sanat dalından sinemadan aldığım tadı, sinemada aldığım lezzeti alamadım. Sinema bende çok farklı bir yerde ve hiçbir zaman da bırakmak istemiyorum, hayatım boyunca hep bu işi yapmak istiyorum.

Kapan'ın hikâyesinin çıkış noktasından biraz bahsedebilir misiniz?

Filmin çıkış hikâyesi şöyle aslında, bir coğrafya dergisi bir sayısını neredeyse yalnızca bir adaya ayırmıştı. O adanın Türkiye'de olduğunu ilk defa öğreniyordum. Ada o kadar güzel anlatılmıştı ki bana orası çok fantastik gelmişti. Daha sonra Musa Ak diye yönetmen bir arkadaşım var, o da o adanın belgeselini yapmıştı, belgeselini seyrettim. Sonra o adaya daha bir ilgili oldum hâliyle. O süreçte de ben bir yandan da uzun metraj hikâyeleri yazıp yazıp atıyorum. Bir türlü beğenmiyorum, çünkü uzun metraja geçtiğimde gerçekten orjinal bir hikâye bulma derdim vardı. Böyle klasik anlatıyla, klasik bir hikâyeyle, ilk akla gelen bir şey yapmak istemiyordum. Bu noktada o ada bana o kadar cazip geldi ki, bir ada, bir mahrumiyet bölgesi... Buradaki insanların durumu, oraya bir varlığın gelmesi ile değişebilecek unsurlar bana o kadar ilgi çekici geldi ki hemen oturdum ve hikâyeyi yazdım. Ondan sonra Güven Adıgüzel'e gönderdim. O da "Evet, ben çok sevdim, bunu senaryolaştırabiliriz." dedi. Ardından da zaten hemen senaryoya başladık.

Sinema olmazsa olmazım. Sinema bir virüs gibi, bulaştığı zaman bünyeden çıkmıyor; çıkarmak istediğinizde bu sefer bünyeye daha çok dağılıyor.

Güven Adıgüzel bir şair. Peki, bir şair ile senaryo çalışmak nasıl oldu, filme neler kattı?

Güven sadece şair olsaydı bence sıkıntılar yaşayabilirdik, ama onun ayrıca yazarlığı da var. Sinema alanında çok iyi yazılar yazıyor, sinemayı, yönetmenleri takip ediyor. Yani sinema bilgisi çok iyi bir şair olduğu için aslında biz anlaşabildik. Onun, nihayetinde yazan bir insan olduğu için hikâye ve diyalog kurma gücü yüksek; ayrıca çok gezen, gözlem de yapan bir insan. Bu anlamda birleştiğimiz unsurlar çok fazlaydı, bakış açımız birçok olaya karşı aynıydı, hikâyeye bakış açımız, karakterlere bakış açımız hemen hemen aynıydı. Artı olarak bir sürü şey kattı senaryoya, hem o edebî dilini kullandı, "edebî dilini kullandı" derken senaryo buna kapalı bir şey, ama gerektiği ölçüde bunu kullandı. Sanatçı dediğimiz kişi, örneğin şiir yazan insan, dünyaya çok farklı bir gözle bakabiliyor. Onun da sinema ile iştigal edip bir filmin içerisine girmesi, ortaya çıkan sonuçla birlikte, iyi bir sanatçı olduğu gerçeğini doğruluyor. O anlamda Güven Adıgüzel filme bayağı katkı sağladı. Güven Adıgüzel'in hem benim dünyamda hem de *Kapan*'da çok önemli bir yeri var. Onun için Güven Adıgüzel ile bundan sonraki projelerde de birlikte çalışacağız. Hem bir dostuz, hem bir arkadaşız, hem de bir iş, bir yol arkadaşıyız Güven ile... O anlamda ömrüm yettiğince ya da çok önemli bir olay yaşamadığımız sürece devam etmeyi düşünüyorum onunla. O kendisine ayrıca bir yol da çizebilir sinema anlamında, kendi de yönetmenlik yapmak isteyebilir vesaire, ben de ona destek olabilirim... Bakalım şu anda iyi gidiyoruz.

Kapan'ın hazırlık sürecinden konuşsak biraz da...

Şöyle; nihayetinde senaryonuz bitiyor ve hayata geçmesi gerekiyor. Bir bütçe çıkarıyorsunuz ortaya, Türkiye'deki bütçe toplayabileceğiniz imkânlar çok kısıtlı, bir Kültür Bakanlığı'ndan destek alabiliyorsunuz. Onun haricinde sponsor bulamıyorsunuz. Çünkü uzun metraj ilk kez çekeceksiniz ve kimse size güvenip de para vermiyor. Biz çok umutlu başlamıştık, kısa filmlerimiz bir sürü ödül aldı, bayağı festival dolaştık, epey çevremiz de var diyerek bakıyorduk olaya, sponsorlar bulabiliriz diye ama hiç de öyle olmuyor... Kültür Bakanlığı Sinema Genel Müdürlüğü'nden destek aldık. Ama gerçekten yetmiyor. Proje gerçekten para yiyecek bir proje. Daha sonradan TRT ile bir anlaşma yaptık, ortak yapım anlaşması oldu. O bütçe ile birlikte sahaya çıktık. Ekip kurma, oyuncuları seçme, mekân araştırma aşaması oldu.

MEKÂN, BİZE SENARYODA DEĞİŞİKLİKLER YAPTIRDI

Kapan'ın çekildiği mekânlar nasıl etkiledi senaryoyu ve süreci?

Şöyle ki tarihler belirlendikten sonra 3 kere set tarihini değiştirmek zorunda kaldık. Çünkü bizim hikâyemiz karlı havada geçiyordu. Bir türlü kar yağmadı, gölün buz tutması gerekiyor bir türlü buz tutmuyor. Mevsim de geçiyor, gelecek seneye sarksın da istemiyordum. O sene bitirmek istiyordum. Sonra dedik ki buzlu sahneleri buz tutan bir gölde çekelim. Biraz araştırdık, aradık, taradık. Çıldır Gölü'nün buz tuttuğunu öğrendik, ama gölün bir haftasının kaldığını, hemen gitmemiz gerektiğini yağmur yağarsa o gölün de eriyeceğini söylüyorlardı. Bir daha buzlu göl bulamayacaktık ya Kuzey Avrupa'ya gidecektik ya da hızlı bir şekilde Çıldır'da çekim yapacaktık. Yürütücü

yapımcımızla birlikte gittik bir mekân araştırması yaptık. Tekrardan set tarihini erkene alma durumu oldu, hemen erkene aldık, oyuncuları çağırdık sağ olsunlar herkes geldi, filmimizin buzlu sahnelerini çektik ondan bir hafta sonra da Isparta'ya geçtik, Isparta'da da adalı sahnelerimizi hâllettik. Çekim mekânlarına ilk baştan beri hep ben gittim. Mekân bize ayrıca bir anlam katabilecek bir unsur. Orası bir adaydı nihayetinde ve adadaki yaşam da senaryoda değişiklikler yaptırabilirdi ki yaptırdı da. Gittik oradaki insanlarla görüştük, nasıl bir hayat olduğunu gözlemledik. Senaryoda bir kaç değişiklikler yaptık mesela kurdu biz direkt "kurt" olarak yazdık, ama onların kurda "canavar" dediğini öğrendik, biz de "canavar" olarak değiştirdik. Bize güzel getirileri oldu. Ekstra gittim oradaki insanlarla tanıştım, görüştüm. İnsanların size güvenmesi lazım, burada film çekilecek ama ne kadar ekip gelecek, bunlar güvenilir insanlar mı çünkü kırk-elli kişi gidiyorsunuz. Orada giden tekdüze hayatı etkilemiş oluyorsunuz. Ada insanı biraz daha farklı, dışarıdan insan almaları, dışarı açılmaları zor mu diye düşünüyordum ben hep, ama yok, bizi çok iyi karşıladılar, çok destek oldular sağ olsunlar.

Bölgesel kast seçiminin yararı veya zararı oldu mu?

Figürasyon anlamında hep adada yaşayan veya o çevrede yaşayan insanları kullandık ama baş karakterlerimiz profesyonel oyuncuydu. Bir tanesi oyuncu değildi o da benim kısa filmimde oynamış bir abiydi, Yüksel Akça. Kendisi ne yapabilir neyi yapamaz biliyordum, yaptığı işin de altından kalktı, adalı olarak sırıtmadı Yüksel Akça, diğerleri de sırıtmadı, şöyle sırıtmadı bir bütünlük sağladılar. Bir sıkıntı yaşamadık. *Kapan*'da ben aslında oradaki yerel kültüre ait bir şey anlatıyordum ben, dışarıdan yabancı bir oyuncu ile yerel bir hikâyeyi anlatamazdım. Ama çalışmak isterim dışarıdan uluslararası ünlü oyuncularla, herkes ister, her yönetmen ister.

Güven Adıgüzel'in hem benim dünyamda hem de Kapan'da çok önemli bir yeri var.

Sette nasıl bir yönetmen olduğunuzu düşünüyorsunuz?

Aslında bunun cevabını daha çok oyuncular ve ekip arkadaşlarım verebilir. Bizim setlerde gerçekten tartışma, kavga, hatta ses yükselmesi hiç olmadı. Ben mizaç olarak da sakin bir yapıya sahibim zaten ve daha önceden kısa film tecrübelerim olduğu için neyi ne yapacağımı, nerede ne tepki vereceğimi az çok deneyimledim, biliyordum. Kiminle nasıl konuşulacağını da biliyordum. Mesela, gündelik hayatta verdiğiniz tepkileri orada vermemeniz gerekiyor. Çünkü nihayetinde sette sizin yapınıza uygun olan ya da olmayan insanlar var. Güzel bir dostluk, arkadaşlık oluştu. Hiç kavga etmeden, hiç tartışmadan setimizi tamamladık. Herkes mutlu oldu diye düşünüyorum, çünkü set bittiğinde herkes birbiri ile kucaklaştı ve öyle ayrıldı.

KAPAN'DAKİ KURT, JACK LONDON HİKÂYELERİNDEKİ GİBİ GİZEMLİ BİR KURT

İnsanlar dışında, esasında başrol olan, ancak çok az gördüğümüz bir kurt var. İnsanların kurt ile kuracağı bağdan biraz bahseder misiniz?

Ben Jack London'ın romanlarındaki atmosferi çok seviyorum. Jack London kurtlar, köpekler, hayvanlar ve insan ilişkileri üzerine çok güzel çıkarımlar yapar ve okuru bayağı etkiler. Beni en azından çok etkilemiş bir edebiyatçı. *Kapan*'daki kurt da aslında biraz onun hikâyelerindeki gibi gizemli ve oradaki işleyişi bozan bir kurt, bir hayvan, bir figür. Ben kurdu sadece parça parça gösterip varlığını hissettirip onu bir bütün olarak hiç göstermemeyi tercih ettim ve o şekilde filmi kurguladım. Filmdeki kurt bir anlamda rahatsız eden, bütünlüğü bozan, adadaki kaosa neden olan bir hayvan; ama biz onu tam olarak hiç görmüyoruz. Aynı bizim yaşadığımız o sert duygular gibi, bizi bir şeylere karşı kışkırtıyor, ama bir türlü onun ne olduğunu söyleyemiyoruz... Kurt da biraz öyle bir karakter. Kurdu gizemli kılmamız filmin anlatım diline ayrıca değer kattı diye düşünüyorum.

Çocuklarla ve hayvanlarla çalışmak zordur. Siz ise kurt ile çalışmak durumunda kaldınız. Bu durumun dezavantajları nasıl giderdiniz?

Kurt ehlileştirilebilir bir hayvan değil, hiçbir zaman ehlileştirilemez. Normalde Macaristan'da kurt eğitmeni varmış. O kurtların yapabildiği en fazla şey de çağırınca geliyor, git deyince gidiyormuş. Ekstra bir oyun alamıyorsun. Biz de aslında o kurdu kullanmak istedik, gerçek bir kurt kullanalım istiyorduk ancak bütçemiz yeterli değildi o kurdu getirmeye. Bütçemiz yetmeyeceği için biz de kurda benzer bir hayvan arayışına girdik. Bulduk ve onu getirdik. O biraz daha eğitimli bir hayvandı, otur denildiğinde oturuyor, kalk denildiğinde kalkıyor, hırla dediğinde hırlıyordu. Böyle güzel ve çok da sevimli bir hayvandı. Aslında biraz vahşi görünmesi gerekiyordu, ancak bizim filmdeki kurt vahşi görünmüyor maalesef. Bu durum filme bir zarar verdi mi, hayır vermedi. Görmüyoruz zaten bütün olarak, detaylarını görüyoruz. Hayvanla çalışmak, evet sıkıntılı ama zaten bunu göze alarak sete giriyorsunuz. Daha önce köpeklerle çalıştığım için biliyorum, hayvanlarla etkileşimim iyi benim, o yüzden çok bir sıkıntı yaşamadım.

FİLMDEKİ BELİRSİZLİKLERİ İZLEYİCİ TAMAMLASIN İSTEDİM

Filme dair en büyük eleştiri belirsizlikler... Bunu bilerek yaptığınız anlaşılıyor. Bu bir eksiklik değil yönetmen tercihi bizce. Bu durum için ne diyorsunuz?

Bir filmi izlerken konuyu anlamanız için yönetmenin size bazı doneler vermesi gerekiyor ki siz zihninizde tamamlayabilesiniz o filmi. Ben de aslında izleyiciye bir şeyler veriyorum, ama bütün olarak değil. Benim kırmaya çalıştığım şey, "Film başlar, devam eder, ortası gelir ve sonu bellidir." düşüncesi. Mesela bir insan ölüyor filmde, yani kaybolup gidiyor, biz bunun çok önemli bir olay olduğunu söylüyoruz seyirciye. Sanki bunu anlatacakmışız gibi bir his uyandırıyoruz, ama küvet sahnesinden sonra diyoruz ki, bu olay burada bitti, tıpkı hayat gibi... Birileri hayatımıza girer, ölür ve gider. Çok önemli bir figürdür ama onu orada bırakırsınız. Başka bir şey girer devreye ve belki de onu bir daha hiç hatırlamazsınız veya ancak ona ait bir şey gördüğünüz zaman hatırlarsınız. Ben de o olayı bir daha hiç konuşturmayarak biraz risk aldım evet, en çok bu anlamda eleştiri geliyor. İşte "bu adamı öldürdün, tamam da ne oldu?" diyorlar en çok. Bu adamın artık konuşulmayacağını küvet sahnesinde araya bir madde girdiğinde, insanlar artık değişim gösterdiğinde belirtiyorum; burada ölülerden daha çok maddenin daha önemli bir hâle geldiğini söylemeye çalışıyorum. Ekstra filmin bütününde gizemler oluşturduğum için bunları biraz zihninde seyirci tamamlasın istiyorum; seyirci bunu kendi içinde sorgulasın istiyorum. Yapmak istediğim buydu.

ÇOK SAHNE ATTIM, AMA FİLMİN SON HÂLİ İÇİME SİNDİ

Filmin son hâli hakkındaki düşünceleriniz neler oldu?

Prodüksiyon anlamında daha iyi şartlarda film çekmeyi her yönetmen, her sinemacı ister. Kurguyu Naim Kanat ile birlikte yaptık, çok değerli bir arkadaşım. Kendisi ile oturduğumuzda fazlalıkları, eksikleri daha iyi gördüm filmde. Bayağı sahne attım. Zaten film içime sinmeseydi gerçekten çıkarmazdım. Çünkü bazı kısa filmler çekip çıkamadığım oldu. *Kapan* bittiğinde mutlu oldum, çünkü ben izleyiciye bir şey söyleyebiliyordum bu filmle. Bir başyapıt ya da çok iyi film yaptım iddiasında hiçbir zaman olmadım. İlk filmini kimse zaten başyapıt yapamaz. Ortalama veya ortalamanın üzerinde bir iş yaptığımda bile, ilk filmim için yeterli olur kafasındaydım. O kafada olduğum için de film bittiğinde mutlu oldum. Çekmek istediğim bir sahne vardı. Yakup'un buzun içerisine düştüğü sahneyi ekstra böyle havuzlu bir yerde çekmek, onun debelenmesini göstermek istiyordum, hayalimdi. Mağlubiyetini orada daha iyi görelim istiyordum. Olmadı, sadece onu çekseydim daha güzel olurdu belki, ama çekmediğim için de çok pişman değilim.

Rus edebiyatını sevdiğinizi söylemiştiniz, filmde bunun izlerini görüyor muyuz?

Rus edebiyatını çok seviyorum evet, ama diğer milletlerin edebiyatlarını da çok seviyorum. Mesela, Jack London'ın dünyası beni Dostoyevski'den daha çok etkiler. O yüzden filmimde Jack London'ın etkisi daha fazladır. Filmimde direkt Rus edebiyatının ya da Dostoyevski'nin bir etkisi olduğunu düşünmüyorum.

Sevdiğiniz filmlerin listesinde, baştaki film hangisi?

Vittorio De Sica'nın *Bisiklet Hırsızları* benim başyapıtımdır. En iyi filmdir benim için. Tim Burton'un masalsı anlatıları, karakterleri, renkleri kullanışlı bana o kadar güzel geliyor ki o da benim için çok önemlidir, en iyi yönetmenler arasındadır o da bana göre. Aynı zamanda James Cameron'ın dünyasını da çok severim. Bel-

geselleri vardır, mutlaka görmelisiniz. Aslında sanat icra ediyorsanız çok yönlü hareket etmelisiniz. O yüzden tek bir kalıpta tekdüze yönetmenler takip etmek çokta faydalı olmaz.

KAPAN'DA BİSİKLET HIRISIZLARI'NA BİR GÖNDERME VAR

Peki *Kapan*'da *Bisiklet Hırsızları*'na bir selam var mı?

Evet, gönderme olması için özellikle yaptığım bir sahne var. Orada bir bisiklet figürü görünmesini mutlaka istiyordum. Filmin başında bir bisiklet sahnesini var, o sahne tamamen *Bisiklet Hırsızları*'na gönderme amaçlı. Ben onu çok sevdiğim için kullanmak istedim. Bir de filmdeki ağ ayarlama sahnesini Nuri Bilge Ceylan'ın stiline benzer çektim. Nuri Bilge Ceylan'ın sinemasını çok seviyorum, ama onun haricinde hiçbir yönetmenin stiline benzetmek istemedim. Hep kendim acaba ben nasıl daha farklı anlatabilirim diye düşündüm. Selam çakmayı ileriki filmlerimde çok da yapmak istemiyorum, ilk filmim olmasından ve benim için çok değerli olmasından dolayı böyle bir gönderme yapmak istedim ve yaptım.

Kapan'ın bundan önceki ve bundan sonraki festival süreçlerinden bahseder misiniz?

Ben festivallere biraz daha farklı bakıyorum. Orada neler kazanabilirim diye düşünüyorum. Ödül alacağımı bilsem de, bilmesem de giderim tüm festivallere. Oradaki insanlarla tanışırım, yapımcılar, ortak yapımcılar, yönetmenler, sinemacı ve sektörden arkadaşlar ile bağ kurarım. Festival meselesinde daha çok buna öncelik veriyorum. Ödül, evet, destekleyici bir unsur; sinemadaki varlığın biraz daha hissedilir oluyor. Mesela Moskova Film Festivali'ne gittik, dünyanın en önemli festivallerinden bir tanesi. Oradan ödül alamadım mesela, ama inanın oradan aldığım o kadar güzel, değerli şeyler var ki sinema adına, bir süre sonra ödülü almış gibi hissediyorsunuz döndüğünüz zaman.

Filmdeki kurt bir anlamda rahatsız eden, bütünlüğü bozan, adadaki kaosa neden olan bir hayvan; ama biz onu tam olarak hiç görmüyoruz. Aynı bizim yaşadığımız o sert duygular gibi, bizi bir şeylere karşı kışkırtıyor, ama bir türlü onun ne olduğunu söyleyemiyoruz...

Yeni bir uzun metraj projeniz olduğunu biliyoruz, biraz bu projeden bahsebilir misiniz?

Yine Güven Adıgüzel ile birlikte "Obruk" adında bir senaryo yazdık. Yine doğa ve insan çatışması, vahşi hayvan, vahşi hayat üzerine bir senaryo. *Kapan*'a benzemeyecek, çünkü benim bir yönetmen olarak en çok korktuğum şey kendimi tekrarlamak. Bir kadın hikâyesi olacak "Obruk". Tamamen bir kadın üzerinden ilerleyecek. Bundan önceki hikâyelerimde kadın karakterler biraz daha zayıf kalıyordu, bunu hissettim bu sefer de başrol olarak bir kadın konumlandırdım senaryoya ve onun üzerinden ilerleyecek hikâye. Henüz tam olgunlaşmış bir şey değil, o yüzden çok detaya inemiyorum, yine de atmosfer olarak bir gizem olabilir, gerilim olabilir; ama seyircinin kendinden mutlaka bir şeyler bulabileceği bir iş olacak.

KISA FİLMCİLERİN EN BÜYÜK ENGELİ MÜKEMMELİYETÇİLİK

Son olarak kısa film çekmek isteyenlere; kısa metraj çeken ve uzun metraj çekmek için yanıp tutuşan arkadaşlara ne gibi tavsiyeler vermek istersiniz?

Öncelikle kamerayı ellerine alsınlar, her şeyin tamamen hazır olmasını beklemesinler, mükemmeliyetçilik virüsünden kurtulsunlar, çünkü kimse ilk filmlerinde mükemmel bir şey çıkaramayacak. Hiç kimse mükemmel bir kısa veya uzun metraj film çekemeyecek. Buna takıldığınız zaman hiçbir şey üretemez oluyorsunuz. Bence kısa filmcilerin önündeki en büyük engel mükemmeliyetçilik takıntısı. Eğer hikâyen varsa, eline kamerayı al ve kötü olacağını bilsen bile çek. Bu şekilde neyi yapıp neyi yapamayacağını da gör, ondan sonra da daha iyisini yap.

ABDÜLHAMİT GÜLER

İZLEYİCİYİ "KAPAN"A KISTIRAN FİLM

Ya Da Sinemada "Muğlak Alan" Meselesi

Sıcak hikâye kurgusu, çok katmanlı karakter oluşumu ve mekân kullanımı ile bir ilk film için hayli başarılı bir çalışma olan *Kapan*, Seyid Çolak'ın sinema serüveninin bize güzel eserler sunmaya devam edeceğini vaat ediyor.

İzleyicinin, izlediği filme tutunma alanlarından biri (belki de en önemlisi) muğlak alanlar olsa gerek. Net savların ve sonuçların kapladığı yüzeyde izleyicinin hareket alanı kısıtlanır. Filmin izleyiciye sunduğu sorular, sorun olmanın çok ötesinde imkân demektir. Çünkü her soru izleyici için yeni bir anlam istikameti demek.

Bu zaviyeden bakıldığında sinema eserlerini iki ana kategoride inceleyebiliriz. Biri "ticari film" dediğimiz ve soru bırakmadan bütün cevapları filmde barındıran yöntemdir. Maksat, eğlendirmektir; ağlatarak, güldürerek, gererek, vs. şekillerde... Diğeri ise eğlendirmeyi değil, düşündürmeyi hedefler. Hikâyenin zeminini de bu temel üzerine bina eder. "Sanat filmi" ya da "arthouse" veya "bağımsız" dediğimiz yöntem bunu karşılar. Doğrudan göstermek ve anlatmak yerine dolaylamayı, imgelemi ve metoforik şekillendirmeyi tercih eder.

2019'un adından en çok söz ettiren filmlerinden biri olan *Kapan*, Seyid Çolak'ın yönetmenliğinde ikinci yöntemi kullanarak izleyici karşısına çıktı. Festival yolculuğunu tamamlamak üzere olan film vizyona da girdi.

Kapan, Uluslararası Moskova Film Festivali'nde dünya prömierini yaptı. Sonrasında Avrupa'da birçok festivalde görücüye çıktı. Son olarak Malatya Film Festivali'nde yarıştı ve buradan en iyi yönetmen ve en iyi film müziği ödülleriyle döndü.

Filmin izleyiciye sunduğu sorular, sorun olmanın çok ötesinde imkân demektir. Çünkü her soru izleyici için yeni bir anlam istikameti demek.

Sıcak hikâye kurgusu, çok katmanlı karakter oluşumu ve mekân kullanımı ile bir ilk film için hayli başarılı bir çalışma olan *Kapan*, Seyid Çolak'ın sinema serüveninin bize güzel eserler sunmaya devam edeceğini vaat ediyor.

Film, bir adada yaşayan beş balıkçı arkadaşın hikâyesine odaklanıyor. Tekdüze giden hayatları, aralarından birinin ani bir şekilde ortadan kaybolmasıyla değişime uğrar ve sonra olaylara "canavar" dâhil olur. Adalıların kurt için kullandıkları ifade budur. Başrol Yakup ile Turan'ın etrafında dönen bir sarmal ile kurt devreye girer

ve gergin, ama sakin bir hesaplaşma süreci başlar. Doğa ile insan ve elbette insan ile insanın yaşam alanı ve çakışan noktaları üzerinden kurgulanan filmin 85 dakikalık süresinde, iç içe geçen çok fazla olaya ve sorgulamaya şahit oluyoruz. Çok fazla karaktere odaklanılması elbette dezavantajlar oluşturuyor. Odağın kayması ile daha sağlam anlaşılması arasında gidip geliyor. Diğer taraftan, kapan metaforu üzerinden katmanlı hikâye kurgusu ile izleyiciyi de bir sıkışmışlık hissine sürükleme maksadı beliriyor. Muğlak alanların izleyiciyi zorladığı noktalar buradan besleniyor. Bu durum anlam belirlenimine çok kapı açmasının yanında anlaşılma zorluğu da oluşuyor.

Filmin senaryosunda şair Güven Adıgüzel'in de ismi yer alıyor. Uzun süre Çolak ile Adıgüzel'in kafa kafaya verip senaryoyu şekillendirdiğini biliyorum. Bir şairin desteği ile filmde sanat unsurunu güçlendiren, anlatımı zenginleştiren çokça metafor ve kıvrak yaklaşım var. İzlemeyenler için ipucu vermemesi açısından birçoğundan bahsedemiyoruz ama tabut-küvet ikilemindeki sahne kurgusu ve anlam bütünlüğü zekice kurgulanmış bir unsur olarak karşımıza çıkıyor.

Seyid Çolak'ın biçim üzerine kafa yorduğu aşikâr. Kamera kullanımından mekân kurgusuna kadar atmosfer oluşturma noktasındaki emeği kendini hissettiriyor. Işık kullanımı noktasında tercih sıkıntısı olduğunu düşünüyorum. Görüntü yönetmeni tecrübeli isim İlker Berke. Bazı sahnelerdeki ışık fazlalığı dışında gayet temiz bir iş çıkarmış.

Bir sinema eserinin önemli başlıklarından biri de *oyunculuk*. Kapan'ın başrol oyuncusu Onur Dilber iyi bir iş çıkarmış; fakat filmde oyunculuğu ile esas parlayanlar Yüksel Akça ve Serkan Altıntaş... Altıntaş, gerilimin ana unsurlarından biri olarak duyguyu izleyiciye aktaran temiz bir oyunculuk sergilemiş. Akça ise sakin karakterini oyunculuğuna da yansıtmış ve gerçekçiliğin ötesinde sahici bir duygu oluşturmuş.

Filmdeki müzik kullanımı ise genelde başarılı olmakla beraber yer yer rol çalıyor. Ses tasarımında da tercihe bağlı olduğu anlaşılan bazı noktalar filmin karakterine fazla kaçmış.

Artısı ve eksisi ile *Kapan*, bir ilk fim çalışması olarak göz dolduruyor. Türkiye şartlarında film çekmenin ne kadar zor olduğunu malum. Bu bakımdan Seyid Çolak, samimi duygusunu filme yansıtarak işin altından kalkmış.

SERDAR BİLİR

ŞİDDETİN ELEŞTİRİSİ ÜZERİNE*

Modern insanda gelişen şiddetin son hâli çok daha travmatiktir. Artık bir düşman kalmamıştır. Öteki yok edilmiştir. Yıllarca "güç senin içinde", "sen de yapabilirsin", "daha iyisini yapmalısın" gibi cümlelerle motive edilip performansından tam verimle yararlanılan insan, günün sonunda bir türlü istediğini elde edemediğini fark ettiğinde kendini teskin edecek hiçbir şey bulamaz hâle geliyor. "Nasip, kısmet" gibi onu kabullenmeye götürecek kavramlara yabancılaştırıldığı için, kendini sorumlu olarak görecektir.

Şiddet, tüm müzakerelerin güvencesidir. Savaşsızlık/sulh, caydırıcı bir şiddetin varlığıyla ayakta kalabilir ancak. Bu anlamda, şiddetin hukuku hem kuran hem de koruyan bir görevi vardır. Walter Benjamin, "Şiddetin Eleştirisi Üzerine" adlı makalesinde kavramı bu iki başlıkta irdelemiştir. Onun ele aldığı şiddet bir amaç değil, hukuk ve adalet için kurucu ve koruyucu bir araçtır. Benjamin, şiddeti yasadan bağımsız yani dolayımsız tanılayan bir strateji izlediği için hep saf şiddete odaklanmıştır. Onun şiddeti ötekiyi hedef alır ve fiziki bir eylemdir. Günümüzde ise geç kapitalizmle birlikte şiddet birçok şekle bürünmüş, çatallanmıştır. Terör, vandalizm, aile bireyleri arası şiddet, cinsel şiddet, psikolojik şiddet, mobbing, insanın hayvanlara ve doğaya aşırı güç kullanması, bireyin kendi kişiliğine uyguladığı şiddet sonucu oluşan depresyon hastalığı gibi birçok çeşidi mevcuttur. Öyle ki kişinin karşısındaki bireyi jest ve mimikleriyle aşağılamasını dahi şiddet kavramı içerisine alabiliriz.

Toplumların bir araya gelmesi ve devletleşmenin başlamasıyla şiddet bir bakıma el değiştirmiştir. Aynı zamanda da kontrol altına alınmıştır. Şiddet bir hükmetme aracıdır artık ve meşru şiddet diye bir kavram doğmuştur. Meşru şiddet, düzeni koruyandır. Artık şiddetin kullanım hakkı devlette, aristokrat sınıfında ya da din adamlarındadır. Buna en ortak anlamda "otorite" diyebiliriz. Yani şiddet, otoriteyi elinde tutanın meşru olarak kullanabildiği bir kavram hâline geliyor.

Egemenler şiddeti kullanma yetkisini gerçekten çok sert bir biçimde uygulamışlardır. Ölümle cezalandırma, işkence ile öldürmeyle beraber soyun da cezalandırıldığı korkunç ve aşağılayıcı ölüm biçimleri kullanılmıştır. Blackstone tarafından hazırlanan İngiltere yasalarını konu edinen çalışmada iç organlarının daha canlıyken çıkartılıp yakılması, kafasının kesilmesi, bedenin dört ata bağlanıp parçalanması, kafasının bölünüp kralın emrine verilmesi gibi korkunç cezalar vardır. Yine bunlara da ek olarak Michel Foucault *Hapishanenin Doğuşu* eserinde, 19. yüzyıl İngiltere'sinde ceza olarak ölümü gerektiren iki yüzden fazla suçun olduğunu belirtiyor.

"VURUN KELLESİNİ!" DEĞİL, "ALIN VERGİSİNİ!"

Kapitalizmin en çok ihtiyaç duyduğu şey emektir, insan emeğidir. Bütün hümanist bakışın, insan temelli nutukların, hayatı kolaylaştırma çabalarının temelinde insana olan muhtaçlık yatmaktadır. Kapitalizm ilk tecrübelerinde kişilerin ölümü pahasına emeklerini kullanmaktan kaçınmadı, ancak bunun da sınırlı bir güç olduğunun farkına vardığında onu yaşatmayı da hedefleri arasına aldı. Zamanla emeğin sahibi haklar istedi, sistem de onlara hem çalışan, hem müşteri olabilecek kadar konfor sundu. Bir ayakkabı işçisi artık ürettiği ayakkabının aynı zamanda müşterisi olabilecekti. Birey sınırlı bir konforun öznesi hâline geldikten sonra bütün değerlerini kaybedecek, tamamen bu konforun sağlayıcısına gönüllü köle olacaktı. Öyle de oldu. Kapitalist ekonomi teorisinin çok kısa pratiği budur. Bu pratikte bireye artık şiddet uygulamaya gerek kalmamıştır. Birey konfor ve bahşedilmiş haklara muhtaç hâle getirilmiştir. Onun artık mahrum bırakılma şiddetine karşı dayanabilecek gücü yoktur. Efendisinin sağladığı imkânlara bağımlı hâle gelmiş olan birey artık konfor müptezelidir ve aşağılandığının, insani değerleri kaybettiğinin farkında değildir. Agamben, tüm krizler ve olağan üstü hâl durumlarının artık birer şiddet olduğunu öne sürerken bireyin kendisine sunulan rutinin bozulmasına karşı düşeceği dehşeti düşünerek böyle bir yargıya varmıştır. Aksi hâlde takım elbiseler içinde, tıraşı düzgün bir devlet başkanın kameralar önünde nazik bir dille yaptığı kriz açıklamaları neden şiddet olsun? Artık her zam haberi, her yeni vergi, hatta kaçırılan indirim fırsatı modern insanın dehşete düşmesine yeterli bir gelişmedir.

MADEM GÜÇ İÇİMDE, BAŞARAMAZSAM KİM SUÇLU?

Modern insanda gelişen şiddetin son hâli çok daha travmatiktir. Artık bir düşman kalmamıştır. Öteki yok edilmiştir. Yıllarca "güç senin içinde", "sen de yapabilirsin", "daha iyisini yapmalısın" gibi cümlelerle motive edilip performansından tam verimle yararlanılan insan, günün sonunda bir türlü istediğini elde edemediğini fark ettiğinde kendini teskin edecek hiçbir şey bulamaz hâle geliyor. Nasip, kısmet gibi onu kabullenmeye götürecek kavramlara yabancılaştırıldığı için, kendini sorumlu olarak görecektir. Çünkü ona "yapabilirsin" dendi ama bakıyor ki "yapamamış". Burada bir öteki yok. Zaten o, ötekinin emriyle değil kendi isteğiyle hareket etmişti. Öteki sadece onu özendirmişti. Efendi olma yolunda başarısız olan modern insanın artık kendinden başka düşmanı kalmadı. Birey, şiddeti kendine yöneltiyor artık. Burada kendine yönelen şiddetten kastımız mazoşist bir eylem olarak algılanmamalı. Kendi içine duyulan kızgınlık, öfke ve nefreti kastediyoruz. Yani, günümüzde bir salgın gibi çoğalan melankoli ve depresyon hâli. Modern insan artık depresif insandır.

*Walter Benjamin'in 1921 yılında *Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik* dergisinde yayımladığı makalenin adı: "Şiddetin Eleştirisi Üzerine"

YAZI KALIR

Kvaidan Tuhaf Şeylere Dair Hikâyeler, büyük bir kısmı Japon, birkaçı ise Çin kaynaklı on yedi "tuhaf hikâye" ve kelebekler, karıncalar ve sineklere dair 3 incelemeden oluşuyor. Titiz çevirisi ile Ketebe'de.

Şair Zafer Acar, Sezai Karakoç'a ve 1950'lerden bu yana Türk şiiri üzerindeki etkisi hep çok konuşulan İkinci Yeni'ye, yepyeni bir gözle bakmayı teklif ediyor. Şiirin ve eleştirinin merkezinden gelen bu teklif, her halükârda cesur ve dikkate değer.

Şair Hakan Arslanbenzer, daha önce *Üç Sütun* başlığıyla yayımlanan ve edebiyat dünyasında hayli ilgi gören kitabını gözden geçirip, yeni yazılar ekleyerek yeniden yayına hazırladı. Ketebe Yayınları eleştiri dizisinden çıkan *Türk Edebiyatının 3 Sütunu: Şiir, Hikaye, Eleştiri*, Aralık ayında raflarda yerini aldı.

ERCAN YILDIRIM

KENDİNİ BENZERSİZ KIL!

Mutlak özgürlüğün imkânsızlığı karşısında, azami hürriyeti ancak "kendimizi başkalarından ayırarak" gerçekleştirebiliriz. Biriciklik, herkesleşmeme, sürüye katılmama şuuru ve iradesi kişi hürriyetinin başlangıcını teşkil eder. Almanlar buna bildung der, "kendini benzersiz kılma"...

İnsanı kendi zihni köleleştirir.

Özgürlük hayattaki hiçbir şeyi mutlak, zorunlu, kalıcı görmemeyle ortaya çıkar. İnsanoğlu ister istemez tutunduğu, dayandığı, güç devşirdiği sahaları, varlıkları önemli addeder. Ontolojik olarak insan bağlanmaya müsaittir.

İlişkilerinde öncelikle mesafe koyar, akabinde belirgin bir ünsiyet kurabileceği asgari müşterekleri bulduğu anda bağlanır. Bağlanmak bir yönüyle karşılıklı sorumluluk alma manasına gelebilir. Bağlanmanın ilerisi sorumluluğu sadece bir tarafın yüklenip öte tarafın nimetlere konduğu, külfet çıkaran, otorite kuran bir makama oturuverdiği boyutu anlatır. Eşyaya ünsiyetten insana meftuniyete kadar her tür zorunlu, kalıcı değer yüklemesi kendini otoriter bakışın güdümüne bırakmak demek.

İsterseniz buna kulluğun yer değiştirmesi de diyebilirsiniz. Kişi kendisine nimet verenin kim olduğunu unuttuğunda "kader", Yaratıcı bunu açıkça göstermekten çekinmez.

İmtihan evresi biraz da kişinin varoluşundaki eksik tarafın ikmal edilmesidir.

Özgürlüğü ilahi olana bağladığınızda hayatınızda sizi sürekli elinizden, bacağınızdan, yakanızdan çekip yavaşlatan "mutlaklıkları" kırma ihtimaline sahip olabilirsiniz.

SORUMLULUĞUN SORUMSUZLUĞU!

Sorumluluk çift yönlü manada özgürlüğü doğurduğu gibi kısıtlar da...

Sorumluluk duyduğu yerleri azalttıkça kişi özgürlüğe biraz daha yaklaşır.

Enikonu yalnızca Allah'a sorumlu olduğumuzu unutabiliyoruz; hayatı idame ettirebilecek meşgaleleri sorumluluk mevkiine getirince mutlak, zorunlu, kalıcı değer yüklemesine nihayetinde de kendi kendimizin hapishanesini inşaya varıyoruz. Seçimler varoluşsal belirlemelerdir, seçim yapma iradesi kadar seçtiklerimiz aynı zamanda kendi bağlarımızı kendimizin tercih etmesinin sonucudur.

Varlık, gidebileceği son noktaya kadar varma iradesini kullandığında sahiden özgürlüğe erişebilir!

Sınır kavramı, işte tam da özgürlüğün hudutlarını belirler. Kişinin sınırları zihninin sınırları kadardır; sınırı aştığında "olabilecekleri" düşünmek hürriyete teşneliğini belirler. Sınır bu açıdan bir yönüyle zihindedir, çünkü bilinç, tecrübe ve şuur "aşma"nın nereye götüreceğini benliğe anlatır hâliyle ikaz da eder. Sınırlı düşünme bağlı varoluşla bir arada ilerler. Gündelik hayatındaki sınırları kişinin aynı zamanda ne kadar özne, ne kadar özgür, ne kadar kendi olduğunu anlatır. Kategorik bir "gündelik" inşa ederek sınırlarını aşabilen özne, nihayetinde kendi özgürlük kompartımanlarını düzenleyebilir.

Kendi belirlediği yerlerde sınırını yani haddini bilen yine hudutlarını çizdiği sahada zirveye kadar çıkabilen bir iradi bilinç özneliğin de başlangıç noktasıdır.

> İnsan tercihleriyle varlık, iradesiyle özgür, şuuruyla insandır.

Bunu biraz da Kant'ın özgürlük vurgusuyla aşmak mümkün.

Prusya monarşisinin rahatsızlık duyduğu, Kant'ın insanın özgürlüğünün, öznelliğe dönüşün mevcut ve mümkünlüğünü savunmasıydı.

Bir filozof, bir çöpçü, bir kişi mevcut düşünsel, dinî yahut toplumsal algıları, ahlakı, normları yahut bunların otoritelerini reddedebilir! Reddetmek illa ki aleni cephe alma manasına gelmez; otoritenin dikte ettiği dinî düşünceyi gevşek tutmak bile bu özgürlük sürecinin ilk basamağı olabilir. Öznelliği işleterek kişi dikte edilmiş iyi ve kötünün dışında etik tutum takınabilir. Kişinin kendini yargıç görmesi, tecrübeleri, tasarıları sürekli yargılayabilme gücü, özgürlüğe açılan yolu belirler. Bu açıdan hukuk bir yönüyle kişinin kendi kendinin yargıcı, yani vicdanı, yani aynı zamanda mahkumu ve esiri durumuna düşürmesiyle ideal-politiğe alan açabilir.

Sınır tam da "öteki"yle var olduğu için ötekini sadece monarşinin otoritesi gibi kabul etmemeyi de getirir. Otoritelerin "ihlâl ahlakı" ötekine denk gelmez her zaman. Kişinin varlığıyla toplumun ve öteki bireylerin tek tek bilinçleri yine bir otorite başlığı altına da alınamaz.

Hukuku devreye aldığımızda rahatlıkla "başkalarının özgürlüğünü ihlal etme"meye dayalı bir hürriyet tanımı öznel, özerk düşünme biçimlerini, varoluşunu yine öznel kullanım kapsamında değerlendirmeye götürür. İhlâl ve sınır tahditleri ötekiyle açıklandığında makul ve mantıklı gelebilir, her birey bir manada özerk ve özneldir fakat otoritenin kurumsallaştırmaya çalıştığı "hak bildirimleri" ister istemez kişiyi "sınırlandırma"yı getirir.

Hegel'in özgür irade için şart koştuğu soyut hak, ahlak ve etik yaşam ilkeleri otorite dışı ötekinde mevcutken, belirlenmiş siyasal erk söz konusuyken devre dışı kalır.

Bunu Kant'ın "insanın kendi yapıp ettikleri hakikattir" çıkarımına bağlamak gerek.

SINIRLARLA YAŞAMAK...

İnsan tercihleriyle varlık, iradesiyle özgür, şuuruyla insandır.

Fakat tercihlerimizi sonuçlarına göre düşünmediğimizde belirgin bir özgürlük hissine kapılabiliriz; tercih edebiliyor isek hürriyetimize malikiz.

Her tercih bir mutluluk, huzur, cennet vaat etmiyor, edemez.

Dünya hayatında bir cennet inşası, mutlak özgürlük kadar yersiz. İnsanların tercihleri özgürlüğün kendisi de olabilir köleliği de... Tecrübe etmeden karar verme acullüğü sadece insana has... Hâliyle her tercih hep aynı sonuca götürüyorsa, şartların köleleştiriciliğine yoğunlaşmak gerekir. Sunulan tercihler kadar ihtimallerden bir tercih skalası yapabilme gücü, özgürlüğün kendisidir.

Hüzün bir biçimde kesin ve mutlak olan imajımızı yırtar atar. Özgürlük ya kesif bir acı yahut dizginlenemez bir sevinç hatta çığlık demektir. Hüzün ise sonu pişmanlığa

varacak tercihleri bir biçimde engeller... Her tercih dünya hayatında kesin bir hayal kırıklığıdır çünkü.

Tercih edilecekleri bizim belirleyemediğimiz simgesel düzende her materyal, değer, varlık, varolan bir sınırdır. Sınırlandırmalarla malul bir hayat yaşıyoruz, simgesel düzen, dünya hayatının varlığı, kavramlarımızdan hayallerimizin hudutluluğuna kadar her edimimiz arzuyu öldüren, kişiyi pişman ettiren sınırlar çizer. Mesele hürriyetini kullanmanın ne derece sınırları yok edeceğiyle ilgili. İnsanın özünün bir biçimde Yaratıcı'da olması "sınırların hudutları"nı belirler.

İnsanın bilincine varması bu aşamadan sonra en fazla "dünya perdesi"ni kaldırıp "akıllar" âlemine yolculuk yapmasıyla mümkündür. Bu da yabancılaşmanın bir biçimde nihayete ermesiyle gerçekleşir.

Judith Butler özgürlüğün kullanılarak gösterilebileceğini söylerken basit iktidar düzeneklerini kast eder. Simgesel düzenin bünyesindeki her isyankâr tutum, aynı zamanda kişinin kendine yabancılaşmasının ön hazırlığıdır.

İnsanlar hayatlarını herkesin ortalamasını belirleyecek standartlara göre yaşadığında göreceli sorumluluklar alır.

BASKILANAMAYAN İNSAN OLMAK

Ortalamayı tutturmak, ortalamayı belirlemek, ortalamayı aşmak...

Bunların her biri kendi içinde dengeli ve tutarlı özgürlük alanları açar.

Nietzsche, "herkesleştirme"nin karşısındadır, "sürü ahlakı"nın... Herkesleşen herkes özgürlüğünden feragat etmiş sayılır. Herkesleşmeyi tutturanın beynindeki zincirler eninde sonunda egemeni mutlaklaştırır. Bu sadece monarklardan oluşmuyor. Şuuru ve iradeyi dizginleyen her sınır tutsaklığı doğurur.

Nietzsche kendi dönemi ve toplumu için "Kilise ahlakı"nın biricikliği kırdığını anlatır. Sürüleştiren bu acıyı ve çileciliği yani katlanmayı öven ahlaktır. Buna sınırları kabul etmek de diyebilirsiniz. Rahatlıkla baskı altına alınabilen birey...

Sabit maaşlı 657 güvencesine girmek, Nietzsche'nin, Hegel'in yahut Kant'ın özgürlük tanımlarının neresine oturur... Sözleşmeler, yönergeler, günlük çalışma saatleri, kurumdaki şef, kişinin hürriyetini elinden alır. Ya özel sektörde çalışmak, ya kendi işinin patronu olmak, ya çiftçilik yapmak... Özgürlük getirir mi? Hürriyeti işin niteliği değil "çalışma mecburiyeti" belirlediği için "sınır" otamatikman oluşturulmuştur.

Nietzsche'nin "üstün insan"ı, "baskılanamayan kişi"dir. Halbuki simgesel düzende baskılanmamanın sadece bir yönü olabilir, mutlak baskısızlık imkânsızdır! Bunu belki Freud ile çözebiliriz...

Freud baskılanmamayı, kişinin kendi değerleri etrafında yaşamasıyla izah eder. Bu da özgürlük manasına gelmez, her değer bir sınırdır çünkü! "Hayatını yanlış değerlere göre yaşayan" insana mukabil kendi değerleriyle yaşamak Freud için tercihe şayandır, fakat mutlak özgürlükçülerin dile getirdiği engelsiz, yasasız, yasaksız özgürlük yine sağlanmış olmaz.

Kişi bilmelidir ki, yemek ve içmeye muhtaçsan özgürlüğün zaten hiçbir zaman sınırsız olamaz!

Mutlak özgürlüğün imkânsızlığı karşısında, azami hürriyeti ancak "kendimizi başkalarından ayırarak" gerçekleştirebiliriz. Biricilik, herkesleşmeme, sürüye katılmama şuuru ve iradesi kişi hürriyetinin başlangıcını teşkil eder. Almanlar buna bildung der, "kendini benzersiz kılma"...

İnsanlar gibi toplumlar ve devletler kendilerini benzersiz kılma iradesiyle iş yaptığında ödev ahlakını da kişisel özgürlüğünü de monarkın telkinlerinden arındırıp gerçekleştirerek de sağlayabilir.

Yeteneklerini bulduğu, geliştirdiği müddetçe kişi özgür olur. Yeteneği onun benzersizliğinin anahtarıdır; fakat herkesin bir yeteneği var mı... Âdil olan Kadir-i Mutlak herkesi aynı yaratmadığı gibi kimseyi bir diğerinin düşüğü de kılmadı! Herkesin bir yeteneği, ayırıcı özelliği, kendini benzersiz kılabilecek mahareti var. Özgürlük-kendilik, bunu keşfedip kendini başkalarından ayırabilecek tarzda güçlendirmekten geçer.

Toplumlar bireylerinin kendilerini üstün kılabilecek vasıflarını güçlendirmelerine müsaade ederek öteki toplumlardan, milletlerden ayrılır.

Bireylerini zerrelerine kadar kontrol ederek değil onların insanilik skalalarını kullanmalarına fırsat tanıyarak milletler başka milletlerden farklı, benzersiz hatta üstün olabilir.

MUHAMMED YAZICI

İYİLİĞİN SEBEBİ NEDİR?

Ya Da Sosyolojik Bir Cemaat Olarak Hılfu'l-Fudûl

Şehrin, sayıları belki az ve fakat bundan dolayı çok kıymetli bir avuç erdemli insanı bir araya gelerek sözleşti. Kimden gelirse gelsin zulme ve zalime karşı bedeli ne olursa olsun haktan ve haklıdan yana olmaya ahdettiler. O gün birleşen ellerin içinde bir el daha vardı. Tertemiz bir el... Bir zaman sonra o el önce Hira'da dua için semâya, sonra Bedir'de komut için ileri doğru uzanacak ve bir zaman sonra da şairin tabiriyle kumaş gibi kesilip biçilecek kıtaları işaretleyecekti.

KÖTÜLÜKLE MÜCADELE

Hadis kaynaklarının hemen tamamında nakledilen bir hadisi şerifte Efendimiz şöyle buyurur: "Sizden her kim bir kötülük görürse, onu eliyle düzeltsin, eğer buna gücü yetmiyorsa diliyle müdahale etsin, eğer buna da güç yetiremiyorsa kalbiye buğz etsin. Bu imanın en zayıf derecesidir." Bu hadisi şerif dinin misyonunu ifade etmesi açısından çok mühimdir. Zira din bir yönüyle kötülükle mücadele kurumudur. Dinin ontolojik nedeni insandaki yıkıcılığa dayanır. Eğer yeryüzünde insan olmasaydı dine de ihtiyaç olmazdı. Kâinatta entropi yasası var, termodinamiğin ikinci yasasıdır. Ve Einstein'a göre fiziğin en temel yasalarından biridir. Entropi, kâinatta düzenden kaosa intizamdan bozulmaya yönelişin adıdır. Bir yeri eğer temizlemezseniz kirlenir. Bir suyu ısıtmazsanız soğur, soğutmazsanız ısınır vs. Kuran'ın insanın sürekli menfi yanlarını nazara vermesi de bundandır. "Kahrolası insan ne kadar da nankördür", "zalimdir', "cahildir", "acizdir" der Kur'an. Modern zamanların kutsanan hatta tanrı yerine konan insanını göremeyiz Kur'an'da. Gerçek insanı görürüz; "Allah yarattığını bilmez mi?"

Yeryüzünde mütemadî süren bu bozuluşla beraber hep onunla mücadele hâlinde bir iyilik de var olmuştur. Cahiliyede adeta fecr-i kâzib gibi bir süreliğine ufukta görünüp yok olmuş Hılfu'l-Fudûl de bu kötülükle mücadelenin en tipik örneklerinden biridir. Bu hareket en güzel insanın dünyasında yâd-ı cemîl olmuş. "Bugün olsa yine bir ferdi olurum" tebciline mazhar olmuştur. *(İbn-i Sa'd, Tabakât)*

ERDEMLİLER CEMAATİ

Hılfu'l-Fudûl yani Erdemliler Cemaati cahiliyedeki İslam cemaatidir. İslam'ın egemen olmadığı bir dünyada neler yapılabileceğine dair bizlere rehberlik edecek bir hadisedir. Karanlığın en kasvetli zamanlarında bile kötülüğe ağıt yakmaktansa bir mum yakmanın öğretildiği bir mektepti Hılfu'l-Fudûl. Bir gün yine bir mazlumun âh-ı efgânı gök kubbede yankılanınca bu sûzişli seda birilerinin vicdanında mâkes buldu. Şehrin, sayıları belki az ve fakat bundan dolayı çok kıymetli bir avuç erdemli insanı bir araya gelerek sözleşti. Kimden gelirse gelsin zulme ve zalime karşı bedeli ne olursa olsun haktan ve haklıdan yana olmaya ahdettiler. O gün birleşen ellerin içinde bir el daha vardı. Tertemiz bir el... Bir zaman sonra o el önce Hira'da dua için semâya, sonra Bedir'de komut için ileri doğru uzanacak ve bir zaman sonra da şairin tabiriyle kumaş gibi kesilip biçilecek kıtaları işaretleyecekti.

Yukarıdaki hadisi şerif kötülükle mücadelenin stratejisini verirken bir metot da öneriyor. Kötülüğe karşı verilecek mücadele hadisteki sıralamanın tam tersi ile işlemeye başlar. Şöyle; önce bir kötülüğe kalben buğz edersin yani bütün zerrelerinle onun kötülük olduğunu hisseder ve tiksinti duyarsın. Sonra seninle aynı içsel hisleri paylaşan birilerini bulur ve bunun kötülük olduğunu dile dökersin. Bu ikinci aşamada kişi sayısı ve şartlar öyle bir hâle gelir ki artık bu kötülüğe elle müdahale etmek gerekir. Burada sayılan birinci aşama fert olmayı, ikincisi cemaat olmayı, üçüncüsü ise devlet olmayı ifade eder.

ORTAYA ÇIKIŞ SEBEBİ

Hılfu'l-Fudûl'e cemaat dememin sebebi şudur; bu hareketin fertler üzerinde fiili bir yaptırımı yoktu. Bir kişiyi işlediği bir zulümden dolayı cezalandırması mümkün değildi. Ama o kötülüğün oldubittiye getirilip üstünün örtülmesine engel olacak bir kamuoyu oluşturabiliyordu. Bu hareketin icraatları arasında zikredilen örneklerde hep suçlanan kişinin evinin etrafının sarılması, şehrin en canlı yerlerinde meselenin yüksek sesle ifşa edilmesi gibi kamu vicdanını harekete getirmeye yönelik uygulamalar görürüz. Suçluyu cezalandırmak mümkün değildi, çünkü Mekke oligarşik bir yönetimle idare ediliyordu. Köklü bir devlet geleneğiyle adalet ve yargı sisteminin bulunmadığı Mekke'de toplumsallığın tek mercii kabile idi. Eğer bir suçlu güçlü bir kabilenin ferdi ise kimsenin onu cezalandırmaya gücü yetmezdi. Yok, eğer zayıf bir kabileye mensup ise onun cezasını kabilenin tamamı çekerdi. Bundan dolayı zayıf bir kabile kendinden daha güçlü olana sığınır ve onun boyunduruğunda hayatta kalmaya devam edebilirdi. Kabileler bugünkü ulusal devletleri andırsa da konum ve işlev açısından bugün anladığımız devletten çok farklıydı.

Hılfu'l-Fudûl'ün oynadığı etkin rolü anlayabilmek için bu ittifakın nasıl ortaya çıktığına bir göz

atmak gerek. Malum, her sosyal hadise bir öncesinin sonucu, bir sonraki hadisenin ise sebebidir. Ficar Savaşı sonrası oluşan sosyoloji Hılfu'l-Fudûl'ü ortaya çıkarmıştır. Ficar Savaşı adından da anlaşılacağı gibi -günah anlamına gelen "fücur"la aynı anlam köküne sahiptir- haram ayda yapılmasından dolayı hem savaşın tarafları hem de çevre kabileler tarafından büyük bir günah olarak telakki ediliyordu. Bu savaşlar toplam 4 yıl sürmüş ve Efendimiz'in de 20 yaşlarında katıldığı savaş, hem en kanlısı hem de sonuçları itibarıyla en fazla etki bırakanı olmuştur.

Bu savaşın ardından Mekke'de emniyet ve güven ortamı kaybolmuş, hırsızlık ve haksızlık artmıştı. Bu durumun Mekke'nin ticaretine de olumsuz yansımaları oldu. Haram ay ihlaline dayanan bir savaşın mukaddes mekânın kutsiyetini zayıflatması anlaşılır bir durum. Ticaret güven ortamı ister. Zaten Arapların haram ay uygulamaları biraz da bölgedeki bu ticaret ağının rahat işlemesi içindi. Hılfu'l-Fudûl'ü ortaya çıkaran bu sosyolojinin sembol birkaç örneği zikredilir kaynaklarda.

SEMBOLİK ÖRNEKLER

Yemen'de bulunan Zübeyd kabilesine mensup bir tüccar bir miktar mal getirip Mekke pazarında As bin Vail'e satmıştı. Fakat sattığı malın parasını tahsil edemediği gibi bir dizi hakaret ve saldırıya maruz kaldı. Bunun üzerine çaresiz kalan adam Mekke sokak ve mahallelerinin en hareketli olduğu saatte Ebu Kubeys tepesine çıkarak başına gelen hadiseyi herkesin dikkatini çekecek bir şekilde dile getirdi. Bunun üzerinde bir grup güzel insan Abdullah bin Cüd'an'ın evinde toplanarak Hılfu'l-Fudûl'ü kurmaya karar verdi.

Hılfu'l-Fudûl'e sebep olan bu hadisenin kahramanının Yemenli oluşu bu teşebbüsün Ficar Savaşı ile münasebetini gösterdiği gibi savaşın açtığı yarayı tamir etmek ve öncesindeki ticareti mümkün kılan huzur ortamını yeniden tesis etmek gibi bir amacın hedeflendiğini de gösteriyor. Çünkü son Ficar savaşında Kureyş, Hevazin'e karşı Yemen Hirre Krallığı arasındaki ticaret yolunun hâkimiyeti için savaşmıştı. Bu hareketin ilk temellerinin evinde atıldığı Abdullah bin Cüd'an silah tüccarıydı ve çoğunlukla Şam'dan aldığı silahları güney kabilelerine satmakla maruftu. Dolayısıyla bu ve benzeri hadiseler her şeyden önce Mekke'deki tüccarların ticaretlerini olumsuz etkiliyordu. Bu anekdot hareketin ortaya çıkışındaki psikolojik arka planı da verir bize. Özellikle bir hadise karşısında aynı meslek erbabının diğerlerine nazaran daha fazla tepki göstermesi empatik reaksiyondan kaynaklanır. Bu işe ilk teşebbüs edenlerin ticaretle uğraşan kişiler olması anlaşılır bir durumdur.

Bu hareket çok kısa zamanda önemli icraatlara imza attı. Kendilerine ulaşan her türlü hukuksuzluğa karşı müdahale ediyor ve net sonuçlar alabiliyorlardı. Mesela Has'am kabilesinden biri kızıyla beraber umre yapmak için Mekke'ye gelmişti. Tavaf esnasında Nübeyh bin Haccac isimli Mekkeli zengin ve nüfuzlu bir adam, kızı babasından zorla alarak evine götürdü. Adam çaresiz bir vaziyette feryat ederken kendisine Hılfu'l-Fudûl'e müracaat etmesini söylediler. Adam denileni yaptı. Örgütün mensupları hadiseyi duyar duymaz kılıçları kuşanıp mezkûr şahsın evini kuşatarak kızı geri istedi. Bunun üzerine adam en azından bir gece benimle kalsın şeklinde bir ısrarda bulunsa da buna müsaade etmediler ve adam kızı teslim etmek zorunda kaldı.

ORTADAN KALKMA SEBEBİ

İbn-i Haldun "Devletler de insanlar gibi doğar, büyür, gelişir ve ölür" der. Aslında bu yasa bütün sosyal hadiseler için geçerlidir. Hılfu'l-Fudûl doğmuş, gelişmiş ve zamanla yok olup gitmiştir. En fazla sorulan sorulardan biri şudur; İslam'dan sonra Hılfu'l-Fudûl'e ihtiyaç var mıydı? Ya da İslam Hılfu'l-Fudûl'ün yerini almış mıdır? Efendimiz'in "Bugün olsa yine katılırım" demesinden anlıyoruz ki İslam, Hılfu'l-Fudûl'ün alternatifi değil, belki Hılfü'l-Fudûl İslam'ın hedeflediği sosyal adaletin tesisinde rol alacak alt bir birimini temsil eder. İslam hayatın ruhudur. İnsanın inanç, düşünce ve bütün sosyal yaşamına hâkimdir. Doğumundan ölümüne bütün hayatı çepeçevre kuşatır.

Hılfu'l-Fudûl'ün zamanla etkisini kaybedip yok olmasının dört nedeni var;

1-) Bir inancı yoktu. İnsanın olduğu gibi insanî oluşumların da motoru inançtır. Bu inanç dinî olmak zorunda değil. Fakat gözüyle gördüğü şeyin ötesinde ruhunu sarmalayıp gizemli yanını devreye sokmayan her türlü hareket, zamanla heyecanını kaybedecektir. Heyecan ruhla ilgili bir durumdur. Bu anlamda Hılfu'l-Fudûl ruhsuz ve yüreksizdi.

2-) Bir ideolojisi yoktu. Net bir fikir ve felsefeden yoksun oluş harekete olan güveni yok eder. Bu tarz tekevvünlerde en çok sorulan soru "Biz kimiz, ne yapıyoruz ve neyi amaçlıyoruz?" şeklinde sağlam bir fikir örgüsüyle cevaplanacak sorulardır. Bu sorular her zaman dile gelmeyebilir fakat her mensup bu soruları farkında olmadan içinde hisseder ve zamanla sorular sorunlara dönüşür. Sonuç olarak Hılfu'l-Fudûl fikirsiz ve felsefesizdi.

3-) Karizmatik bir lideri yoktu. Birden fazla ve birbirinden farklı kişilerden meydana gelen cemaatlerde lider kültü daha da önemli bir hâl alır. Lider iradedir ve irade tabiatı itibarıyla tek olmalıdır. Kolektif yönetimler son derece sığ şekilde belirli bir amaca hizmet edebilirler, fakat uzun soluklu ve adalet gibi insanlığın en zor meselelerinden birini gerçekleştirmeye azmetmiş bir cemaatin her kafadan bir sesin yükseldiği bir yönetimle yürümesi düşünülemez. Bu açından Hılfu'l-Fudûl iradesizdi.

4-) Sosyal bir hadiseye bağlı olan hareketler onları ortaya çıkaran sebepler izale olduğunda anlamlarını kaybeder. Hılfu'l-Fudûl savaş sonrası doğan kaostan dolayı kurulmuştu. Fakat nispeten kargaşanın son bulup nizamın tesis edilmesiyle zamanla anlamını yitirdi. Bu tarz hareketler saman alevidir. Zamanın bir anından sıçrayan bir kıvılcım gibi. Bir an parlayıp etkili olur, sonra yok olurlar. Öfkeyle alınmış bir karar veya çok mutlu anda verilmiş bir söz gibi sebepler yok olduğunda sonuçların da varlık zeminleri kaybolur. İslam'ın ortaya çıkışında travmatik sosyal sebepler arayan oryantalistlerin bir türlü içinden çıkamadıkları konudur bu. İslam'ı ortaya çıkaran sembolik travmatik, sosyal bir olay yok. İslam, insanlığın kronikleşmiş ve kıyamete kadar hep var olabilecek problemlerinden dolayı Allah tarafından insanlığa tenezzülen gönderilmiştir.

ERDEMLİLER CEMAATİ VE İSLAM

Hılfu'l-Fudûl Hz. Peygamber'in İslam öncesinde de sosyal bir şahsiyet olduğunu göstermesi açısından önemli bir örnektir. O yaşadığı toplumun problemlerinden bihaber, izole bir hayat sürmüyordu. Sosyal bir kriz olan Ficar'da bulunduğu gibi bunun hemen ardından ortaya çıkmış olan çözümün de bir parçası olmuş ve Hılfu'l-Fudûl'de etkin rol almıştı. Akıp giden yaşamdan bağımsız değildi. Bundan dolayı ileriki yıllarda mağaraya çekilişi istisnai bir durum olarak anlatılmıştır. Onun sosyal bir insan olduğunu gösteren en önemli delili budur.

Her peygamberin vahiy öncesi bir arayış dönemi olmuştur. Hz. İbrahim'e yıldızlara, güneşe, aya rabbim dedirten, Hz. Musa'yı takatinin en son deminde "Ya Rabbi, artık bana inzal ettireceğin şeye muhtacım" diye yakartan hakikat arayışıdır. Hz. İsa'nın Beytü'l-Lahm'de inzivaya çekildiği ve 3 yıl kimseyle görüşmeden itikâf yaptığı bilinir. Efendimiz de vahiy gelmeden önce içinde yaşadığı toplumun dönüşümü için büyük mücadele verdi. Başta Efendimiz olmak üzere bütün peygamberler yaşadığı çağın ürettiği kötülüklerle mücadele ettikleri için seçime mazhar olmuşlardır. Hılfu'l-Fudûl'ün zamanla heyecanını yitirip tasfiye olması, artık daha esaslı bir çözüme olan ihtiyacı belirginleştirmiştir. Bireysel olarak kötülüklerden arınmış insanların oluşturacağı birliktelik, kötülükle mücadele edebilir ve ancak böyle bir cemaat yeryüzünden küfür ve fesadı söküp atabilirdi. Kötülükle mücadelenin ilk aşamasını yani kalple buğz etme kısmını tamamlamadan oluşmuş bir hareket kötülükle mücadele edemez. Bundan dolayı ilk inen ayetler önce Peygamberin kendisini terbiye eder. İlk emirler ilk Müslüman'a yöneliktir: "Elbiseni temiz tut, geceni ihya et, iyilik edip başa kakma" der. Vahiy önce Peygamber'i inşa etmiş, sonra onunla insanlığı terbiye etmiştir. Bundan dolayı o gökyüzünün öğrencisi, yeryüzünün öğretmeni olmuştur.

> *Yeryüzünde mütemadi süren bu bozuluşla beraber, onunla hep mücadele hâlinde bir iyilik de var olmuştur. Cahiliyede adeta fecr-i kâzib gibi bir süreliğine ufukta görünüp yok olmuş Hılfu'l-Fudûl de bu kötülükle mücadelenin en tipik örneklerinden biridir.*

düşünce benim için sadece budur; umutsuzluğun cesareti

giorgio agamben

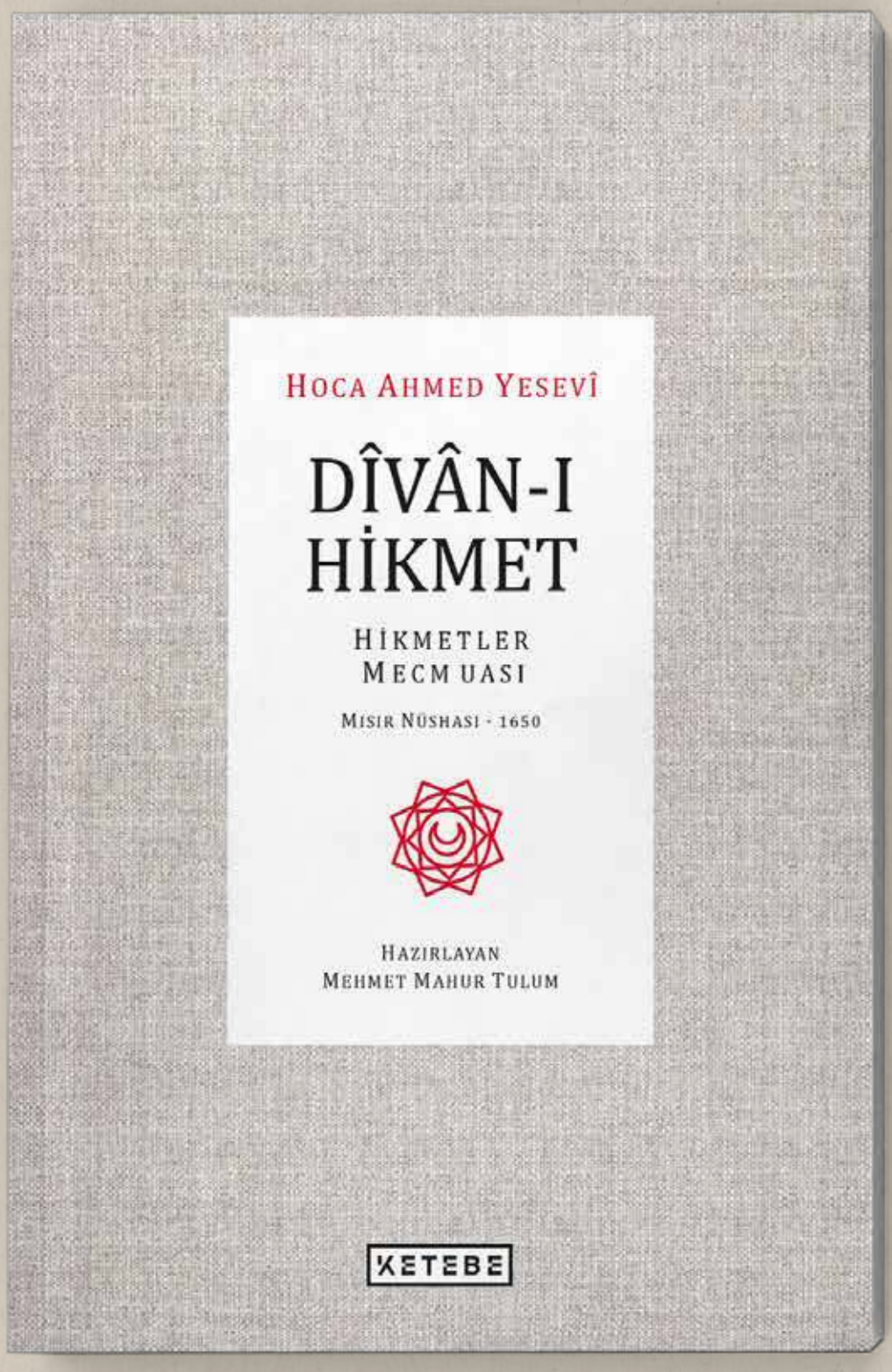

Türk kültür hayatının en önemli verimlerinden biri olan Hoca Ahmet Yesevî'nin *Dîvân-ı Hikmet*'i, yüzlerce yıl boyunca çok geniş bir coğrafyada etkili olmuş ender metinlerden biridir. Anadolu'nun İslamlaşmasındaki başat unsurlardan biri olan Hikmetler, ilk kez eksiksiz tam nüsha halinde neşrediliyor.

ketebe.com ketebe ketebe ketebe

KETEBE

GIORGIO AGAMBEN:

GEÇMİŞİ BİLMEK, GÜNÜMÜZE ULAŞMANIN TEK YOLUDUR

İyimserlik ve karamsarlık, düşünce için işe yarar kategoriler değildir. Marx'ın Ruge'a yazdığı mektuptaki gibi: "Bana umut veren tam da bu çaresiz durumdur." Herhangi bir radikal düşünce, her zaman çaresizliğin en aşırı konumunu benimser. Simone Weil, "Kalplerini boş umutlarla dolduran insanları sevmiyorum" demiştir. Düşünce benim için sadece budur: "Umutsuzluğun cesareti". Ve bu aslında iyimserliğin en yüce hâli değil midir?

2012 yılında Regusanews'den Peppe Savà'nın çağımızın önemli filozoflarından Giorgio Agamben'le; ekonomik kriz, bir din olarak kapitalizm, tarihin Avrupa'nın kültürel kimliğindeki rolü, biyo-politika, olağanüstü hâl ve çağdaş sanatın müze ve metalaşma arasında sıkışmış yazgısı gibi çok çeşitli konular üzerine konuştuğu röportajdır.

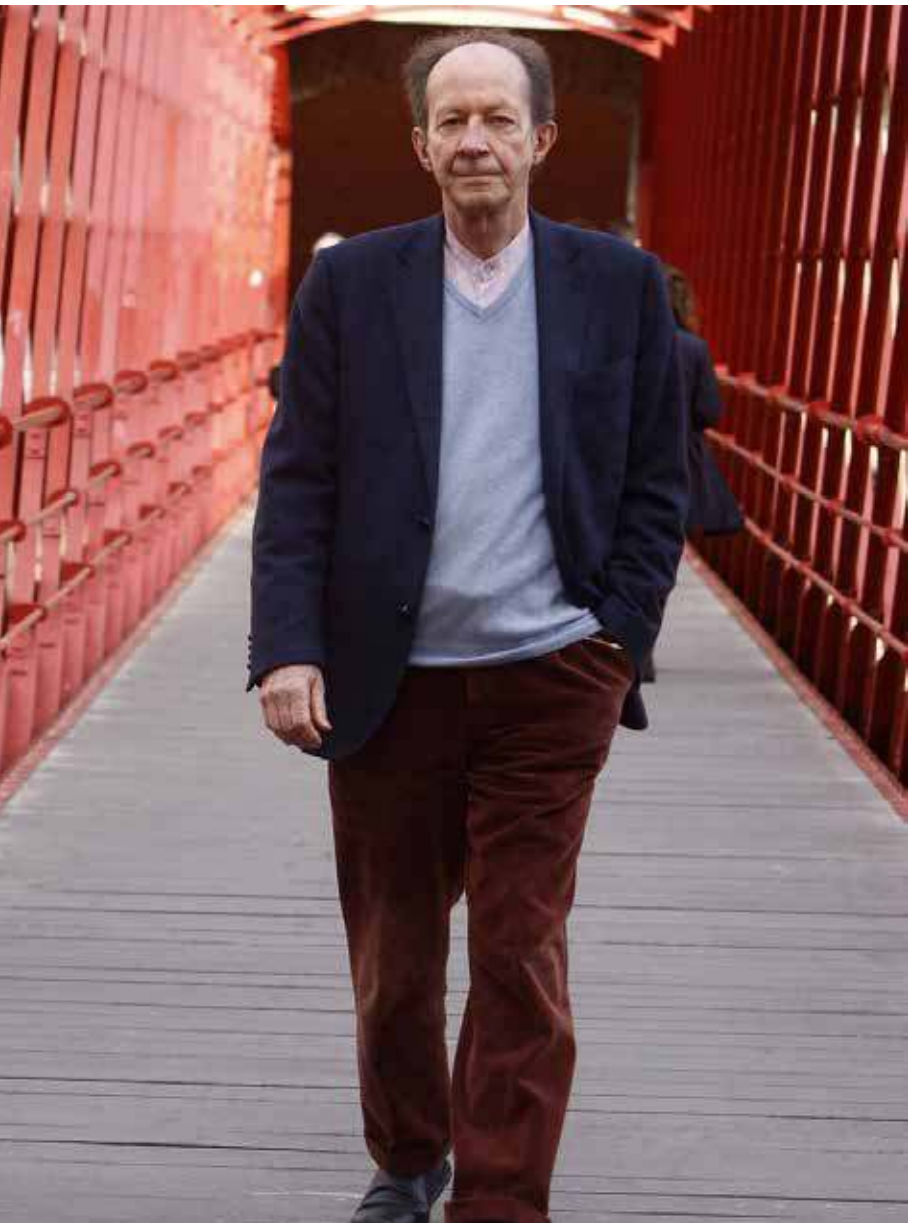

SÖYLEŞİ | PEPPE SAVÀ

CİNS İÇİN ÇEVİREN: | HÜDANUR AKKUZU

Berlusconi diğer birkaç Avrupalı lider gibi düşürüldü. Egemenlik üzerine yazdıktan sonra, bu benzeri görülmemiş durumlar sizde hangi düşüncelere yol açmakta?

Kamu gücü meşruluğunu kaybetmekte. Yetkili makamlar ve vatandaşlar arasında karşılıklı kuşkular mevcut. Bu artan güvensizlik bazı rejimleri devirdi. Demokrasiler ise oldukça kaygılı, yoksa İtalyan faşizminin iki katı kadar kötü bir güvenlik politikasına sahip olduklarını başka nasıl açıklayabiliriz? İktidarın gözünde her vatandaş potansiyel bir teröristtir. Asla unutmayın ki yakında her vatandaşın kimlik kartına takılacak olan biyometrik cihazın ilk çıktığında kullanım amacı suçluları kontrol altına almaktı.

Kriz, ekonominin politikadan baskın çıkmasıyla bağlantılı olabilir mi?

Antik tıbbın sözcükleriyle; kriz, hastalığın belirleyicisidir, diyebiliriz. Ancak bugün kriz, artık geçici değildir: Kapitalizmin itici gücü ve iç motorudur. Kriz sürekli devam etmektedir çünkü diğer istisnai mekanizmalar gibi, otoritelerin normal bir süre içinde asla kurtulamayacakları önlemler almasına olanak sağlar.

Monti hükümeti kriz ve acil durum çağrısı yapmakta ve bu hem mâli felaketin hem de İtalya'daki iktidarın üstlendiği uygunsuz biçimler için tek çözüm gibi görünmekte. Sizce Monti'nin bakış açısı gerçekten de tek çözüm mü, yoksa tam tersine demokratik özgürlüklere ciddi sınırlamalar getirmenin bir bahanesi olabilir mi?

Bu günlerde "kriz" ve "ekonomi" kelimeleri kavram olarak değil, insanların diğer türlü kabul etmeyeceği önlemlerin ve kısıtlamaların kabulünü ve uygulanmasını kolaylaştıran bir tür emir kelimeleri olarak kullanılıyor. Bugün, "kriz" demek "itaat edeceksin" demek. Bence herkes için artık şu çok aşikâr ki, sözde "kriz" denilen şey, on yıllardır devam etmekte olup aslında kapitalizmin günümüzdeki olağan işleyişinden başka bir şey değildir. Ve kapitalizmin şu anki işleyiş biçiminde rasyonel hiçbir şey yoktur.

Neler olduğunu anlamak için Walter Benjamin'in kapitalizmin şimdiye kadar var olmuş ne mütareke ne de kefaret kabul eden en şiddetli, en acımasız ve en mantıksız ama tam anlamıyla bir din olduğu fikrini yorumlamamız gerek. Kapitalizm, âyini emek ve nesnesi para olan kalıcı bir tapınmayı içinde barındırır. Tanrı ölmedi; paraya çevrildi. Banka, ekonomi uzmanları aracılığıyla, kilise rahiplerinin yerini almıştır ve kredi üzerindeki emirleriyle zamanımızda hâlâ ona bağlı olan, kıt ve belirsiz inancı manipüle eder ve yönetir. Dahası, bugünün kapitalizminin bir din olduğu iddiası en etkili bir biçimde birkaç gün önce büyük bir ulusal gazetenin ön sayfasına konan başlıkla da gösterilmiştir: "Maliyetten bağımsız olarak Euro'yu koru". Peki, "kurtuluş" dini bir kavramdır, ancak "mâliyeti ne olursa olsun" ne anlama gelmektedir? İnsan hayatlarını feda etme pahasına bile mi? Sadece "sonradan üretilmiş" dinî bir perspektifle ancak bu kadar saçma ve insanlık dışı ifadeler kurulabilirdi.

Şimdi birçok Avrupa ülkesini tehdit eden ekonomik kriz genel olarak bir modernite krizi olarak algılanabilir mi?

Avrupa'yı şu an etkileyen kriz bize söylendiği gibi ekonomik bir problem olmaktan ziyade, her şeyden önce geçmişle olan ilişkimizle ilgili bir krizdir. Geçmişi bilmek, günümüze ulaşmanın tek yoludur. İnsanların ya da en azından Avrupalıların, şimdiki zamanı anlama arayışları, onları geçmişi sorgulamaya mecbur hissettiriyor. "Biz Avrupalıları" içerdiğini belirttim, çünkü "Avrupa" kelimesinin herhangi bir anlamı olduğunu söyleyerek bu anlamın politik, dinî veya ekonomik olamayacağını; ancak Avrupalı insanın -örneğin tarihi ve geçmişi tamamen farklı olan Asyalıların ve Amerikalıların aksine- gerçeğine ancak geçmişiyle yüzleşerek ve muhasebe ederek yaklaşabileceği gerçeğini vurgulamak istedim. Geçmiş yalnızca nesnelerin, geleneklerin, hatıraların ve bilginin mirası değil, aynı zamanda geçmişte olanlara bakarak günümüze erişebilen Avrupalı bir insanın da temel antropolojik bileşenidir.

Neler olduğunu anlamak için Walter Benjamin'in kapitalizmin şimdiye kadar var olmuş ne mütareke ne de kefaret kabul eden en şiddetli, en acımasız ve en mantıksız ama tam anlamıyla bir din olduğu fikrini yorumlamamız gerek.

Avrupa ülkelerinin şehirleriyle (örneğin İtalya ve Sicilya), sanat eserleriyle ve manzaralarıyla sahip oldukları özel ilişki, az veya çok değerli olan şeyleri korumak değil; dışsal ve erişilebilir şeyleri korumak adınadır: Bu Avrupa'nın inkâr edilemez bir şekilde hayatta kalması gerçekliğinin bir sorusudur. Bu nedenle; spekülatörlerin, kârdan mahrum olmayı reddederken, otoyollar ve hızlı tren ağlarının betonlarıyla İtalya'nın kırsal bölgelerini yok etmek suretiyle imha ettikleri şey tam da bizim kimliğimizdir. "Kültürel miras" ifadesi oldukça aldatıcıdır, çünkü bu ifade sadece belirli değerleri kapsar. Ekonomik olarak sömürülebilen, hatta satış için kendi kimliğini tasfiye edebilecek ve fiyat verilebilecek olan tüm değerlerin günümüzde kültürel miras olarak kabul edilmediği görülmektedir.

En ünlü kitabınız, *Homo Sacer* (Kutsal İnsan), siyasal iktidar ile çıplak hayat arasındaki ilişki üzerine bir çalışma ve her iki terimin de getirdiği zorlukları ortaya koyuyor. Bu iki kutup arasındaki muhtemel aracılık noktası nedir?

Araştırmamın bana gösterdiği şey, egemen gücün, "çıplak hayat" (Yunan'da yeri ev olan biyolojik hayat) ve siyasi olarak tanımlanmış hayat (kentte gerçekleşen hayat) arasındaki ayrılığın köklerine dayandığıdır. "Çıplak hayat" siyasetten dışlandı ve aynı zamanda kendi dışlanmasına tutsak ve dâhil edildi: Bu anlamda "çıplak hayat", gücün olumsuz temelidir.

Bu ayrılık, modern biyo-politikada en uç biçimini kazanıyor. 20. yüzyılın totaliter devletlerinde olan şey, iktidarın (belki de bilim yoluyla) nihai hesaplaşmada, insan yaşamının ne olduğuna ve ne olmadığına karar vermesiydi. Bu görüşe karşı yapmamız gereken, bir daha asla çıplak olamayacak formundan ayrılamayan hayatın, yani hayati biçimlerin bir politikasını tasarlamaktır.

Sıradan bir kimsenin siyasetle yüzleştiği sıkıntı: Hüsnütabir kullanımı (kötü olan şeylerin güzel ifadelerle dile getirilmesi). Bu İtalya'nın kendine özgü koşulları ile mi bağlantılı yoksa bir şekilde kaçınılamaz bir şey mi?

Bugün vatandaşlar ve iktidar arasındaki inanç yitiminin ve karşılıklı şüphenin ötesine geçen ve gezegenin bütününü etkileyen yeni bir fenomen ile yüzleştiğimizi düşünmekteyim. Gerçekleşmekte olan şey, politika hakkında alışkanlıkla düşündüğümüz kategorilerin radikal olarak dönüşümüdür. Yenidünya gücü düzeni, kendisini demokratik olarak tanımlayan ancak bu terimin Atina'da ne anlama geldiği ile ortak hiçbir yönü olmayan bir yönetim modeline dayanmakta. Bu modelin iktidar açısından daha ekonomik ve verimli olduğu gerçeği yakın zamana kadar diktatörlük olan rejimler tarafından bile benimsendiği gerçeği ile kanıtlanmıştır. İnsanların fikirlerini medya ve televizyon aracılığıyla manipüle etmek, her kararı şiddet yoluyla uygulamaktan çok daha kolaydır. Bir zamanlar tanıdığımız politik biçimler -ulus devlet, egemenlik, demokratik katılım, siyasi partiler ve uluslararası hukuk gibi- kullanma tarihlerinin sonuna geldi. Artık bu terimler hayatımızda boş formlar olarak yer almakta; çağdaş politika "ekonomi" biçimini, yani şeylerin ve insanların hükümetini kabul etmekte. Bu yüzden tek yardım kaynağımız, daha önce "siyasi yaşam" ifadesiyle tanımladığımız prensip temelinde bütünleyici bir şekilde düşünmektir.

Bugün egemenlik kavramıyla bağdaştırdığınız olağanüstü hâlin, olağanın rolünü üstlendiğini görüyoruz. Ancak vatandaşlar günlük yaşamlarının belirsizliği ile karşı karşıya kaldıklarında ne yapacaklarını kestiremiyorlar. Sizce bu oluşan duyguyu hafifletmek mümkün mü?

On yıllardır kural hâline gelen bir "olağanüstü hâl" içinde yaşıyoruz; ekonomide olduğu gibi, kriz artık normal bir durumdur. Belirli bir süreyle sınırlandırılmış olması beklenen olağanüstü hâl, bunun yerine bugün normal yönetim modelidir ve bu, kendilerini demokratik olarak nitelendiren devletler için de geçerlidir. Çok az insan, 11 Eylül'den sonra getirilen güvenlik düzenlemelerinin faşizm dönemlerinde konulan yasalardan daha kötü olduğunu fark edebiliyor. Nazizm adı altında insanlığa karşı işlenen suçlar, Hitler'in iktidara geldiği ve hiçbir zaman yürürlükten kaldırmadığı bir olağanüstü hâl ilan ettiği için mümkün oldu. Ancak Hitler çağdaş devletlerin emrinde olan aynı kontrol imkânlarına (biyometrik veri, güvenlik kameraları, cep telefonları ve kredi kartları gibi) sahip değildi. Çok rahat söylenebilir ki bugün devletler her vatandaşı sanal bir terörist olarak görmekte. Bunun, demokrasiyi tanımlaması gereken siyasete katılımı azaltmak ve imkânsız kılmaktan başka bir sonucu olamaz. Meydanları ve sokakları güvenlik kameraları ile control edilen bir şehir halka açık bir yer olamaz: Bu bir hapishanedir.

Pek çok insan, politik gücün doğasını araştıran sizin gibi bilim insanlarına büyük bir otorite atfediyor. Peki, bu bilim insanları bizde, klişe bir şekilde söyleyecek olursak, geleceğin bugünden daha iyi olacağı umudunu uyandırabilir mi?

İyimserlik ve karamsarlık, düşünce için işe yarar kategoriler değildir. Marx'ın Ruge'a yazdığı mektuptaki gibi: "Bana umut veren tam da bu çaresiz durumdur." Herhangi bir radikal düşünce, her zaman çaresizliğin en aşırı konumunu benimser.

Simone Weil, "Kalplerini boş umutlarla dolduran insanları sevmiyorum" demiştir. Düşünce, benim için, sadece budur: "Umutsuzluğun cesareti". Ve bu aslında iyimserliğin en yüce hâli değil midir?

Cemal Tollu

“Sesimiz ulaşmaz şükür koca tanrıdan gayrıya”

Ahmet Murat

Charles Angrand

“Azıcık gece alayım yanıma”

İsmet Özel

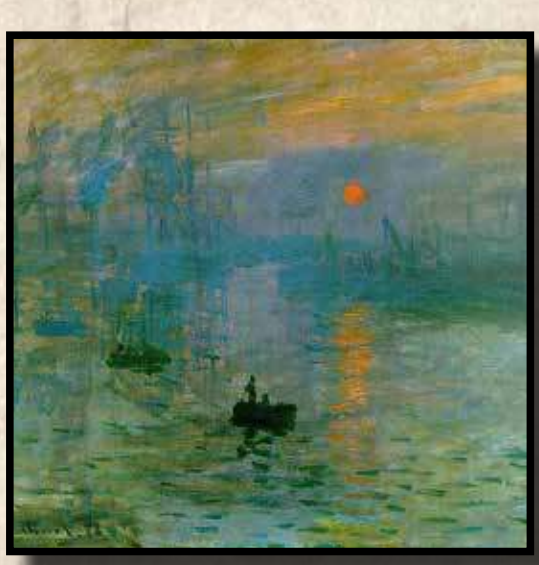

Claude Monet

“Yaşamak anımsamak mıdır yoksa”

Melih Cevdet Anday

Erol Akyavaş

“Bir yağmur yağsa da beraber ıslansak”

Turgut Uyar

Fikret Mualla

“Kendi gök kubbemiz altında bu bayram saati”

Yahya Kemal

Goya

“Şimdi biri çekip vursa beni inan kendini daha çok yaralar”

M. Serkan Aydın

Georges Lemmen

“Anne gül et beni kederine”

Kaan İnce

Hüseyin Avni Lifij

“Dalgın bir mezarlık gibi yanlış ölümlere karışıyorum”

Güven Adıgüzel

İlhami Atalay

“Ben atlara ve uzaklara hayrandım”

İsmet Özel

Dizeler: Güven Adıgüzel - Resimler: Yusuf Genç

Malik Aksel

“Yanlış trenden indin, seni şehrin aynasından geçirdiler”

Sezai Karakoç

Munch

“Oysa ben akşam olmuşum yapraklarım dökülüyor”

Atilla İlhan

Paul Klee

“Matematik biliyorsun ve dalgınsın bu yüzden “

Rıdvan Tulum

Pıerre-Auguste Renoır

“Beni bana gösterecek anlamdı, almışlar”

Behçet Necatigil

Rembrandt

“Uykumun içinde bir rüya, rüyada bir gece”

Özdemir Asaf

Robert Antoine Pinchon

“Yeryüzünü dönülmez bir yolculuğa çıkmışım gibi seyrederek”

Nazım Hikmet

Feyhaman Duran

“Ah şu yalnızlık kemik gibi, ne yana dönsen batar”

Cahit Zarifoğlu

Kandinsky

“Yüzüne ay kırıkları çarpıp uyansın sevdiğim”

İsmet Özel

Mirò

“Bir güzelim sensin bir de gökyüzü”

Dıranas

SEYFULLAH AKKUZU

MATERYALİST ŞİDDET YAHUT KENDİNE AKARAK BOĞULMAK ÜZERİNE

Hakikate nesnellik örtüsü büründürülerek insanlar görünür gerçekliğin çatısı altına çağırılıyor. Kutsala alenen bir saldırıya gerek duyulmuyor, kutsal pasifize edilerek devre dışı bırakılıyor. İnsan faal hayata icbar ediliyor. Şiddet de burada... Yüce bir değerden yüz çevirmek ancak bu çıplak gerçekliğin kabulüyle (inancıyla) mümkün oluyor. İnsanlardan, bir şey anlatmayan gerçeklikle yetinmesi isteniyor. Bir şeyleri inkâr etmesi istenmiyor. İnkârda dahi bir anlam ve keşif mevcuttur.

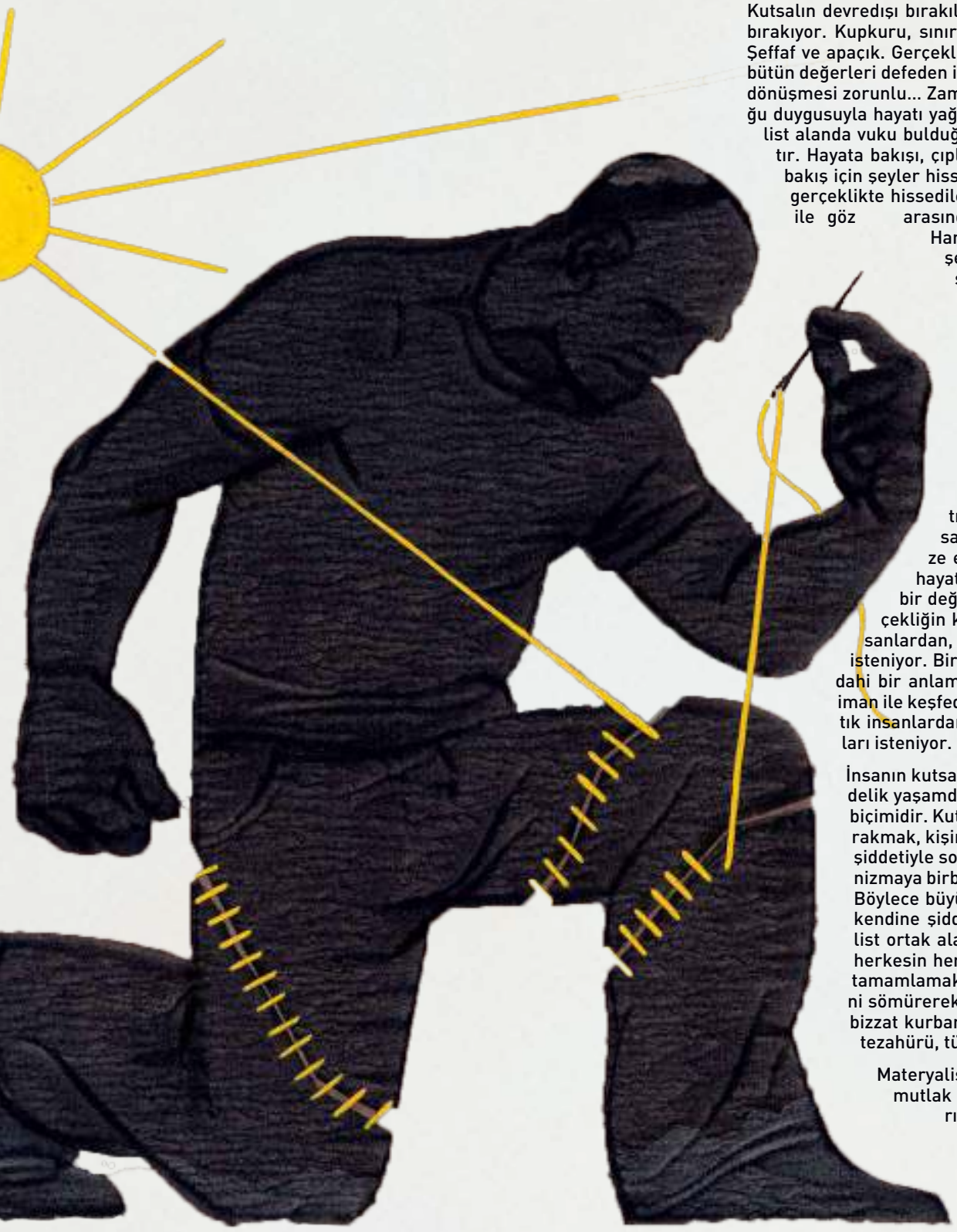

Kutsalın devredışı bırakılması, insanı çıplak gerçeklikle baş başa bırakıyor. Kupkuru, sınırları belli bir gerçeklik sözünü ettiğimiz. Şeffaf ve apaçık. Gerçekliğin şiddeti de şeffaflığında. Kendisinden bütün değerleri defeden insan potansiyel bir tecavüzcüye dönüşür, dönüşmesi zorunlu... Zamanın sarf edilmesi gereken bir şey olduğu duygusuyla hayatı yağmalar. Dar havsalası her şeyin materyalist alanda vuku bulduğuna ve bu alanda çözüleceğine inanmıştır. Hayata bakışı, çıplak gerçekliğin ta kendisidir. Materyalist bakış için şeyler hissedilir değil, görünür olmuştur. Bu çıplak gerçeklikte hissedilecek bir şey yoktur. "Pornografi görüntü ile göz arasındaki dolayımsız temastır." diyordu Chul Han. Şeffaflığın insana şiddeti ise insanın şeffaflığa meyli kadardır. Bu alanda her şey görünürdür ve tüketilebilir. İnsanlara sınırları çizilmiş bir hakikat tasarımı sunuluyor. Fakat sınırları keskin ve dışlayıcı değil, aksine belirsiz ve şeffaf bir tasarım bu. Kendisini kendiyle bitirecek (tüketecek) özne işte bu sınırları belli hakikat tasarımıyla birlikte materyalist mekânda tükenişine kadar sömürecektir kendini.

Hakikate nesnellik örtüsü büründürülerek insanlar görünür gerçekliğin çatısı altına çağırılıyor. Kutsala alenen bir saldırıya gerek duyulmuyor, kutsal pasifize edilerek devre dışı bırakılıyor. İnsan faal hayata icbar ediliyor. Şiddet de burada... Yüce bir değerden yüz çevirmek ancak bu çıplak gerçekliğin kabulüyle (inancıyla) mümkün oluyor. İnsanlardan, bir şey anlatmayan gerçeklikle yetinmesi isteniyor. Bir şeyleri inkâr etmesi istenmiyor. İnkârda dahi bir anlam ve keşif mevcuttur. "İnsanoğlu kendini iman ile keşfedebildiği kadar inkâr ile de keşfeder." Artık insanlardan inkâr etmeleri değil, ihtiyaç duymamaları isteniyor.

İnsanın kutsala aşikâr bir saldırısı olmasa da onu gündelik yaşamda pasifize ederek tanımayışı da bir şiddet biçimidir. Kutsalı önce görmemek sonra ihtiyaç dışı bırakmak, kişinin kutsala zararıyla değil aksine kendine şiddetiyle sonuçlanır. Peki, hepsi bu kadar mı? Mekanizmaya birbirine benzer şeffaf tipler işlerlik sağlıyor. Böylece büyük dolap bir şekilde dönüyor ama kişinin kendine şiddeti kendisiyle sınırlı kalmıyor. Materyalist ortak alanlarda şiddet, önce kendine daha sonra herkesin herkese şiddetine dönerek kısır döngüsünü tamamlamak zorunda. Fakat nihai son kişinin kendini sömürerek, kendinin tükenişiyle yok olmaktır. "Fail bizzat kurbandır. Bu paradoksal özgürlüğün patolojik tezahürü, tükenmedir, Burnout'tur."

Materyalist terör herkesi kırıp geçiriyor, ama bunu mutlak bir güce sahip olduğundan değil, insanların kendilerini sömürmesi yoluyla elde ediyor. Yani kişinin kendini sömürmesi, ötekinin de kendini sömürmesine bir katkı olabiliyor. İnsanın dönen büyük dolaba katkı sunmadan bir başına şeytanileşmesi de mümkün görünmüyor. Bir şeyden yüz çevirenin başka bir şeye dahli ve hizmeti mecbur...

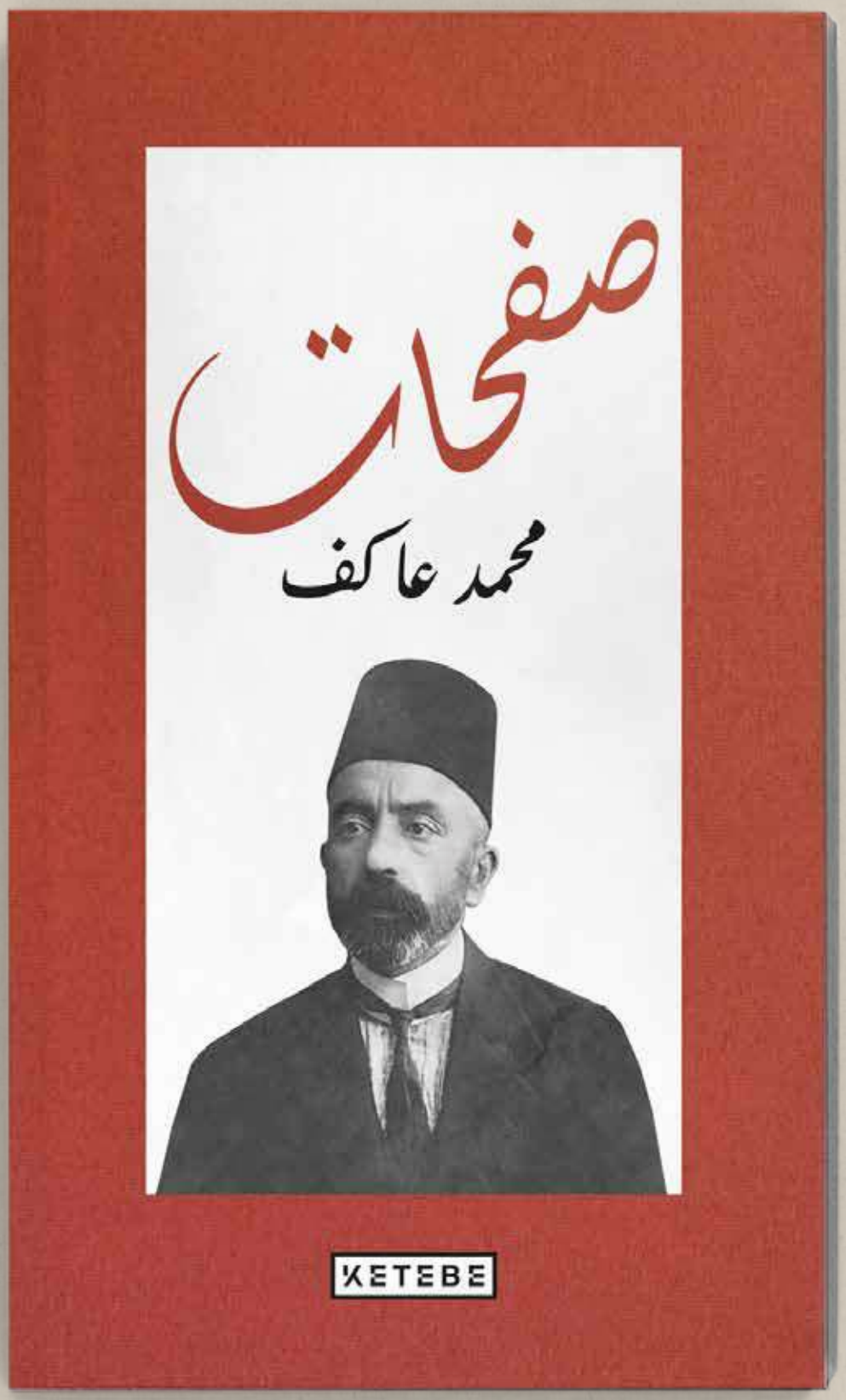

Büyük Boy Ciltli (16x24 cm)
Küçük Boy (10x17 cm)

Günümüzün teknik imkânlarından faydalanılarak kolay okunan harflerle ve tıpkıbasımlardaki hatalar giderilmiş olarak vücuda getirilen Safahât'ta, aynı zamanda Osmanlı Türkçesiyle tarafımızdan ilk defa neşredilen, 1898 yılında Mehmed Âkif 'in ilk şiirlerini neşrettiği Resimli Gazete'deki bazı manzumeleriyle birlikte, onun şairlik serüvenine ve mesleğine uygun düşen diğer şiirleri de "Safahât Dışında Kalan Şiirler" başlığıyla yer almaktadır.

MURAT GÜZEL

BİR SEHL-İ MÜMTENİ DORUĞU:

Yaşadığı çağdaki diğer şairlerin aksine Sadi hemen bütün şiirlerinde yaygın kullanılan kelimeleri tercih eder. Arapça terkip ve deyimlere eserlerinde fazlaca yer vermez. *Divan*'ında aşıkâne gazeller bulunurken mensur ve manzum eserlerinde farsçada yaygın bir şekilde kullanılan atasözlerine sık sık başvurur. Bunun yanı sıra Sadi'nin toplumun düşünce ve isteklerini yansıtan özlü sözleri de atasözü hâline dönüşerek bugüne kadar taşınmıştır.

Tahminen 1213 ila 1218 yılları arasında doğmuş, 1292'de vefat etmiş Sadi-i Şirazî'nin yaşadığı dönemde şöhretli ve halkın takdirini kazanmış bir müellif olmasına karşın hayatıyla ilgili bilgilerimizin sınırlı olması ilginçtir. Eserlerinden hareketle yazılmış birçok biyografi varken, bu biyografilerde verilen bilgilerin büyük bir bölümü tarihi gerçeklerle uyuşmamaktadır sözgelimi. Bununla birlikte 1223 ila 1257 yılları arasında eğitim hayatını Bağdat Nizamiye Medresesi'nde tamamladığını söyleyebiliriz. Hocaları arasında İbn'ül Cevzi, Şeyh Şihabüddin Ömer es-Suhreverdî, el-Mültani, ez-Zencani, el-Badrai gibi bu medresede o dönem ders veren âlimlerin olduğu tahmin edilebilir ki Sadi'nin kendisi de *Bostan* adlı eserinde Şeyh Şihabüddin Ömer es-Suhreverdî'den bahseder. Ayrıca hem Sadi'nin kendi yazdığı eserlerden hem de onun hakkında yazılmış eserlerden anladığımız kadarıyla Hicaz, Şam, Lübnan ve Anadolu'ya seyahatlerinin olduğunu biliyoruz. Bu seyahatler haricinde, özellikle *Bostan*'dan anlattığı hikâyelerden yola çıkarak onun Kaşgar, Doğu Türkistan, Belh, Sumenat, Mısır, Habeşistan, Ermenistan, Çin vb. yerlere gittiğine dair verilen bilgilerin doğru olma ihtimali pek yoktur.

Yaşadığı çağdaki diğer şairlerin aksine Sadi hemen bütün şiirlerinde yaygın kullanılan kelimeleri tercih eder. Arapça terkip ve deyimlere eserlerinde fazlaca yer vermez. Divan'ında aşıkâne gazeller bulunurken mensur ve manzum eserlerinde Farsçada yaygın bir şekilde kullanılan atasözlerine sık sık başvurur. Bunun yanı sıra Sadi'nin toplumun düşünce ve isteklerini yansıtan özlü sözleri de atasözü hâline dönüşerek bugüne kadar taşınmıştır.

Hayatının önemli bir kısmını İslam coğrafyasını kasıp kavuran Moğol istilasının hemen akabinde hüküm süren İlhanlı Devleti'nin hâkimiyeti altındaki topraklarda geçiren Sadi'nin en önemli dostları arasında ünlü İlhanlı vakanüvisleri Cüveynî kardeşlerin bulunduğunu biliyoruz. Moğolların henüz putperestlikten İslam'a geçişlerinin sürdüğü bir dönemde Sadi Abaka Han ile de tanışmıştır. Ancak Moğol işgalinin eserlerine yansımasının çok fazla olmadığını söylemeli.

Firdevsî, Enverî, Mevlâna, Hafız gibi klasik İran şiirinin büyük isimleri arasında Şeyh Sadi'nin tuttuğu yer, bu şiirin sonraki yüzyıllardaki gelişimini de belirlemiştir. Sadi sadece sıkı bir şair olmakla ün kazanmamıştır elbette, nesir alanında yazdıkları da yüzyıllar boyu okunmuş ve bu durum onu, eserlerinden Farsçanın öğrenildiği bir müellif hâline getirmiştir. Hamasi-destansı şiirde Firdevsî'yi, kaside tarzında Enverî'yi yeğleyenler, gazel alanının öncüsü olarak da Sadi'yi göstermekten çekinmezler. Gazelin Şirazlı iki büyük ustasından ilki sayılır bir anlamda Şeyh Sadi, diğeri elbette Hafız'dır. Ali Nihat Tarlan hocaya göre "Gazel vadisinde bazıları Sadi'yi Hafız'a tercih ederler. İkisi arasında tefevvuk haiz oldukları kudretten ziyade okuyanların zevkine tabidir. Yalnız Sadi aynı zamanda nesir ve mesnevi üstadıdır. Gazellerinde Hafız'dan daha realist ve daha insanidir. Lisanı harikulade denebilecek derecede fasih ve beliğdir."

SUDİ'NİN REDDİYELİ GÜLİSTAN ŞERHİ

Osmanlı müellifleri arasında şerhleriyle dikkat çeken isimlerin başında gelir Sud-i Bosnevi. Hafız'ın *Divan*'ına yazdığı şerh haricinde ömrünün sonlarına doğru kaleme aldığı *Gülistân Şerhi*'yle de ustalık eserini veren Sudî-i Bosnevi Sadi okurlarının ihtiyaç duyduğu konuları açıklamakta epey büyük bir maharet sergiliyor. Ayrıca Türk edebiyatında bir ilk olarak kendisinden önce ve kendi zamanında yazılmış bütün *Gülistân* şerhlerini de "reddiye"lerle tenkid ediyor. Şerhin bazı hataları olmakla birlikte Sûdî'nin diğerlerine üstün olduğu söylenebilir. Eser Farsçaya da çevrilmiştir. *(Gülistan Şerhi, Sudî-i Bosnevi, haz. Osman Yılmaz, Çamlıca Basım-Yayın, 2012)*

KEŞİKÇİ

ŞEYH SADİ-İ ŞİRAZİ

Sadi'nin gerek nesri gerekse şiirinin en önemli özelliği olarak sık sık akıcı ve sehl-i mümteni olması zikredilir. Özellikle Mevlana'nın *Mesnevi*'sinin ilk 18 beytini yazdığı ve Hüsameddin Çelebi'ye verdiği yıl olarak kayıtlı 1258'de tamamladığı *Gülistan,* Sadi'nin ifade kudretini ortaya koyan bir şaheserdir.

Sadi'nin 1257'de yazdığı *Bostan* mesnevi şeklinde kaleme alınmıştır. Eserin girizgâhında eserini on bâb üzere kaleme aldığı belirten Sadi bu bâbları da şu şekilde sıralar: Âdil ve insaf, ihsan ve cömertlik, aşk ve sarhoşluk, huzu' ve huşu', teslim ve rıza, kanaat, terbiye, afiyete şükür, tevbe ve inabe, münacat ve hatime. Yine de bu bölümler birbirinden tamamen bağımsız değildir, alt hikâyecikler aracılığıyla girift bir şekilde iç içe geçerler. Kilisli Rıfat, *Bostan*'da söz konusu edilen konuları şöyle özetler: Adalet, siyaset, merhamet, asker beslemek, hüner sahiplerini himaye etmek, müdârâ, sır saklamak, cömertlik, misafirperverlik, tevazu, bahil, aşk-ı hakiki, aşk-ı mecazî, sabit, sebat, mevcudatın fâniliği, sema, acep, kibir, tövbe, kazaya rıza, ihlâs, riya, sıdk, kizb, sükût, ayıp örtmek, gıybet, gammazlık, kadınlar, terbiye, uzlet, şükür, sun'u ilahi, gençlik, ihtiyarlık, Sommat puthanesi.

Gülistan'da ise Sadi sehl-i mümteninin handiyse doruğuna ulaşır. Öyle ki Ali Nihad Tarlan, Sadi'yi tanzir eden müelliflerin hiçbirinde Sadi'deki ruhi tekâmülün bulunmaması hasebiyle *Gülistan*'daki sehl-i mümteniyi taklide yeltenenlerin çoğu kez bir "lafız sanatkârlığı"ndan öteye geçemediklerini vurgular. Şu sözler Tarlan'a aittir: "Sâdi'deki hür ve müstehzi geniş tefekkür, modern denebilecek bir zevk ve lisana kuvvetli hâkimiyeti ile iki üç kelime içinde bir cihan sığdırma kudreti [onların] hiç birisinde yoktur." *(Bostan Gülistan, Sadi-i Şirazi, çev. Kilisli Rıfat Bilge, Meral yayınevi, 1980)*

SADİ'DEN BEŞ VAAZ VE 9 SORUYA ŞİİRLE CEVAP

Gerek Şeyh Sadi'nin meselelere temel yaklaşımını gerekse de edebi gücünü ortaya çıkaran bir eser *Beş Meclis ve Akıl ve Aşk Risâlesi.* Kitapta ayrıca Servet-i Funun edebiyatçıları arasında yer alan, Arapça, Farsça, İngilizce ve Fransızca bilen, Galatasaray Lisesi'nde Farsça öğretmenliği, Darulfünun'da Farsça ve İran edebiyatı hocalığı yapan Hüseyin Daniş'in Şeyh'le ilgili uzun bir yazısı da bulunuyor. Eserde Şeyh, Cüneyd-i Bağdadi, Bâyezid-i Bistami, İbrahim Ethem, İbrahim Havvas, Bişr-i Hâfi tasavvuf büyüklerinin tecrübelerine de yer veriyor.

(Beş Meclis ve Akıl Ve Aşk Risalesi, çev. Turgay Şafak, Büyüyen Ay, 2016.)

Hamasi-destansı şiirde Firdevsî'yi, kaside tarzında Enverî'yi yeğleyenler, gazel alanının öncüsü olarak da Sadi'yi göstermekten çekinmezler.

MEHMET ŞEKER

EHLİYET

Günler haftalar aylar geçti, taramadan çıkamadık. GBT gelmedi bir türlü. Askerlik bitti, ondan hâlâ haber yok. Deseler ki bir saat sonra gelecek, şu kenarda bekleyiver, sana çay da söyleyelim. Çay bitmeden hâllederiz. Yok. Kabul edecek hâlde değilim. Eski çantamı yüklenip uçağa koştum.

O zamanlar hafta sonunda askerler sivil elbiseyle çıkamazdı. Sabah erken vakitte nizamiyeden hâki kıyafetlerle çıkış yapardık.

İlk işimiz, kahvaltı yapmak. Van'ın kahvaltısı meşhur olmasa da biz yine öyle koşa koşa çıkardık. Beş altı kişilik gruplar hâlinde oturur oturmaz masa donatılırdı.

Yine böyle çıktığımız bir gün, bizim İzmitli Orhan Çavuş, işim var dedi, bizden ayrılacağını söyledi.

"Allah Allah... Asker adamın sivilde ne işi olabilir? Lan yoksa buralarda birine mi tutuldu da, buluşmaya mı gidiyor?"

Orhan Çavuş duymuş söylediğimi, kasada hesabı ödeyip yanımıza döndü.

"Yok hoca, ne buluşması, ne tutulması. Sürücü kursuna gideceğim."

"Ne yapacaksın sürücü kursunda?"

"Ehliyet almak için yazılmaya niyetlendim. Hadi sen de gel istersen."

"Kursa nasıl gideceksin ki?"

"Yürüyerek."

"Onu demiyorum. Devam edemezsin ki..."

"Devam etmemiz şart değil. Kayıt yaptıracağız o kadar. Sadece dönem sonunda imtihana gireceğiz. Hem de ağır vasıta."

"Deme yahu. İyi iş."

Gittik görüştük. Önce kayıt memuru ile konuştuk. O sırada müdür de geldi yanımıza. Galiba aynı zamanda kursun sahibi.

"Aga görüyorsun, askeriz. Askerlik uzatılmazsa, bizim terhisimiz belli. Yetişir mi dersin?"

"Yetişmez mi asker aga? Bak şimdi takvim şöyle. Şu tarihte kurs başlıyor, siz zaten kursa devam etmiyorsunuz. Bizim de işimize gelir doğrusu, yanlış anlamayın yani. Gelebilirseniz gelin de... Çıkamazsınız biliyorum. Onun için diyorum. Şu tarihte imtihan var. Sağlık raporu da alacaksınız. Sonuçlar belli olur, şu vakit de direksiyon... Ondan sonra hemen dosyanızı tamamlarız, ehliyetinizi alırsınız. Rahat rahat."

Bunu söylerken, önündeki takvimin üstüne çiziktirdi habire.

"Şimdi ne kadar ödemek gerekiyor?"

"Yüzde onu yeterli."

"Eh, madem öyle, yazılalım bakalım. Fakat aksilik olur da yetişmezse ne yaparız?"

"Hiç mesele değil asker aga. Biz buradan posta ile göndeririz."

"Sahi mi? Gönderir misiniz?"

"Ne olacak canım, elimize mi yapışır?"

"Siz önce kalan kısmı banka hesabına yatırırsınız, aynı gün biz ehliyeti postalarız."

"Tamam, o zaman mesele yok."

Aslında ben normal ehliyet düşünüyordum. Orhan "Almışken ağır vasıta olsun. Hayat bu, belli mi olur yarın karşına ne çıkacağı? Bakarsın bir gün lazım olacağı tutar" deyince, kafama yattı. Biraz daha pahalı ama ziyanı yok. Olmuşken ağır vasıta olsun.

Fiyat konusunda da müdürle anlaştık. Yüzde on peşin, kalan kısım ehliyeti alınca.

Hemen kimlikler çıktı, kayıtlar yapıldı. Yanımızda peşinatı karşılayacak kadar para da var. Ödedik çıktık.

"Aha kursiyer de olduk, iyi mi?"

Önceden bu kurslar yoktu. Emniyetten alınırdı ehliyet. Hatta şimdiki adı "ehliyet" bile değil, "sürücü belgesi". Haydi hayırlısı.

Günler, haftalar geçti. Yazılı imtihan günü geldi. Sabah erkenden çıktık yine, kahvaltıyı aceleyle tamamlayıp salona yetiştik. Sorular dağıtıldı. Okuyoruz, bildiğimiz kadarıyla işaretlemeye çalışıyoruz. On dakika geçti geçmedi, gözcülerden biri kapıdan dışarı uzattı kafasını, sağa sola baktı. İçerideki görevliye "Tamam" dedi. O da aldı eline bir kâğıt, okumaya başladı.

"Bir C, iki A, üç D..."

Öteki kapıda durmaya ve koridoru kontrole devam ediyordu.

"Bana bakın. Hepiniz aynı işaretlemeyin. Arada bir iki tanesini farklı yapın. Yoksa vaziyet çakılır, iptal edilir. Endişe etmeyin, hepiniz geçeceksiniz."

Dediği gibi yaptık. Bazılarını farklı işaretledik. Sonuçlar açıklandığında kalan yoktu.

Sıra direksiyon imtihanına geldiğinde, haber verdiler. Yine aynı şekilde çıktık gittik. Minibüs irisi bir yarım otobüs ayarlamışlar. Doluştuk ona, beş altı kilometre ileride bir yere gittik. Sırayla direksiyona geçtik. Vitese tak, gaza bas... Devam et.

Her birimiz üç yüz metre ya kullandık, ya kullanmadık.

"Tamam, geçtiniz" dediler.

Aynı zamanda uyardılar hepimizi.

"Aman ha, sakın şoför olduk sanmayın. Hemen direksiyona geçmeye kalkmayın. Ciddi ciddi çalışmanız gerekir. Yoksa devirirsiniz Allah korusun."

Muhakkak öyle, acemi olan için. Ben zaten on beş senedir araba kullanıyorum.

"Sahi mi? E madem öyle, bunca zaman niye almadın ehliyet?"

"Denk gelmedi bir türlü. Ama hep ufak araba kullandım. Bu başka. Dedikleri gibi önce alışmak lâzım. Büyük vasıta küçüğe benzemez."

Vaktinde sağlık raporunu da hazırlamış, kursa daha baştan teslim etmiştik. Onu söylemeyi unuttum.

Sonuçlar resmî olarak açıklandıktan sonra, ehliyetimize kavuşacağımız günü bekliyoruz. Bir gün Orhan'ınki çıktı. Aldı, sıvazlayıp öperek cüzdanına özenle yerleştirdi. Benimkinde aksilik var. Her hafta gidiyorum, soruyorum, yok diyorlar.

"Niye yok?"

"GBT bekliyoruz asker aga."

"Neymiş o?"

Bilmeyişime şaşarak baktılar. "GBT işte. Güvenlik soruşturması. Siciline bakıyorlar, sağlam adam mı, değil mi?"

"Yahu asker adamız, neyin siciliymiş o? Bozuk olsa burada olmazdık."

"Valla bize göre sıkıntı yok ama kanun böyle. Bekliyoruz."

Her hafta gidiyorum soruyorum.

"Geldi mi?"

"Gelmedi."

Suratım bir karış çıkıyorum. Benim GBT de gelse, ehliyetimi alsam, öpüp okşasam ve cüzdanıma koysam... Bu arada GBT'nin ne olduğunu da öğrendim: "Genel Bilgi Tarama"ymış.

Benim sicilde bir aksilik mi vardır, nedir?

Günler haftalar aylar geçti, taramadan çıkamadık. GBT gelmedi bir türlü. Askerlik bitti, ondan hâlâ haber yok.

Deseler ki bir saat sonra gelecek, şu kenarda bekleyiver, sana çay da söyleyelim. Çay bitmeden hâllederiz. Yok. Kabul edecek hâlde

değilim. Eski çantamı yüklenip uçağa koştum.

Geldikten sonra bir müddet aklıma bile gelmedi. Geldiği zaman da bütçem denk gelmedi. Bir süre işsiz dolaşınca, insanın aklına ehliyet gelmiyor. Nasılsa artık GBT gelmiştir, biraz daha beklesin diyorum.

Öyle oldu, biraz daha bekledi. İki ay kadar sonra telefon ettim kursa. "Geldi" dediler. "Çok şükür, nihayet" dedim. "Hemen havaleyi çıkarayım, hesap numaranızı verin, siz de ehliyeti gönderin."

Karşımdaki ses sustu bir süre. Hat kesildi sandım. Adam "Eee" dedi, "ıı" dedi, "asker ağa, şimdi öyle olmuyor" ile bitirdi.

"Nasıl olmuyor?"

"Buraya gelmen gerekiyor."

"E hani postayla gönderecektiniz?"

"Kanun değişmiş. Bizzat gelip imza atacakmışsın. Başka türlü vermiyorlar."

"Aksiliğe bak. Nasıl geleyim şimdi? İşim gücüm var."

Hakikaten öyle. İşim ağır. Hiç vaktim yok. Otobüsle gitsem, bir gün git, bir gün gel. En az iki gün. Mümkünü yok bırakamam. Zaten işe yeni girmişim. Ayrıca o dönemde yollar güvenli değildi. Terör tehlikesi vardı. Artık asker değiliz ki, elimizde silahımız yok. Otobüsü durdurup tarıyorlar bazen.

Uçakla gidecek olsam, hızlı ama o da o zamanlar dünyanın parası. Sonradan ucuzladı uçaklar, malûm.

Kaldı ehliyet orada. Daha doğrusu sürücü belgesi. Burada yeni bir kursa yazıldım. Dersleri de mümkün olduğunca takip etmeye çalıştım. Uçak bedelinin yarı bedeline mal oldu. Yalnız bu defa ağır vasıta değil.

Van'da kalan ehliyet ne oldu bilmiyorum. Zaten deprem de geçti üstünden. Belki kurs murs yıkılmış, evraklar kaybolmuştur, kim bilir...

Burada bir gün Yusufpaşa'da otobüsten indim, iki adım atmadan genç biri seslendi.

"Kimlik lütfen."

Baktım her geçeni çeviriyorlar. Kimlik istiyorlar. Sivil polis. Belde telsizler, koltuk altında silahlar...

Elinde telefona benzer bir âlet var. Kimliği verdikten sonra onu tuşluyor. "Nedir bu?" dedim. Ne cevap verseler iyi?

"GBT'ye bakıyoruz" dedi.

İki saniyede sonucu alıyor. Hay Allah iyiliğini versin GBT. Bana neler çektirdi, şimdi şu hâle bak. Daha dakika dolmadan kimliği verdi delikanlı. "Tamamdır dayı" dedi.

İçimden "Dayı senin babandır..." dedim, yürüdüm.

GÜVEN ADIGÜZEL

SOFYA RADYOSU'NDA KADRİYE LATİFOVA

"Türk azınlığın sesi", hayır böyle değil. Balkanların hüzünlü güzelliğini taşıyordu çünkü hançeresinde. Türkiye'ye göçüp gelen herkesin kulağı Sofya Radyosu'nda kalmıştı bu yüzden. "Kadriye abla çıkacak şimdi", parolasıyla bir radyonun başında toplanarak yaşamak ve hatırlamak... Latifova'nın hafif Rumeli aksanıyla söylediği o cânım türkülerinin içinde saklı duran yüzlerce yıllık bir hikâye, dönenler ve kalanlar için türküler. Latifova'nın sesinden dökülenler.

"Ben annemin şarkılarıyla düşüp kalkıyordum, onlarla yaşıyordum. Annem sabah, öğle, akşam demeden daima şarkı ve türkü söylüyordu. Fakat ben o zaman annemin söylediği şarkı ve türkülere pek önem vermiyordum. Bunun önemini büyüdükten sonra anladım. Şarkı ve türküler onun talihiymiş meğer."
(Vejdi Raşidov)

1396-1908 yılları arasında cereyan etmiş 512 yıllık kültürel bir rüzgâr. Geride bırakılmış bir miras. Şimdi çok yakında ve uzakta; adı Bulgaristan. Sınırın karşı yakasında, hemen birkaç adım ötemizde duran tanıdık bir toprak parçası. 1913 yılında Kırcaali bölgesinin de Bulgaristan'a dâhil edilmesiyle hitama eren Rumeli hikâyemizin eksik kalan parçaları hakkında yapılacak bir konuşmanın en kederli yeri Kadriye Latifova olabilir o hâlde. Unutulmaz bir ses sanatçısı. Can yakıcı sesiyle Bulgaristan'ın yakın tarihinde soğuk damga gibi duran bir isim. Elini uzatsa dokunacağı anavatanına sesi pek ulaşmadı belki, ama söylediği halk türküleriyle uzun yıllar bir ümidi besledi. Türkülerden bir çift kanat yaptı ses tellerine ve varlığıyla direnç aşıladı. Türk azınlığın sesi, hayır böyle değil. Balkanların hüzünlü güzelliğini taşıyordu çünkü hançeresinde. Türkiye'ye göçüp gelen herkesin kulağı Sofya Radyosu'nda kalmıştı bu yüzden. "Kadriye abla çıkacak şimdi", parolasıyla bir radyonun başında toplanarak yaşamak ve hatırlamak. Latifova'nın hafif Rumeli aksanıyla söylediği o cânım türkülerinin içinde saklı duran yüzlerce yıllık bir hikâye, dönenler ve kalanlar için türküler. Latifova'nın sesinden dökülenler.

Bulgaristan Türklerindendir Kadriye Latifova, 1928 yılında Haskovo'nun (Hasköy) Golemantsi (Beyköy) köyünde dünyaya gözlerini açmış ve 1953 yılında Haskovo Türk tiyatrosunda çalışmaya başlamıştır. Hikâyesinin başladığı yer, sesiyle var olan bir kadının

Onun türkülerinin yaşattığı, kaynattığı, onardığı ve tahkim ettiği bir şey vardı elbette: Benlik, varlık, kültür, kimlik ya da kim olduklarını tekrar ve bihakkın hatırlama isteği.

güzelliğine aittir aslında. 25 yaşındayken o dönem yeni kurulmuş Türk tiyatrosunun yöneticilerinin bir vesile evlerini ziyarete gelmesi ve "bir türkü söylesene bize" teklifine o billur gibi akan sesiyle karşılık verip güneş gibi parlamasıyla başlayan bir hikâye... Tiyatro müdürü Ahmet Rabişev'in karşısında utana sıkıla da olsa bir türkü patlatmıştır işte; "Aliş'imin kaşleri kare / Sen açtın sineme yâre / Bulamadım derdime çare / Görmedin mi, ol civan Aliş'imi Tuna boyunda..."

Kadriye fırtınası esmeye başlamıştı artık o gece, bir meltem sıcaklığında esiyordu ama sesi. Yıkmıyor, sağaltıyor, el veriyordu. 1955'de Sofya'da düzenlenen ilk ulusal halk yarışmasında o gece söylediği "Aliş'imin kaşları kare" türküsüyle birinci olması, sesiyle şifa dağıtmak üzere koca bir ülkeyi köy köy gezmesine giden yolun da habercisiydi. Hiç durmadı zaten bundan sonra. Köy köy, meydan meydan, il il, panayır, tören, bayram, festival demeden Türklerin yaşadığı en ücralara kadar gitti. Halk bağrına bastı bu can yakıcı kadife billur sesi.

1950'lerin Bulgaristan'ında, çoğu zaman mikrofonu bile olmadan, gittiği her yerde güçlü sesiyle kocaman bir ümit ateşini yakıyordu Latifova. Henüz plakların yaygın olmadığı bu dönemde, meşhur Kırcaali Devlet Tiyatrosu bir köye geleceği zaman, duyurusu bu isimle yapılsa da halk arasında büyük bir heyecanla "Kadriye'nin tiyatrosu geliyormuş" diye anılıyordu. Tabii tiyatroda Kadriye Latifova'yı canlı olarak dinlemek yıllar sonra torunlara anlatılacak kadar büyük bir hadisedir, parasızlığın ve yokluğun zamanları... Bu dar vakitlerde Kadriye'nin sesini duyabilmek için sevenleri ellerinde ne varsa getirirler tiyatroya; kabak, karpuz, kaz, fasulye, ceviz... Her şey Kadriye'nin tiyatrosuna bir giriş bileti alabilmek için... İşte bu unutulmaz günlerde 200'ü radyoda kayıt altına alınmış toplamda 500'ü aşkın halk türküsünü seslendirir Latifova. Unutulmuş türküleri bulur, hafızaları tazeler, hatıraları canlandırır ve repertuarını -bir elçi gibi- en ücra Türk köylerine kadar ulaştırır. Kırılgan bir haykırış gibi çağlayan sesi, aynı benlikte atan kalpleri birbirine yakınlaştırır. Oğlu Vejdi Raşidov, şöyle anlatıyor o günleri; "Anneciğim köy köy gezip şarkı söyler, Zeki Müren'le mektuplaşıp dertleşirdi. Fakirdik, ama canımız şendi, rahattık. Şarkımızı söylerdik."

RODOP DAĞLARININ BÜLBÜLÜ

Kadriye Latifova'nın ünü ülke sınırlarını aşmış, Balkanlar hattına yayılmaya başlamıştı. Halkın yoğun ilgisi altında bitmeyen konserler verdiği yıllardı bunlar. Diktatör Jivkov'un Kırcali'de katıldığı bir parti komitesi organizasyonu sırasında Latifova'nın da yer aldığı tiyatro grubunun sahneye çıkmasını istediği ve program sonuna kadar başka hiçbir gruba sıra gelmediği sıklıkla anlatılan bir hikâyedir. Halk onun sesinde çok başka bir şey bulmuştu, o yüzden hiç durmadan söylesin istiyorlardı, hiç susmasın, hiç bitmesin ve hep yankılansın sonsuzlukta o kadife kırılgan sesi. Onun türkülerinin yaşattığı, kaynattığı, onardığı ve tahkim ettiği bir şey vardı elbette: Benlik, varlık, kültür, kimlik ya da kim olduklarını tekrar ve bihakkın hatırlama isteği. Kadriye'nin sesi buna kadirdi. Anavatana uzanan bir köprü gibi yaşadı zaten. Şair Osman Aziz'in, Latifova için söyledikleri çok kıymetli; "Şarkılarıyla çalım satmayı, gösteri yapmayı sevmiyordu Kadriye. Tesadüfi kişilere yaranabilmek için küçük yaşamadı... O, ancak sevgi ve saygı için dünyaya geldiğini anlıyor gibiydi. Kendini sanatçı olarak ucuza harcamak isteyenlerden değildi. Kadriye yalnız bir türküyü değil, bütün türkülerini sanki bir solukta çıkarabilen bir sanatçıydı. Geniş kalpli bir kadındı, belki o yüzden de türkülerinde Rodop kadınına büyük yer ayırıyor. Rodop kadını onun türkülerinde en büyük, en narin ve evine, ailesine en sadık kadındır. İşte otuz yıldan beri Kadriye'nin "Meçhul Emine" türküsü ağızlarımızdan çıkıp semalara doğru yayılıp gidiyor ölümsüzlüğün bir izi olarak. Eşine rastlamadığımız "Alişim'in Kaşları Kare", "Lovça'nın Ardında Kaya" veya "Kızılcıklar Oldu mu" gizli ellerin Rodop kilimi misali dokuduğu bir hayat kilimi değil midirler? Bütün bunların tek şifresi Rodoplar'ın yarınıdır."

Kadriye söyledikçe Rodoplar ses veriyor, Kadriye söyledikçe Deliorman coşuyor, Kadriye söyledikçe Dobruca'nın aklına Karadeniz yolları düşüyordu sanki. Bülbül gibi, altın kafesinden söylüyordu şarkılarını. Ne Rumeli türkülerine bütün bir ömrüyle verdiği can suyu unutulabilir, ne de okuyuşundaki o müthiş özgün eda. Yakasında çiçek gibi taşıdığı bir unvanı vardı; "Rodopların Bülbülü". Hayatını konu alan ilk belgesel Mariya Damyanova tarafından "Kadriye'nin Tiyatrosu Geliyor" adıyla çekildi. 25 yaşında söylediği bir türkünün ardından giderek 9 yıl boyunca en ücralara kadar ulaştırmayı başardığı o can yakıcı sesiyle unutulmaz izler bıraktı Latifova. Henüz 34 yaşındayken hitama eren kelebek ruhlu bir ömür. 1962'de Kırcaali Devlet Tiyatrosu'nun Krumovgrad (Koşukavak) sahnesindeki temsilinden sonra yaptığı yolculuk esnasında gerçekleşen bir trafik kazasıyla aramızdan ayrılacaktı.

Sofya Radyosu'nda duyulan sesi her daim taptaze, her daim diri ve kederli. O radyonun başında bekleyenler çok iyi bilir bu anlamın kalp ferahlatan genişliğini. "Aldı Beni İki Kaşın Arası", "Allı Güzel" ve "Sigaramın Dumanı" üçlüsünden başlayıp, "Aliş'imin Kaşleri Kare", "Yüce Dağ Başında Yatmış Uyumuş", "Lofçalı", "Aman Anam Garibem", "Sabahın Seher Vaktinde" ve "Yaktı Beni"ye kavuşan uzun bir yol var elbette. Ve o ateş kuyusu sesinde alev alan daha nice türkünün emanetçisidir Kadriye Abla. Latifova'nın tertemiz icrası, belki bir Sofya Radyosu'nda ya da Rodop Dağlarında ve en güzel ihtimalle Arda boylarında, Tuna kıyılarında hayâl kuran o çocukların kalplerinde yankılanıyor hâlâ...

MAHİR DAMATLAR:
MAHALLEMİZ YANIYORDU, SEYİRCİ KALAMAZDIK

Bundan birkaç ay önce Mahir Ağabey'le yolumuz Azez'de kesişti. İHH gönüllüsü olarak bulunduğumuz savaşın yetim çocukları ile buluşmamıza, bütün o görmüş geçirmişlik ve bilgeliği ile iştirak ettikten sonra ırk ve milliyet tanımayan şefkat ve merhamet yolculuğu Afrin'e doğru devam edecekti.
Evet, "Vefalı Türk" yol arkadaşları ile birlikte Afrin'den sonra da Suriye'nin muhtelif bölgelerindeki yardımlarına devam etti, ediyor.
En son Barış Pınarı Harekâtı esnasında onu yine Suriye cephesinde gördük.
Şimdi, Suriye'yi, Suriyelileri cesaret ve vefa örneği bir ülkücünün şahitliği ile dinleyelim.

SURİYE'DE BİR ÜLKÜCÜ: MAHİR DAMATLAR

Suriye'de savaş başlayalı neredeyse dokuz yıl oldu. Yüz binlerce insanın hayatına mal olan, milyonlarca insanın da hayatta kalabilmek için ülkesini terk etmek mecburiyetinde bırakıldığı bu savaş üzerine yıllardır binlerce teori üretildi; analizler yapıldı. Aslında iki kutuplu diyebileceğimiz bir dünyada onlarca ülke, menfaatleri icabı meseleye dâhil oldu, "kartlar" her seferinde farklı dağıtıldı. Ve bunca yıldan sonra ufukta hâlâ bir çözüm gözükmüyor. İnsanlar hayatta kalabilmek için gittikleri ülkelerde aşağılanıyor, dışlanıyor, çıktıkları yolda; karada, denizde sessizce canlarını kaybediyorlar. Sahillerde kara gözlü mülteci çocukların cansız bedenleri yatıyor. Hayatını kaybeden herhangi biri için cenaze töreni yapıldı mı, ölenleri merak eden, özleyen, onlardan umutla haber bekleyen sevdikleri var mı, yurtlarında hangi aziz hatıraları bırakıp yola çıktılar bilmiyoruz.

Ama şunu biliyoruz, bir gün kendilerinin de aynı imtihana tâbi tutulacağı ihtimalini akıllarının ucundan bile geçirmeyen güruh, mültecileri yerlerde sürüklüyor, aç biilaç çocukların ayağına çelme takıyor, onlarla alay ediyor, yalanlarla bezeli aşağılayıcı sözlerini bütün mecralarda en aşağılık şekilde yayıyor, her Allah'ın günü yaptıkları bir başka zalimlikle bizi insanlığımızdan utandırıyorlar.

Ve silahla, bombayla, yalanlarla örülü bu savaş bütün acımasızlığı ile hâlâ devam ediyor.

Tüm bunlar olurken merhameti ve şefkati, yani insan olmanın en temel nüvesini kalplerinde taşıyan insanlar konuşmak yerine yola koyuluyor, güçleri yettiğince, genç, yaşlı demeden savaşın ortasında çaresiz kalan insanların hayata tutunmaları için harekete geçiyor onlara yoldaş oluyor, kardeş oluyor, dost oluyor ezcümle bir derde derman olabilmek için gecelerini gündüzlerine katarak insan olmanın nasıl asil bir şey olduğunu bize hatırlatıyorlar

Yapılan "analizler" ya da siyasi mülahazalar o insanları asla ilgilendirmedi; bugüne dek isimlerini kimse duymadı belki, belki de hiçbir zaman duymayacaklar ama onlar, sayısız ülkenin istihbarat elemanının ve teröristlerin cirit attığı, enkaza dönmüş bir ülkenin tehlikelerle dolu yollarında canla başla iyiliği taşımaya, binlerce yaralı kalbe merhem olmaya devam ediyor.

Bunlardan birisi de kendisini tanımaktan şeref duyduğum şahsiyet timsali insan Mahir Damatlar.

Bütün hayatı mücadele ile geçmiş, 12 Eylül döneminde dehşetli işkencelere maruz kalmış, Şehit Muhsin Yazıcıoğlu'nun dava ve yol arkadaşı "Nizam-ı Âlem Ülkücülerinin Yusuf Yüzlüsü" diye bilinen Mahir Damatlar'ı uzun süredir Suriye'deki ihtiyaç sahipleri için tertip ettiği yardım faaliyetleri içinde görüyoruz.

Elbette açları doyurmak, çıplakları giydirmek çok hayırlı bir iştir; ancak asıl olan, bununla birlikte yüzyıldır tahrip edilmek istenen kardeşlik bağlarımızı da yeniden tesis etmektir. Bunun için de oradaki ihtiyaçları yerinde ve doğru tespit edip ona göre tedbirler almak gerekir. Yani oradaki insanların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek üretim yapabilmelerini sağlamak asıl mesele.

Bizler hiçbir zaman sınırlarımızı sadece Edirne ile Kars arasında görmedik. Mazlumun olduğu her yerde bizlerin de olması lazım...

Söyleşi | NEŞE KUTLUTAŞ

Suriye bizim neyimiz olur?

Suriye, bundan yüzyıl evvel Osmanlı'ya musallat olan ittifak devletlerinin bizden kopardığı topraklarımızın bir kısmıdır. Halep demek Gaziantep demektir. Şam demek Hatay demektir. Çobanbey'in Kilis'in ilçesi olan Elbeyli'den farkı yoktur. Maraş'ta bir Sütçü İmam çıkıp kahraman olmasaydı şimdi Suriye toprağı diyecektik. Antep'te Şahin Bey, Kara Yılan veya on üç yaşındaki Şehit Kâmil olmasaydı Gazi Antep'e Suriye toprağı diyecektik. Hatay, 1939'da Türkiye'ye katılmasaydı şimdi Suriye toprağı diyecektik. Fransızlar sömürmek için bu toprakları bizden kopardığında Urfa'daki Arap kardeşlerimizin akrabaları Resulayn'da Haseke'de kaldı. Mardin'deki Kürt'ün akrabaları Ayne'l Arap'ta Tel Abyad'da kaldı. Hatay'daki Türkmen'in hatta Süryani'nin akrabaları Afrin'de Cinderes'de kaldı. Kısacası Suriye, herkesten ziyade bizi ilgilendirmektedir. Hem tarihimiz hem coğrafyamız hem kültürümüz hem inançlarımız bizim oralarla ilgilenmemizi gerektirir. Amerika, binlerce kilometre öteden gelip petrol için orada bulunacak. Rusya, sıcak denizlere inme planını gerçekleştirmek için orada olacak. İsrail, Arz-ı Mevud hayaliyle Suriye'de fırsat kollayacak. İngiliz, Fransız, vs. elini kolunu oradan çekmeyecek ve onlar Türkiye'nin orada olmasını tartışacaklar!.. Orada olma hakkına sahip tek ülke Türkiye'dir.

Bir dernek veya vakıf çatısı altında mı faaliyet yapıyorsunuz?

Hâlihazırda Gönüllerde Birlik Vakfı'nın başkanlığını yapıyorum. Ancak Suriye ile ilgili yaptığımız çalışmaları Altın Küre Uluslararası Yardım Derneği vasıtasıyla yürütüyoruz.

Suriye'ye ilk ne zaman gittiniz? Hangi bölgelerde bulundunuz? Yardım faaliyetlerinizi bugüne kadar sürdürmenize sebep olan ilk ziyaretinizdeki şahitliğinizi dinlemek isterim.

Suriye'ye ilk olarak iç savaştan önce gittim. Yüzyıl içerisinde ciddi bir kültür farklılığı oluşmasına rağmen bazı bölgelerin Anadolu kasabalarından pek de bir farkı yoktu. Kısacası Suriye, bizim dünkü mahallemizdir. Mahallemiz yanıyordu. Biz de seyirci kalamazdık. Başarıyla geçen Fırat Kalkanı Harekâtı'ndan sonra bölgedeki kardeşlerimize yardım etmek için bir ayağımız hep orada oldu. Eğer Türk'üz diyorsak, Osmanlı'nın torunuyuz diyorsak, Müslümanız diyorsak bu coğrafyanın insanıyız diyorsak, hatta insanız diyorsak, bir ayağımızın orada olması lazım. Bizler hiçbir zaman sınırlarımızı sadece Edirne ile Kars arasında görmedik. Mazlumun olduğu her yerde bizlerin de olması lazım...

Bunca tecrübeden sonra insan olarak şahitliğinizin sizi taşıdığı yer neresi, neler yapmalı, siz neler yapıyorsunuz?

Elbette açları doyurmak, çıplakları giydirmek çok hayırlı bir iştir; ancak asıl olan, bununla birlikte yüzyıldır tahrip edilmek istenen kardeşlik bağlarımızı da yeniden tesis etmektir. Bunun için de oradaki ihtiyaçları yerinde ve doğru tespit edip ona göre tedbirler almak gerekir. Yani oradaki insanların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek üretim yapabilmelerini sağlamak asıl mesele. Misal, Mare bölgesinde bir depoyu atölyeye çevirerek kırk adet dikiş makinası ve overlok makinası koyarak hanımların kimseye ihtiyaç duymadan kendi geçimlerini sağlayarak üretim yapmalarına vesile olduk. Ayrıca Türkmenlerin bile unuttuğu Türkçeyi yeniden öğretebilmek için Türkçe kursları açtık. Çocuklara Kur'an Tilavet yarışması yaptırarak yüzlerce çocuğu hediyelerle teşvik edip Kur'an'dan kopmamalarına vesile olduk. Bu ve benzeri faaliyetleri yaparken bölgedeki kurduğumuz dernekler vasıtası ile yapılan tüm faaliyetleri daha organize ve kalıcı hâle getirdik.

Özellikle aramıza düşmanlık sokulmak istenen Araplarla bir aradayken, ülke dışında Türk olmak nasıl bir şeydir, bir ülkücü olarak siz buna ne dersiniz?

Arap'ı da, Kürt'ü de, Türkmen'i de yüz sene evvelki Osmanlı tebaasıdır. Biz Türkler olarak Mehmet Akif Ersoy'a Arnavut demedik. Selahaddin Eyyubi'ye Kürt demedik. Şeyh Şamil'e Çeçen demedik. Mevlana'ya Farisi demedik. Onlar bizdendi biz de onlardandık. Bu duygularla Suriye'de çikolata uzattığımız çocuğun Arap, Kürt, Türkmen, Ezidi olması neyi değiştirir? Gönül coğrafyamızın mazlumlarına Türk'ün şefkat elini uzatmak sadece bir vazifedir.

Karşılaştığımız neredeyse bütün meselelerde gerçekler ve yalanların ayırt edilemez bir şekilde iç içe geçtiğini görüyoruz. "Suriyeliler" meselesinde de durum ne yazık ki böyle. Meselelerin kasıtlı olarak çarpıtıldığını düşünenlerden misiniz, bu durumla nasıl baş edilir sizce?

Meselelerin çarpıtıldığı, abartıldığı ve hatta bazen köpürtüldüğü kanaatindeyim. Türkiye'de dört-dört buçuk milyon Suriyeli göçmen olduğu söyleniyor. Elbette bu asil millete düşen Anadolu coğrafyasının mazlumlara ana kucağı olduğunun şuuruyla mazlumları bağrına basmasıdır. Zaten de öyle olmaktadır. Ancak ilk günden beri uygulanan iskân politikasının çok da doğru olduğu kanaatinde değilim. Yani Suriye'den gelen sığınmacıların sınıra yakın bölgelerde iskân ettirilerek kontrol altında tutulmaları doğru idi. Anadolu'nun ücra köşelerine kadar yayılan Suriyeli sığınmacıların aramızdaki kültür farkları da istismar edilerek yarınlarda çatışma ortamı oluşturulabilecek provokasyonlara açık zafiyete dönüştürülmesi çok mümkündür. Nihayetinde ne onlar gerçek manada bir muhacirdir ne de bizler kastedilen manada Ensar değiliz. Hele hele fırsat gözleyen hainler her zaman bu zafiyeti eyleme dönüştürerek bir iç kargaşaya sebep olmak isteyebilirler. Bu yüzdendir ki her toplumda olabilecek olumsuz fiiller Suriyeliler tarafından yapıldığında abartılarak kışkırtmalar yapıldığını da görmekteyiz. Bu hususta gömleğin ilk düğmesi yanlış iliklenmiştir. Devlet yöneticilerinin istismara açık bu iskân politikasını gözden geçirerek daha makul neler yapılabileceğinin çarelerini düşünmelidirler.

Barış Pınarı Harekatı'nda ve öncesinde yardım faaliyetleri ile saha da olan bir Türk olarak askeri harekat sonrası durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Barış Pınarı Harekatı'nın bir zaruret olduğuna başından beri inananlardanım. Sahada Milli Ordu'nun ve de Özel Kuvvetlerin kahramanlığının, başarısının, becerisinin yanı sıra diplomatik ataklar ve kararlı duruş şunu göstermiştir ki "bağımsız bir Kürdistan" yutturmacası ile müstakbel bir İsrail devleti komşuluğuna Türkiye hiçbir zaman rıza göstermeyecektir. Velev ki adı güya "İslam ülkeleri" olan ülkeler de dâhil, tüm haçlı güçleri de karşımıza dikilse Türkiye bu kararlılığından vazgeçmeyecektir.

Suriyeli Türkmen, Arap ve Kürtlerin önde gelenleriyle tanışma imkânınız oldu mu? Olduysa onların Barış Pınarı'na bakış açıları nedir?

Operasyon öncesinde ve sonrasında Suriyeli Türkmen, Arap ve Kürtlerin önde gelenleriyle görüşmelerimiz oldu. Operasyonun olmasında da operasyonun durdurulmasında da Türkiye'ye tam bir güven ve teslimiyetlerine şahit oldum. Milli Ordu'nun yararlı gençlerini hastanelerde ziyaret ettim. Şehit veren tugayların komutanlarıyla görüştüm. Hepsi de rejimin, DEAŞ'ın ve PYD'nin zulmünü ve işkencesini yaşamış insanlar olarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kararlarına tam bir güven duygusu içerisinde olduklarını müşahede ettim.

Neredeyse dünyanın her yerinde üzerimize boca edilen alçakça bir kara propagandaya maruz kalıyoruz ve tüm bunların karşısında YPG'nin PKK bağlantılı bir terör örgütü olduğuna bile inandıramıyoruz muhataplarımızı. Türkiye'nin ne yapması gerekir?

Muhataplar YPG ve PKK'nın terör örgütleri olduğunu biliyorlar. Bütün Haçlı zihniyetinin bir anda karşımızda saf tutmasının sebebi uyuyan devin uyanmaya başlamasıyla ilgilidir. Bu, doğru şeyler yaptığımızın en büyük göstergesidir. Bu kararlılığımızı istikrarlı

bir şekilde sürdürmemiz gerekir.

Bölgede sadece Türkiye'ye karalama amaçlı faaliyet yapan göstermelik yardım kuruluşları var mı?

Bölgede 72 milletin ajanları çeşitli kurum ve kuruluş adı altında cirit atmaktadır.

Türkiye'deki Suriyeliler hakkında siz ne düşünüyorsunuz? Suriyeli gençlerin "ülkelerinde kalıp savaşmak yerine Türkiye sahillerinde nargile içmesi" gibi ithamları nasıl değerlendiriyorsunuz?

"Sahilde nargile içen Suriyeli" fotoğrafındaki "Suriyeli" aslında bir Türk'tü ve fotoğraf basına provokasyon amacıyla servis edilmişti. Yine de bazı çirkin görüntüler istisna olmasına rağmen ne yazık ki istismarcılar için de malzeme oluyor. Suriye'de kahramanca mücadele eden kardeşlerimiz ve onların aileleri de bu tür lakayt görüntülerden rahatsız oluyor ve bu çirkin örnekler toptancı bir düşmanlığı körüklüyor. Kontrol altına alınmazsa yarınlarda büyük provokasyonlara malzeme olma ihtimali yüksek. Yalnız unutulmaması gereken bir şey var ki o da şu; Türk toplumunda "rahatsız edici" bulunan Suriyelilerin hemen hepsi savaş başlamadan önce Suriye'de de aynı şekilde tanımlanan kişilerdi. Savaşı bahane ederek ülkemize gelen ve Suriye'deki hayatlarını burada da devam ettiren bu kişiler gelen bütün Suriyeli mültecileri temsil ediyor olamaz. Ortalıkta gördüğümüz dilenciler orada da dilenci olarak yaşayanlardı mesela. Bu durum devletin resmi kayıtlarında da bulunmaktadır. Ayrıca Suriyelilerin sürekli "suç işleyen" bir kesim olarak gösterilmesi de son derece haksız bir yaklaşım. Göç İdaresi'nin resmi verilerine göre, büyük bir kısmı kendi aralarında olmak üzere Suriyelilerin suça karışma oranı yüzde 1.2. Gerçek bu ve bu vesileyle kamuoyunda çok yaygın kimi algıların da yanlış olduğunu söylemeliyim. Öncelikle Türkiye'deki Suriyeliler devletten maaş almıyorlar. Avrupa Birliği'nin finansörlüğünde aylık 120 lira evet yalnızca 120 lira ödeme alıyorlar. Suriyelilerin üniversitelere sınavsız girmesi gibi bir durum da mevcut değil. Yabancı uyruklu öğrenci sınavına girmesi gereken bir Kazakistanlı ya da Amerikalı ile aynı kanunlara tâbiler, yani onlar için özel bir düzenleme bulunmuyor. Suriyelilerin TOKİ'den bedava ev alacaklarına dair algı da tümüyle yanlış çünkü TOKİ'den ev almanın ilk şartı Türk vatandaşı olmaktır. Aynı durum "Suriyeliler devlet memuru olacak" yalanı için de geçerli; Yabancıların devlet memuru olmaları yasal olarak mümkün değil.

Yalnızca hayatta kalmaya çalışan insanlardan bahsediyoruz burada; asgari ücretin bile altında ücretlerle çalıştırılan, derme çatma barınaklarda kalmak için kazandıklarının neredeyse tümünü "ev kirasına" vermek zorunda bırakılan, kızları "ikinci eş" olarak alınmak istenen dramatik hayatlara sahip insanlardan bahsediyoruz. Biraz diğerkâmlıktan kimseye zarar gelmez.

Yine binlerce "beğeni" alan bir habere göre Türkiye'deki Suriyeli mülteciler "yasal öncelikli hasta" statüsünde sayılıyor ve hiç beklemeden muayene olabiliyorlar ve bu da büyük bir yalan. Yayımlanan fotoğrafta Suriyeli hastanın isminin altında "yasal öncelikli hasta" yazdığı doğruydu ama "yasal öncelik" acil servisten polikliniğe sevk edilen hastalar için kullanılan bir terimdi. Yani hasta Suriyeli olduğu için değil, acil servisten sevk edildiği için "yasal öncelik" hakkına sahip olmuştu.

Yalanlar bitmek bilmiyor, Adıyaman'da bir Suriyeli Atatürk heykeline saldırıyordu bu sefer. Ve bunu bir CHP milletvekilini sosyal medyada paylaşmasıyla 300 binin üzerinde kişi tarafından görüntüleniyordu. Fakat gelin görün ki bu da yalandı. Atatürk heykelinin üzerine çıkan madde bağımlısı bir Türk'tü ama haberin doğrusu kimin umurunda? 300 küsur bin kişi Suriyelilerle ilgili tam da aradıkları türden "bilgiyi" üstelik de bir siyasetçinin servis etmesiyle çoktan bulmuşlardı bile.

Bu saydıklarımın hepsi özellikle sosyal medyada kasıtlı olarak yayılıyor. Resmi kaynaklar tarafından yayımlanan doğru bilgilerse ne yazık ki aynı konudaki yalanlar kadar makes bulmuyor. Doğruyu söylemek ve anlatmak insan olarak hepimizin boynunun borcudur.

Evsiz barksız kalmış, yurdundan yuvasından edilmiş bunca insanın, bunca yalan karşısında kendilerini savunmaları nasıl mümkün olabilir ki, kendinizi bir an için onların yerine koyun lütfen; ülkenizden koparılmış ve komşu ülkenin topraklarına sığınmışsınız ve hakkınızda her gün binlerce yalan yayılıyor.

Yalnızca hayatta kalmaya çalışan insanlardan bahsediyoruz burada; asgari ücretin bile altında ücretlerle çalıştırılan, derme çatma barınaklarda kalmak için kazandıklarının neredeyse tümünü "ev kirasına" vermek zorunda bırakılan, kızları "ikinci eş" olarak alınmak istenen dramatik hayatlara sahip insanlardan bahsediyoruz. Biraz diğerkâmlıktan kimseye zarar gelmez.

Savaşın başladığı tarihten itibaren Suriye'de bir milyondan fazla çocuk yetim kaldı. Ve siz kayıtlara rakam olarak geçen o "bir milyon" sayısına dâhil olan yetimlerle yüz yüze görüşme imkânı buldunuz. İstatistiklere birer sayı olarak geçmiş o yetimlerin her birinin insanın kalbine dokunan bir hikâyesi var oysa. Siz de bunlara şahitlik ettiniz. Biz o hikâyenin neresindeyiz ağabey?

Yüzbinlerce çocuk organ mafyasının, fuhuş mafyasının ve de terör örgütlerinin ağlarına düşme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Göğsümüzdeki ay yıldızlı bayraklarımızla biz onlara iyilik, güzellik, dostluk ve şefkatle yaklaşmaya çalışıyoruz. Çünkü o yavruların buna ihtiyacı var. Göz göze geldiğimiz her yavrunun bu şefkate ihtiyacı olduğunu görüyoruz. İç savaş başlayalı sekiz yıl oldu. Yani dünkü çocuk dediklerimiz bugün vatan müdafaasında yerlerini almaya başladılar. Bizim vazifemiz bugünkü çocukları da yarınlara en güzel şekilde hazırlamaya gayret etmektir. Bunun işaretlerini görmekten müthiş bir haz duyuyoruz. Yüce Rabb'im emanetini hâlen bu yüce milletin üzerinde tutuyor. İnşallah necip Türk milleti yeniden şahlanarak tüm dünyadaki mazlumların hamisi olabilecek güce ulaşır. Yaptığımız her işte bunu gözetir, bunu özler ve bu uğurda değil fedakârlık yapmak feda olmak isteriz. Allah zalimler karşısında sayımızı artırsın, gücümüze güç katsın. Âmin...

YAZI KALIR

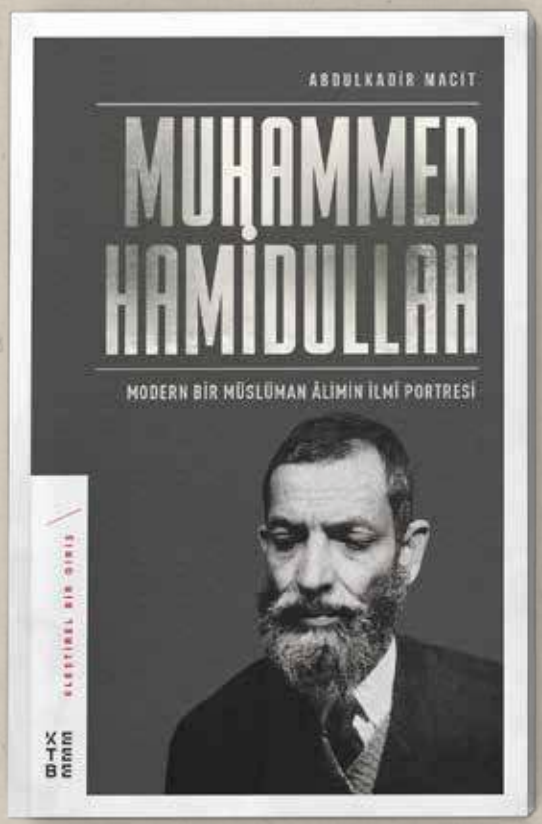

Hamidullah'ın, din, nübüvvet, hilafet, yönetim, İslam iktisadı, tarih ve öteki meselesi hakkındaki fikirlerini bütünlüklü incelemek, bize, İslam'ın modern çağa teklifleri hususunda bir kavrayış kazandıracaktır. Bu eser, bu kavrayış ile Hamidullah'ı daha yakından tanımaya vesile olacaktır.

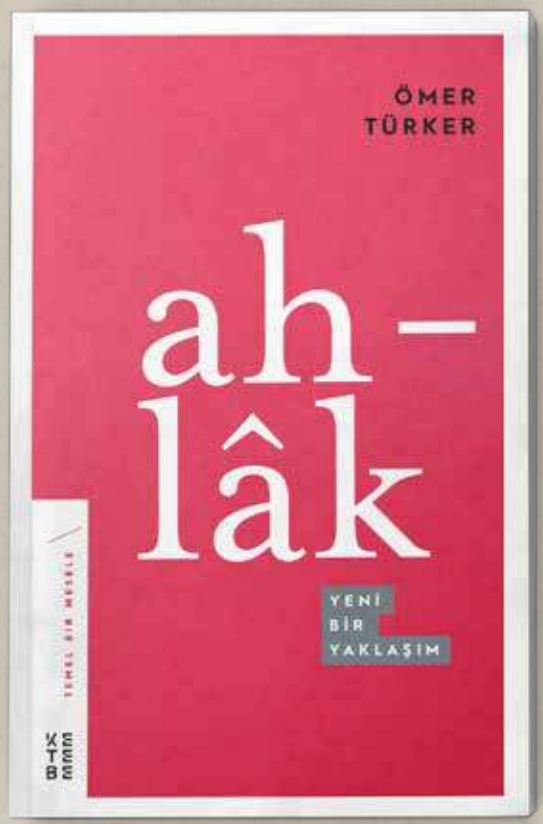

Bugün ahlâkın fâili olarak insan, iyinin yitirildiği ve ahlâkın asli sorusunun unutulduğu bir bireysel ve toplumsal hayata mahkûm olmakla sınanmaktadır. Bu sebeple bu kitapta tanım, anlam ve eylem olarak iyiye ulaşmanın bir çerçevesi çıkarılmakta, ahlâki farkındalık, tecrübe ve kararların oluşum süreci tartışılmaktadır.

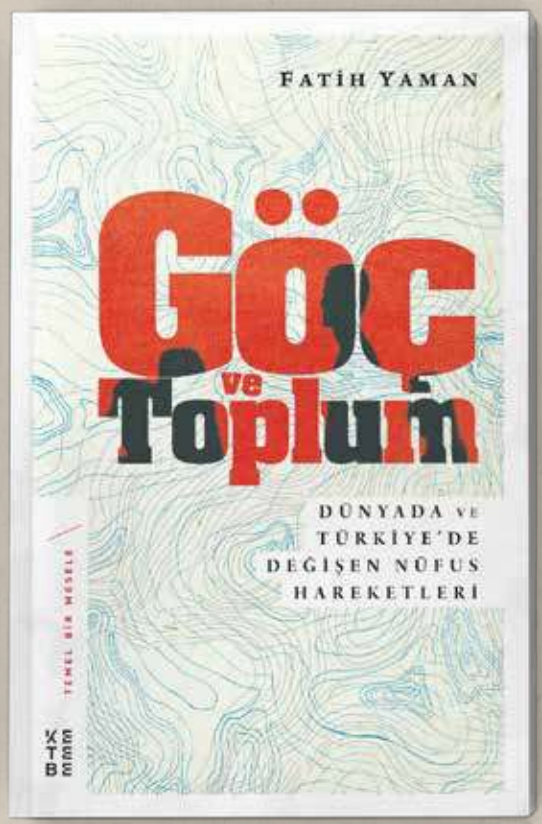

Göçler çağını yaşıyoruz!

Bu kitap, konuyu kuramsal temeller ve güncel veriler ışığında bütüncül bir şekilde ele alan temel bir başvuru kaynağı olarak hazırlandı. Bu bağlamda çalışma, araştırmacılar, öğrenciler ve konuya ilgi duyan okuyucular için nitelikli bir başlangıç çerçevesi sunmayı amaçlıyor.

BİLAL CAN

YALNIZLIĞI SÖMÜRÜLEN İNSAN

Yalnızlık bir başkası olmaya hazırlık hâlidir. İnsan kalmanın itibarını iade etmektir. Fakat yalnızlığımızı istemeyen "bir görünmez el" tarafından sürekli iteklendiğimiz o kalabalık, o gürültülü ortam bizi yontarak silikleştiriyor.

Modern insanın bu gün, kendi çıkmazını kendisinin oluşturduğu bir zamandayız. Bu çıkmazlarda kendi hesabına, aklında biriktirdiklerini, heves ettiklerini ya yaşar ya da yaşamaya müsait bir hâle getirir. Geçici bir heves, bir arzu, şehvetle, tutkuyla bağlandığı amaçları vardır modern insanın. Kariyer planları, günlük programları ve kürleri rutin olarak takip ettiği ödevleridir. Öğlene ne yiyelim, akşama ne yapalım kaygıları vardır. Gelecek ile ilgili yoğun yatırımlar yapar.

Tertipli ve programlı olmak modern insanın olmazsa olmazıdır. Yarın için hep bir felaket senaryosu vardır, bu durum onda anksiyete, stres gibi sorunlara yol açar. Bir yanda zamanın ona sağlamış olduğu "bireyselleşme" ile kendi benliğini, "ene"yi öne çıkartırken, diğer yandan ise kalabalıklar içerisine katılma isteği vardır, "vitrinde olma, vitrinde yaşama" konusunda ısrarcıdır. Bu yüzden markalara fetişizme varan bir bağ ile bağlıdır. Markasız her şey onun için kötüdür, sahtedir, yapaydır.

Bireyi, klişeleşmiş kavramları kullanmaya iten modern dünya, bireyi resmi bir dil kullanmaya da iterek onu zamana uygun bir anlam boyutuna sürükler, moda onun için vazgeçilmezdir. Hazır veriler, hazır yemekler, hızlı hayatlarla yaşamaya hazırdır birey artık. Anlam dünyasını şekillendiren bu hazır veriler, onun düşünmesini ve kendisi olarak hayatını ikâme etmesini engeller. Bir tür monotonluk içerisinde dönenip durur. Bu dil onun gündelik ilişkilerini düzenlerken diğer yandan hayatının da git gide bir soğukluğa bürünmesine neden olur.

Resmi dilin bürüdüğü soğuk bir dünyada içsel macerasını yaşayamayan birey, dıştan bir yolculuk yapmaya kendini mecbur hisseder.

Bugün "tatil" kavramına bu kadar fazla ilgi duyulmasının ardında, bu "içte eksik olan yolculuk" hissini giderme amacı vardır; çünkü bu his insanoğlunun ontolojik meselesidir. Varolma savaşı veren insanın hiç dinmeyecek mücadelesidir.

MODERN İNSANIN RUHUNU DİNLENDİRME ARAYIŞI

Ruhunu dinlendiremeyen modern insan, tatillerle, gezi turları ile zihnini dinlendirmeye, yıl boyunca biriktirdiği kirlerinden arınmaya çalışır. Bu bir çeşit "toksitlerden arınma" seansıdır. Farklı kürlerle, farklı biçimlerle insanların ilgisine sunulan tatil paketleri "her malın bir kör alıcısı vardır" mantığıyla hareket etmekte, akla hayale sığmayan biçimlerde süslenerek sunulmaktadır. Çünkü tebdili mekânda ferahlık vardır ve modern insan her ne kadar köhnemiş görünse de arada sırada o kapalı kapılar ardındaki geleneksel unsurlara yaslanarak kendine yeni sömürü alanları arar. İnsan öz itibarıyla hangi çağda olursa olsun aynıdır. Aynı istek ve ihtiyaçlara yönelim sağlar; aynı korku ve tedirginliği yaşar; aynı konularda imtihana çekilir. Bu onun fizyolojisinin ve fıtratının sonucudur. Bugün oldukça önemli bir sektör hâline gelen turizmin insanları kendine çekerken dayanak bulduğu nokta da bu yüzden insan fıtratıdır; turizm, fıtratı gereği ihtiyaç duyduğu o yalnızlık, huzur ve mutluluğu pazarlar aslında insana...

> Kendini bulmanın en iyi yolu da kalabalıktan ayrılmak, yalnızlıkla buluşmaktır.

Bugün Paris'in, Venedik'in birer aşk şehri ve Amerika'nın bir rüyalar ülkesi olarak işaret edilmesi; Afrika'nın ise safari ile özdeşleşmiş biçimde yansıtılması tam da bu zihniyetin ürünüdür. Fakat bu kabuller de git gide eskimekte, modern insanı tatmin edemez hâle gelmektedir. Yakın zamanda "zenginler için fakirlik turları" adı altında "konsept tatil" imkânı sunan kapitalist zihniyet midesi hiç boş kalmamış obez insanları aç kalmaya, susuz ve elektriksiz yaşamaya özellikle de internetsiz bir hayata davet ediyor. Bu konseptler tutar mı tutmaz mı bilemeyiz; fakat bu gibi uygulamalar insanoğlunun nefsî doyumsuzluğunun ne boyutlara geldiğini oldukça net bir şekilde gösteriyor.

YALNIZLIĞIN İNSANDAN SÖKÜLÜP UNUTTURULMASI

Bu dünyaya "bir yalnız" olarak gelen insanoğlu, "bir yalnız" olarak ömrünü tamamlar. Bu yalnızlıklar içerisinde kalabalıklaşması pek mümkün değildir. Fakat modern hayatın dikta ettiği o görüngüsel kalabalık, kişileri kitlelere eklemleme amacı gütmektedir. Bu bir illüzyon gibidir. Bu illüzyonun en iyi ele alındığı metinlerden birisi de Fitzgerald'ın *Muhteşem Gatsby* adlı romanıdır. Yazar romanında bu illüzyonu irdeler başkahramanı üzerinden. Romanda Amerikan toplumu içerisinde yaşayan Gatsby'nin şaşaalı, debdebeli yaşantısı anlatılırken, bir yandan da bu şaşaalı, "Amerikan rüyası" eleştirilmektedir. Gatsby aslında tam da modern insana bir örnektir, yani o artık kendisini tanımadığı ve bilmediği için kendisiyle yalnız kalmak istemeyen bir insandır.

Artık kendisine yabancılaşan insanın sığınağı, kendisi gibi, "kendisine yabancılaşan kimseler"dir.

İçimizdeki muhteşem yalnızlıklar içerisinde dönenip duruyoruz, bunun yansımalarını okuyoruz her yazılan eserde. İçimizde dönenip duran o yalnızlık, o yalnızlıklar, o kendiyle baş başa kalma dersleri bize önemli bir mevzuyu fısıldar: insan kalmak. Yalnızlık bir başkası olmaya hazırlık hâlidir. İnsan kalmanın itibarını iade etmektir. Fakat yalnızlığımızı istemeyen "bir görünmez el" tarafından sürekli iteklendiğimiz o kalabalık, o gürültülü ortam bizi yontarak silikleştiriyor.

Özgünlüğümüzü yitirerek kendimiz olamadığımız gibi başkası da olamıyoruz. Ne "empati" oluyor bunun adı ne de "diğerkamlık". Arafta kalmış gibi bir sürü psikolojisine bürünüyoruz. Oysa insan yalnız kaldığı ölçüde özgündür; fakat bu gün artık insanın yaşayabileceği içsel bir yalnızlığı kalmamıştır.

İnsanoğlunun sahip olduğu belki de en önemli unsurlardan biri olan "yalnızlık" bu gün başka birilerinin iş fikrinin temelini oluşturmuş ve yeni bir kazanç kapısı olarak dünya çapında yayılma alanı bulmuştur.

Polonya doğumlu sosyolog Zygmunt Bauman, Facebook üzerinden Şubat 2004'te Harvard'da başlayan hareketle, Marck Zuckerberg'in bir altın madeninin içine düştüğünü ifade eder. Facebook ile başlayan sosyal medya serüveni aktif kullanıcıların artması ve teknolojinin daha da gelişmesiyle birlikte insanın yalnızlığının elinden alınmasıyla sonuçlanarak bir simülasyon dünyasının kurulmasına neden olmuştur. İnsanlar sosyal medya ile artık yalnızlık

Artık kendisine yabancılaşan insanın sığınağı, kendisi gibi, "kendisine yabancılaşan kimseler"dir.

duygusundan kurtulup sürekli olarak fark edilmeye ihtiyaç duyar hâle gelmiştir. Bu bir nevi psikolojik bir semptom hâline gelmiştir.

Sosyal medya bağımlılığı bu gün bir tür hastalık olarak adlandırılmaktadır. Bauman'a göre genel olarak internet, özel olarak ise sosyal medya ağları, yaşadığımız zamanda insanların "görülme" ve "gözetlenmeyi" bir tehdit olmaktan çıkartıp popüler olmak adına insanlarda cezb edici bir unsura dönüştürmüştür. İnsanlar sosyal medyadaki paylaşım ve beğenileriyle tanınmakta, konuşulmakta ve bundan bir tatmin duymaktadır. Bu durum günümüzde, varlığını düşünmekle ispata kalkışan Descartes düşüncesini "görünüyorum o hâlde varım" felsefesine çevirmiştir artık.

KENTİN İNSANLARI KÖRLEŞTİRMESİ

Modernizmin kurgusal yerleşim yerleri olan kentler, içerisinde barındırdığı farklı unsurlarla bir aradalığı yansıtmaktadır. İnsanlar kentlerde, bentlerin engeli olmadan, "özgürce" yaşamanın vermiş olduğu rahatlıkla hareket ederler. Geniş bulvarlar ve çok şeritli yollarda süratin getirdiği adrenalini damarlarında hissederler. "Hızlı yaşa genç öl" felsefesince hızlı yaşayıp hızlı tüketim hastalığına yakalanan modern insan, içsel yalnızlığına kentlerde erişemeyecek biçimde kurgulanmıştır. Çünkü kentler insan fıtratına aykırı, betondan alanlardır artık. Toprakla ilgiyi kesmesi, kapitalist bir düşüncenin egemen olması, ilişkilerin yapay bir biçimde kurulması insanı kabuğuna çekmektedir. Bu yüzden insanlar bireysel doyumlar peşinde koşmaya başlar.

Farklı bir okuma denemesi olarak modernizm; bireyi aynileştirme projesi olarak da okunabilir. Tektipleştirici bütün unsurların insan fıtratına aykırı olduğunu bilmeliyiz. Özgünlüğümüzü muhafaza ederek kendimize bir yaşam alanı seçebiliriz. Bu da kendimizle hesaplaşmayla mümkün olabilmektedir. Kendisiyle hesaplaşabilenler ancak özünü keşfedip kendini bulabilir. Kendini bulmanın en iyi yolu da kalabalıktan ayrılmak, yalnızlıkla buluşmaktır. Yalnızlık, inziva hâli... İnsanın kendisiyle yüzleşme anıdır. İnziva, bir terbiye metodudur. Aklın ve ruhun birlikteliğidir, bir nevi aklı ve ruhu savaştan kurtarıp uzlaştırma hareketidir.

TORDEMİR YAZILARI

KAOSUN YIVIŞKAN LEKESİ

Filmlerdeki şiddetin gereksiz yere aşırılaşmasını, çığrından çıkmasını ve özellikle takdim edilme şeklini tasvip etmiyorum. Kötünün lanse ediliş tarzına da itirazım var. Çünkü bu filmler zihni ve hayal gücünü çalıştırmaktan, eğlendirirken uyarmaktan ve eğitmekten çok umarsızlık, duyarsızlık, vicdansızlık, çaresizlik ve giderek zalime teslimiyet hislerini aşılıyor.

2019 - PALYAÇO VE JOKER YILI!

2019 yılında korku filmleri ve çizgiroman atmosferli filmleri sevenler için iki film vizyona girdi. Birincisi Stephen King'in *It(0)* adlı romanından sahneye aktarılan film, diğeri de Gotham City'nin ünlü kahramanı Joker. Bu iki sevimli yüzün ardındaki öldürücü potansiyeli bir arada görmek komplo teorisi severleri, dünya konjonktürünü küresel çapta ortaya sürülen görsel figürler üzerinden okuma meraklısı olan kimseleri heyecanlandırmış olmalı. Güldürmesi, neşe vermesi gerekenler cinayet işliyor ve insanları kitlesel kaosa kışkırtıyordu çünkü.

IT(0)

King'in *It(0)* romanını seksenli yılların ikinci yarısında okudum. O sıralarda Türkçede esas kitabın geniş bir özeti gibi kısaltılarak basılmıştı. Çeyrek yüzyıl sonra *O* esas hâliyle yeniden basıldığında 1138 sayfalık romanı bir kez daha okudum. Kızkardeşimin yaş günü hediyesiydi.

Bu roman sanıldığı gibi sadece başarıyla ardarda dizilmiş korku sahnelerinden ibaret değildir.

İnsanın içindeki kötüyle mücadelesinin çok başarılı bir anlatımıdır. Bu yazı bir roman ve film incelemesi değildir. Zamanımızda medyatik ortamda kötüye yapılan kasıtlı makyajın kandırıcı tesirini ortaya koyabilmek için kaleme alınmıştır. Bu nedenle romanı isimlere pek az değinerek kısaca özetleyeceğim.

Olay ABD'nin Maine eyaletindeki Derry adlı bir kasabasında geçer. Pennywise adlı dünya dışı bir yaratık bu kasabayı mesken tutmuştur. Yuvası yerin altındaki kanalizasyon şebekesindedir. Pennywise ilk kez İspanya Veraset Savaşlarının bitim yılı olan 1715 yılında uyanmış, her 27 yılda bir aktifleşerek 1958 yılına kadar gelmiştir. Pennywise büyük felaketlerle, insanların ve özellikle çocukların korkularıyla beslenen habis bir yaratıktır. Kendisi palyaço kılığındadır, ama insan beyni onun gerçek görünümünü kavramaktan acizdir. Bu nedenle istediği kılığa, ölmüş kimselerin suretine bürünebilen bu yaratığı korkunç bir dev örümcek formunda hayal eder. Bu yaratık kasaba halkını da derece derece uyuşturmuştur. Dünya ahalisinin Akdeniz'de boğulan göçmen bebeklere olan ilgisini hatırlatır bir şekilde, kimse cinayetlerle uzun boylu ilgilenmez, unutmayı yeğler.

1958 yılında on iki yaşlarında biri kız olan yedi çocuk Pennywise'ı haklamak üzere harekete geçer. İçlerinden birinin küçük erkek kardeşi Palyaço tarafından öldürüldüğü için fazladan öfkelidirler. Çocuklar bin bir badire atlatarak sonunda Pennywise'ın soluğunu kesmeyi başarır ve bir söz verirler. Eğer habis Palyaço Pennywise tekrar ortaya çıkacak olursa geri gelip mücadele edeceklerdir.

Aradan 27 yıl geçer. 1984'te Pennywise yeniden uyanır. Yedi çocuktan biri Derry'de kalmış, diğerleri kasaba dışına gitmiştir. Gidenlerin altısı da iş hayatlarında çok başarılı olmuştur. Kız modacı, erkek kardeşi katledilen çocuk ünlü bir yazar, bir diğeri tanınmış mimar olmuştur örneğin. Derry'de kalan, kasaba kütüphanesinde çalışan arkadaşları olaylar başlayınca hepsini tek tek telefonla arar ve durumu anlatır. Erkeklerden biri korkudan intihar eder. Diğer beş kişi Derry'e gelir ve mücadeleyi yeniden başlatır. Bu arada mazi uyanır, çok korkunç olaylar olur, ama azimli altı yetişkin Pennywise'ı bir kez daha alt etmeyi başarır.

EKRANDAKİ O

1990 yılında dar bütçeyle bir televizyon mini seri filmi olarak sahneye uyarlandı. Meraklıları bu filmi iki video kasetinden izledi. 2017'de tam 27 yıl sonra! *It* yeniden sahneye çıktı. Birinci filmi sadece çocukların hikâyesi şeklinde izledik. İyi bir bütçeyle yapılan film oyunculuk ve teknik açıdan diğerinden çok üstündü. Yeni kuşak genç izleyiciler için tarihler uyarlanmış ve başlangıç 1958 yerine 1989'a kaydırılmıştı.

PALYAÇO ROLÜ ÖNEMLİ

1990'daki filmde Palyaço rolü Tim Curry tarafından başarıyla canlandırılmıştı. Koyu makyajın altından bile mimikleri belli olan, kendi saçlarını kullanan aktör filmin başarısında başrolü oynamıştı. Seyirciler *It* ve *It 2* filminde Bill Skarsgård'ın palyaço performansını da başarılı buldu. Bu rol için biraz gençti sadece. Ardından 2019'da ikinci kısım *It 2* sadece yetişkinler bölümü olarak vizyona girdi ve bu türün meraklılarına hoş-gerilimli saatler yaşattı.

İKİ YENİLİK

Bu yeni yapımda kitapta ve ilk filmde olmayan noktalardan ikisi dikkat çekiciydi. *It 2(0)* ikinci bölüm lunaparktan çıkan bir eşcinsel çifte yapılan ölümcül saldırı ile başlıyor. Böylelikle Pennywise en yeni cinayet ve ortama korku salma sezonunu açıyor. Diğer nokta intihar eden Derryli adamla ilgili. Kitapta korkup Derry'e gelmemek için intihar eden adamın grubun içersindeki yegane Yahudi olduğu yazılıydı. Bu filmde yine intihar ediyor, ama mücadelenin en zor aşamasında astral bedeni başı kipalı, dindar bir musevi suretinde arkadaşlarına manevi destek sunuyor. Ve bu filmin ardından *Joker* vizyona girdi.

JOKER'İN DURDURULAMAZ GÜLÜŞÜ

Batman'nin şehri Gotham'ın ünlü karakteri, Batman'in hasmı joker çizgi roman meraklıları tarafından iyi tanınıyor. Victor

Hugo'nun bir romanından esinlenerek çizgi roman sayfalarına ve film ekranlarına defalarca taşınmıştır. Burada en yeni *Joker* filminin mesajına değinmeye çalışacağım. Aktör Joaquin Phoenix'in çok başarılı oyunculuğu sadece yapımcıların kasasını doldurmakla kalmadı, filmi mesajı açısından fazladan etkili hâle getirdi.

Film 1981 yılında Gotham şehrinde geçiyor. Çöp yığınları, metrodaki şiddet olayları ve tekinsiz sokaklarıyla o yılların New York'unu çok andıran bir ortamı görüyoruz. Penny adlı annesiyle fakir bir ortamda yaşayan, filmin başında ergenlerden dayak yiyen, daha sonra birdenbire işsiz kalan Arthur Fleck komedyen olamayacağını anladığında inanılmaz bir hayal kırıklığı yaşıyor. Bu arada kendisinin bir evlatlık olduğunu keşfediyor.

Arthur seri katil değil. Daha başlarda, filmin 30. dakikasında metroda durduk yerde gelen gülme krizi nedeniyle kendisine musallat olan, tartaklayan iyi gelirli üç kişiyi tabancayla vurarak öldürüyor. O andan sonra 110. dakikada bu, hâlâ yegâne cinayet olarak kalıyor. Kaçan üçüncü kurbanı takip ederek vurup öldürdüğü hâlde arada geçen zamanda cinayeti benimsememiz, haklı görmemiz ya da onu aşırı kınamamamız için Joker'in dram öyküsünü bütün ayrıntılarıyla öğreniyoruz.

Arthur filmin 120. dakikasında hayatının bir trajedi değil komedi olduğunu keşfediyor ve son darbeyi dalga geçilmek ve reyting artırmak için davet edildiği canlı yayında programın ünlü sunucusu Murray Franklin'i tabancasıyla vurarak indiriyor. Arthur Fleck filmin son on dakikasında artık palyaço maskeli nümayişçileri sokaklara yönelten ve Gotham şehrini yaktıran yıktıran müntakim bir *Joker*'dir. Son sahnede Joker polis arabasında nümayişçilerin arasından geçirilirken Cream grubunun "White Room" unu duyarız. Sözlerine dikkat edilirse bu parçanın son sahnelere filmin ana mesajına pek uygun düştüğü görülecektir.

KAOSUN YIVIŞKAN LEKESİ

Bunlarla her türlü kötülüğe karşı durulabilir.

Joker'deki mesaj ise kötümserdir. Bugün sağlık sistemindeki yetersizlik, toplumdaki çöküş, hoşgörünün buharlaşması, kısacası o sihirli "Amerikan Rüyası"nın çöküşü ortamında *Joker* zamanımızın Amerikalısına ve dünya ahalisine çözüm olarak sokakları işaret ediyor. Uğranılan haksızlıklara karşı sisteme başkaldırmanın, ortalığı yakıp yıkmanın adeta bir haklılık çerçevesine oturması, bu uğurda işlenen cinayetlerin hoşgörülmesine varan, kasıtlı olarak yamultulmuş bir yorum söz konusudur. New Yok başta olmak üzere, dünya üzerinde birçok yerde sistem karşıtı gösterilerde Joker maskesi ya da gülen palyaço maskeleri çoktan kullanılmaya başlandı. Bir ara da 'V for Vendetta' modası vardı. Bir çizgi roman kahramanıydı. Yine bir film aracılığıyla tedavüle sokulmuştu.

Fleck'in anlamlarından biri lekedir. Arthur Fleck kitleyi etrafı yakıp yıkmağa ve karşı koyanları öldürmeye teşvik eden bir psikoloji bulaştırıyor insanlara. Ahaliyi palyaço maskesi takarak protesto amaçlı olarak sokağa çıkmaya teşvik ediyor. Oyunda her iskambili kağıdının yerine geçebilen Joker, mobil nümayişçileri sokağa süren iki ayaklı bir baz istasyonu gibidir.

Makyajla bezenenerek müphemleşmiş kötücül bir potansiyeli yönetir.

"Everything must go!!" afişi filmin ilk sahnesinde gözümüze sokuluyor. Üç-beş ergen bu afişi Bay Fleck'in elinden kapıp kaçıyor, onları takip eden Joker'i dövüyor ve her şeyi başlatıyor. Ardından "Sokaklarda empati yok, uygarlık yok ve tüm burjuvalar yok edilmeli." sloganlarını görüyoruz. 76 milyon kişi dünya zenginliğinin yüzde 99'una sahip olduğu, 26 milyarderin dünya zenginliğinin yüzde 82'sine sahip olduğu bir dünyada insanın içindeki iyi tükenmeye mi yüz tutuyor?

Tahripkâr bir iç palyaçoya karşı koyacak gücümüz mü tükenen aslında? Yoksa yakın gelecekte kurulacak robotik düzen nedeniyle insana gereksinim kalmayacağı için dünya nüfusunu 500 milyonun altına indirme projesi sahiplerinin yeni bir oyununa mı geliyoruz? Joker'in amansız düşmanı Batman'dir malum. Peki, küresel sistemde Batman kimlere karşılık geliyor? Haksız gelişmeler karşısında çaresiz kalan, öfke duyan insan bu gücü gerçek Batmanlere yöneltebilecek mi? Yoksa her zaman olduğu gibi planlı tatbikatlı manipülasyonların piyonu olarak mı kalacak? Malum "kaos milyarderleri" nin şu sıralar Jokerlere çok, ama çok ihtiyacı var.

It romanında yazar iyi ve umutvar olmayı, dünyayı var ettikten sonra uzayın bir köşesinde kıpırtısız duran kaplumbağa şeklinde tasvir etse de bir yaratıcının varlığına inanmayı, arkadaşlığın birlik gücünden vazgeçmemeyi öneriyor. Çocukların korkularından beslenen Pennywise'a bu inanç manzumesine sahip olmadan karşı çıkmaları ve kötüye karşı savaşmaları mümkün değildir. Palyaço kılıklı canavar korkuyla beslenerek güçlenmektedir. Bu canavar her an her yerde belirebilir, çeşitli suretlere bürünebilir, ama iç cihattan kaynaklanan cesaretle karşı çıkıldığında rastgele malzemelerden bile ölümcül etkilenebilmektedir. Burada inanç ve niyet önemlidir.

SÜLEYMAN UNUTMAZ

KIŞ MEKTUBU

Yıllar nereye gitti peki? Pencere ötesinde esip duran rüzgârlar, doğunun sağlam kışları, Van yalnızlıkları yazıları, başka isimler, başka meşakkatler, soba yakmalar, kürt çocukları, Ayşe ve filmler. Geçip gitti işte. Düş Sokağı Sakinleri ve İlhan İremler ve Leonard Cohenlerle...

"İyi bir parça... fazla da yağlı olmasın."

İnsanın, sanki kaderini değiştirecekmiş gibi, dünyada bağırıp çağırarak bir şeyler elde edeceğine inanması için çok saf olması gerekir. Her şeyi olduğu gibi kabullenip yaygara koparmamak daha iyi. Gençliğimde bir lokantaya gittiğim zaman garsona "İyi bir parça, çok iyi bir parça, filetodan, fazla da yağlı olmasın," derdim. Garson, isteğime dikkatini vermek şöyle dursun belki de beni duymazdı bile ve sesimin mutfağa ulaşıp aşçıyı etkileme ihtimali daha da zayıftı, tut ki ulaştı, belki rostonun tamamında iyi bir parça yoktu. Artık hiç bağırmıyorum.

-Kahkaha Benden Yana, Kierkegaard-

DUDAĞINI KEMİRMEK

Hakikat diye bir şey belki yok hayatta. Ama kelime o kadar güzel ki, varmış gibi sanki hakikat, arada bir tutunuyoruz bu kelimeye. Tutunuyoruz ve düzeliyoruz ve düzeltiyoruz ve sırtımızı bu kelimenin ya da hakikatin kendisine dayayıp şarj oluyoruz. Allah ile bir olup sıfırdan yaşamaya koyulurcasına bir şeyler oluyoruz. Daha güçlü yok oluyoruz böylelikle. Hakikatin darmaduman ettiği hayallerimiz için itina ile mezarlık arıyoruz.

Hayallerin de gömüldüğü bir mezar!

Nerededir?

Seni bir hayalden tanıyordum.

Bu geldi buraya kondu.

Bundan sonrasından emin değilim.

Önce bu dizeye bakarım. Bakacağız. Kendimize benzetebilecek miyiz bunu?

Yumuşak. Dua eden kadınlar misali.

Pencere kenarlarından damlayan kış gibi.

Ekmek kırıntıları ve bebeklerin kaşıkları ve mendil gibi.

Dua eden kadınlar misali

Sonra bu kendiliğinden yerleşti. İkinci dize olabilir mi? Bakacağız.

Dua eden kadınlar gibiydi yüzün.

Bu daha iyi oldu sanki. Ama gene de eğer bu şiir olacaksa sahtekârlıkla malul olacak ve benim şiirim olmayacak. Benim birkaç tane benim şiirim olmayan şiirim var.

Olursa bu da onlardan olacak. Sonra ben onu bir *uykusuzluk* hatırası olarak saklayıp kendime kimseye göstermeyeceğim.

Seni bir hayalden tanıyordum.

Dua eden kadınlar gibiydi yüzün.

Şimdi içten içe hece ölçüsün adımlarını müziğini duyabiliyorum. İçerde sesler artar kulak bunu duymaz ama kalp hisseder.

Kalp midir o?

Bakacağız.

Seni bir hayalden tanıyordum.

Dua eden kadınlar gibiydi yüzün.

Olmayacak. Olsa olsa şiire dair bir yazı çıkacak buradan belli oldu. Şiirde çalışmaya, şiir çalışmaya karşıyım. Olursa olur, olmamışsa olmayacak demektir. Bende böyle bu işler. 5 dakikada anlarım olmayacağını. Olacak olan taşar, fışkırır zaten benden. Şiiri otomatiğe bağlayan yalancı şairlere özenmenin manası yok. Hissetmediğini yazmanın manası yok.

Kelimeler tarafından ağzı burnu kırılmış biriyim zaten son günlerde. Daha fazla zorlamanın gereği yok. Ama buradan kelimelerin verdiği ölümcül yorgunluklar hakkında bir söylev de çıkar. Bunu kolaylıkla yapabilirim de. Ama yorgunluğum şimdi buna da el vermiyor.

Ama bir dakika. Şimdi bir şeyler duymaya başladım. Hayır, şiirle ilgili değil.

Yazmanın, âşık olduğu zamanlara âşık olmanın ve uykusuzlukların dehşetine dair bir rüzgâr patlayacak gibi oldu. Anahtar şu:

Âşık olduğu zamanlara âşık olmanın...

Onlarca kırmızı şemsiye açıldı şimdi eski zaman göklerinde. Köklerinde. Bakın köklerinde nasıl geliyor hemen nöbete. Buradan bir fırtına koparabilir miyim? Bakacağız.

YAZMANIN ÂŞIK OLDUĞUM ZAMANLARA ÂŞIK OLMANIN UYKUSUZLUĞUN DEHŞETİNE DAİR

Dalgınlık dehşet verici bir hâldir.

Korkunç bir dalgınlıkla tüketilen bir ömürdür benim kör kelimelerim.

Benim, huzursuzluk burada devreye girer... Huzursuzsan ve kendini bir türlü kandıramıyorsan yazamazsın. Bir şey baskı yapar sana. Okuldaki aşçı bile olabilir bu ayaklarının üşümesi de olabilir kendini bir bok zanneden bir memur da olabilir. Aslında en büyük baskı bu yazma işinin doğasındaki saçmalıktır. Sanki annen ya da

Seni bir hayalden tanıyordum. Dua eden kadınlar gibiydi yüzün.

baban “artık uyu, yavan yumru şeylerle uğraşma” demişlerdir yıllar öncesinden şimdiye...

Hemen Pink Floyd- “Convertably Numb” açılır. Bu şarkıda pek çok yalan ve hakikat gizli. Sürükler. Sözlerini hiç merak etmedim. Kim bilir ne demekte? Ama benim ne anladığım mühim.

Hakikat diye bir şey belki yok hayatta. Ama kelime o kadar güzel ki, varmış gibi sanki hakikat diye bir şey, arada bir tutunuyoruz bu kelimeye. Tutunuyoruz ve düzeliyoruz ve düzeltiyoruz ve sırtımızı bu kelimenin ya da hakikatin kendisine dayayıp şarj oluyoruz. Allah ile bir olup sıfırdan yaşamaya koyulurcasına bir şeyler oluyoruz. Daha güçlü yok oluyoruz böylelikle. Hakikatin darmaduman ettiği hayallerimiz için itina ile mezarlık arıyoruz.

Hayallerin de gömüldüğü bir mezar!

Neredедir?

TUĞBA OLSUN

Morgan Freeman’ın aziz hatırasına

Bu benim kahverengi çorap 6. şeref yılında bile, altları delik olsa ve epey eskise de ev çorabı olarak hâlâ indimde makbul. Seviyorum onu. Bazı eşyalarımla aramda hususi bir bağ mevcut. Gri eşofman ve lacivert hırka için de geçerli aynı hisler. Tabii bunun tuhaf yansımaları da olmuyor değil.Geçenlerde kız kardeşime “Çok sevdiğim bir atletim vardı,” diye söze başlayınca o da “Allah Allah! Hadi gömlek desen, ceket desen falan anlarım. Çok sevdiğin atlet de ne demek? Atletlerin hepsi aynı değil mi?” deyince uzun, güzel güldüm. 4 yıl evvel yazdığım “Romans” adlı yazımda yine bu çoraptan bahis vardı. Şöyle ki:

“Kahverengi kışlık çoraplarımızı giyeriz kışa doğru.”

Bak seni göremeyince olmuyor yazı. Belki artık seni görsem de olmayacak. Uzun bir zaman sussam sayfalarda. Sususum bile sayfalarda. Dudak tiryakileri vardır hani. Sigarayı içine çekmezler. Bendeki yazı iptilası da öyle mi acep? Dudak tiryakiliği gibi, yazmasam olmaz hesabı. Yazmasam da yazıyı içime çekiyorum. İçimden.

Yıllar nereye gitti peki? Pencere ötesinde esip duran rüzgârlar, doğunun sağlam kışları, Van yalnızlıkları yazıları, başka isimler, başka meşakkatler, soba yakmalar, kürt çocukları, Ayşe ve filmler. Geçip gitti işte. Düş Sokağı Sakinleri ve İlhan İremler ve Leonard Cohenlerle...

Bizi biz yapan, biz dediysem benden başka kimse de yok zaten, dünyayı tersten okuma bilgisi. Eşyalara sinen iç bakışlar. Kendinle bakışmalar. “Ben okurum onları.” demişti. “O zaman ben dünyanın en şanslı insanıyım.” demişti sonra bir yazı okuma öncesinde...

Sen de okur musun bunları? Başka türlü konuşamam ki. Kış tamam da ben artık kışı karşılamıyorum müziklerimle, şiirlerimle. O da hükmünü kaybetti bende. Odanın hükmündeyim ben de.

Gözlerinden öperim. Kimin mi? Hepinizin. Sizdeki kelimelerimin en çok. Senin de.

Uykusuzluğumun.

KAVRAMLAR VE ŞEYLER

Siyasal İslam:

İslam’ın sosyal-siyasi iddia ve tekliflerine tahkir edici anlam yüklemek adına ortaya atılmış, İslamcılık ideolojisinin dahi bağlamından koparılarak oluşturulan kullanışsız söz kalıbı. Tanrı ile birey arasında konumlandırılmak, sıkıştırılmak istenen dine, bilinçli bir biçimde içtimai ve idari yönlerini ıskartaya çıkararak, salt vicdanlara hapsolması gerektiğine dair yer gösteren, İslam’ın siyasetle de içkin, devlet kurma iradesine sahip olduğunu kabullenmeyen protestan argüman. “Ahlak İslam’ı”, “kültürel İslam”, “ibadet İslam’ı” gibi öbeklerin bir uzantısı olarak, bütünlüklü bir perspektif yerine İslam ve İslamcılık hakkında parçalanmış söylem geliştirme çabasının mahsulü.

Evrensel Değerler:

Batı’nın kendi dışında kalan toplumları ve kültürleri, kendi namına ehlileştirme, evcilleştirme çabası için kullandığı söz. Seküler Batı aklının, maddi-teknolojik kuvvetten mülhem “yegâne” olma iddiasını pekiştirmeye matuf, yeryüzünün geri kalanını kendine nispetle değerleme maksadıyla oluşturulmuş müphem terkip. “İnsanlığın ortak değerleri” şeklinde de kullanılır. Hem küreselleşme-evrensellik ilintisi hem de terkibin neleri kapsadığına dair meçhul, muğlak bir görünüm arz etmesi bakımından arızîdir.

Zamanın Ruhu:

Temel ölçüsü bulunulan vakte ittiba, o vakitteki genel geçer kurallara, şartlara bağlı olarak yaşamayı, hayat tasavvurunu bu bağlamda ifade eden tarif. Dönemin şartları, dönemin icapları, çağa ayak uydurmak şeklinde de kendine yer bulabilir. Kaynağı nereye dayanırsa dayansın, hangi öğretiyi amaçlarsa amaçlasın mevcut şartları meşruiyet istinadı kabul etmek. İsitismara son derece açık biçimde birçok beklentiye mukabele edecek cinsten, her tür fayda adına söylenegelen afili laf. Arkaik olanı, eskiyi, eskimeyi kıymeti haiz bir unsur olmaktan çıkararak moda olanı anlatan hatta moda imal eden bir araç. Tedavülde olanı mutlak kabul etmeyi ana umde saymak.

Popüler Kültür:

Gündelik hayata dair her şeyi tasallut altına alan, kendisi ve mamulleri hakkında söz söylemeye icbar eden, saman alevi gibi yanıp kısa süre sonra sönen unsurların tamamı. Popüler kültüre dair tanım yaparken iki önemli kelimenin ana motivasyon olarak belirdiği vâkidir; dönem ve sürat. Bu iki sözcükle sınırlı olmanın ötesinde, meydana getirdiği endüstriyel alanla da bireyi kullanan, insanlığı tüketime davet eden, kişiye ait moral değerleri dahi zihinlerde sığlaştırarak kavramaktan, derinlikten uzaklaştıran tamlama. Vaaz ettiği hayata uygun şekilde yaşayanların, kavramın kendisiyle mündemiç unsurları bildiği, söylediği, kullandığı ölçüde muteber olduğu geçiciliği tahkime dönük söylem.

BAHADIR YENİŞEHİRLİOĞLU

SİLFİ

Zamana takılıp kaldığında nasıl tarihin tanığı olabilirsin, geleceğe dair hazine sandığına nasıl ulaşırsın? Cennet ve cehennemin insanın seyir defterinin okunması sonucu işlevlerini yerine getireceğini unutmamak gerek. Hafıza denen o yere git bak bakalım, çıkış noktasını bulabilecek misin?

Gitmek başka bir yere gitmek mi, kendine gitmek mi?

Senin başka bir başlangıç noktan yok.

Sen senden sana gidersin ancak.

Bu âlem bir testidir, gönül de ırmak suyuna benzer.

Bu âlem odadır, gönülse görülmedik ve şaşılacak şeylerle dolu bir şehir!

Silfinin defteri* değildir.

Ancak kar gibi bembeyaz ve temiz gönüldür.

Mürşidi kâmile olan ihtiyaç da şudur:

Eğer kâmil insan (dilediğimi dilediğime veririm) sözünü yaşayan bir kâmil ise, zira kâmil artık olmuştur; tohumcudur ve eker.

Ektikten sonra bakar çocuğuna, sizi sizde oldurur Yaradan'ın izniyle.

Amacı sizi, sizde, size buldurtmaktır.

Siz, sizde, sizi bulduğunuz zaman o size aynadır.

Gördüğün ne varsa aklının sınırlarını zorlayarak bak baktığın eşyadan yansıyandır...

Nerede yansıdığının ne önemi var ki; zaman ve mekân garip bir hâlden hâle geçiş sürecinde sırların içinden sırlara doğru yol alırken sabit ne kalabilir. Kalmaz elbet. Eşya dediğin mutlak mı ki sabit kalsın. Var olan anda takılıp kalıp, tek bir an içerisinde nefes aldığın o tek anda aradığını sabitlediğinde ne acı ki giderek aşındığını ve pörsüdüğünü görür ve kâbuslara sürüklenirsin.

Eşyadan yansıyan ise; yansıyanın kaynağına doğru bir yolculuk başlatmıyorsa o zaman iş çetrefilleşir ve giderek kâbus büyür. Sorulara yeni sorular ve cevaplara anlamsız manalar yüklenerek boşluğa doğru bir düşüş seyredilir.

Ne acı.

Eşyanın hakikatine ulaşmanın yolu yansıyanın kaynağına talip olmaktır.

"İnsan insanın aynasıdır."

Evet. "İnsan" kelimesi kalemde çok yükselir. Çünkü maden ile başlayan daha sonra tabiatı itibarıyla bitki bölümüne gelen hâlâ toprağa bağlı ama hareket edemeyen, taş bölümünde ise hiç gönlü yok, "kalbi taş gibidir" diye Kuran-ı Kerim'de işaret edilen bölüm.

Hayvan bölümünde hareket edebilen ama hâlâ nefsi için çalışan rüya görebilen bir akıldan bahseder.

Bir tık yukarıya çıkmaya başladığında artık orada melek, cin, şeytan...

Son anda da insan makamına geldiğinde artık o insandır.

Yani Allah'ın bilgisine muhatap olarak alınan kişiye insan denir.

Biz şimdi insan değil miyiz?

Peki, ruh nerede yüklendi?

Daha detaylı bir bilgiye ihtiyaç var şimdi.

Tohumu almış, yani Muhammedî bilgiyi almış olan kalp bu yolda yolculuğu çıktığında tek göreceği adres neresidir?

Muhatabı kimdir onun?

Allah'tır.

Allah'la arasına bir şey koyarsa ne olur?

Hz. İbrahim'in yaşadığını yaşar

"Ey baba beni niye araya koydun? Sen Allah ile muhabbeti yapmıştın zaten. Bana niye gönlünü kaptırdın. Kurban et. Beni sevdiğini ispat et."

Bu yoldaki engel olan ne varsa alır Allah.

Hz. Eyüp faslına bak, çocuklarını, malını, hayvanlarını, arsasını almadı mı?

Hz. Eyüp sabrından bahsederiz peki karşılığı neydi?

Allah bir gönlü istiyorsa o gönülde olanlar için şu sözü söylüyor, "Temizle evini."

Ev neresi?

Gönlü.

Peki, gönül evinde ne var?

Gönlündekiler görme biçimine, bakma sürecine bağlı olarak değişecektir.

Hafıza, kaydettiğin hayat dilimlerini parlatmak için değil mi?

Anlık hatırlamalar. Kimi zaman derin bir acı, kimi zaman coşkulu bir sevinç, kimi zaman derin bir pişmanlık.

Hafızanı zamanda kısıtladığında yol alman giderek zorlaşır. Zamanın üzerine sıçra. Mutlak bilgiye başka nasıl ulaşabilirsin ki?

Zamana takılıp kaldığında nasıl tarihin tanığı olabilirsin, geleceğe dair hazine sandığına nasıl ulaşırsın?

Cennet ve cehennemin insanın seyir defterinin okunması sonucu işlevlerini yerine getireceğini unutmamak gerek.

Hafıza denen o yere git bak bakalım, çıkış noktasını bulabilecek misin?

BİR GÜLÜMSEME HİKÂYEMİZİ DEĞİŞTİREBİLİR

MUTLU ET MUTLU OL GÜNÜ

Mutlu olmak, hayata karşı bizi her zaman motive eden; evde, okulda, işte, kısacası yaşamın her anında peşinden gittiğimiz, aradığımız bir duygu. İnsan hayatına mutluluğu getiren en önemli etkenlerden birisi de başka insanlarla kurduğu "iyi ilişkiler". Hayatın farklı alanlarında kurabildiğimiz iyi ilişkilerin sayesinde mutluluğu yakalayabiliyor ve hem kendi hikâyemize hem de başkalarının hikâyesine gülümseten anlar ekleyebiliyoruz. Birbirimizi tamamlamamızı sağlayan, hikâyemizin sürdürülebilir oluşunu garanti eden şeylerden birisi bu: İnsanları gülümsetebilmek. Birilerinin yüzündeki o mutluluğu görmek, insan en nihayetinde bunun için yaşamaz mı? Bir gülüşün hatrına, mutlu bir yüzün, bir çocuk neşesinin, sağlığına kavuşmuş bir gencin hayat dolu adımlarının hatrına yaşamaz mı?

1944 yılında ağabeyiyle birlikte Ülker'i kuran merhum Sabri Ülker'in "Her insanın mutlu bir çocukluk geçirme hakkı vardır" sözünden yola çıkarak ve "Mutlu et mutlu ol" felsefesi kapmasında 2014 yılından bu yana her yıl kasım ayının üçüncü perşembesini Mutlu Et Mutlu Ol Günü ilan eden Yıldız Holding, beşinci kez bu "hatır" için Mutlu Et, Mutlu Ol Günü'nü kutladı. Bunu da dünyanın dört bir yanındaki çalışanlarıyla, kimseyi dışarıda bırakmadan, dört milyarlık bir coğrafyada birkaç yüzü güldürmenin ne demek olduğunu bilen çalışanlarının yıl boyunca düzenledikleri etkinliklerinin bir finali olarak gerçekleştirdi. Amerika'dan Kazakistan'a, Çin'den Nijerya'ya geniş bir coğrafyadaki çocukların kalbine dokunuyor bu proje...

Yıldız Holding CEO'su Mehmet Tütüncü etkinlikte yaptığı konuşmada, Ülker'in 70'inci yılı nedeniyle başlayan "Mutlu Et Mutlu Ol" etkinliğinin bugün Yıldız Holding çatısı altında genişleyerek dünyanın dört bir yanına yayıldığını belirtti. Tütüncü, "Bir kişiden bir diğerine yani 'elden ele' geçebilecek en değerli şeyin mutluluk olduğuna inanıyoruz. Yıl boyunca dünyada faaliyet gösteren tüm şirketlerimizde çocukları gülümsetecek işlere imza atmaya gayret ediyoruz." diye ekledi.

KUTLAMALARDA HALUK LEVENT SÜRPRİZİ

Bu özel günde Türkiye'deki etkinlikler kapsamında, Yıldız Holding Genel Merkezi'nde düzenlenen kermesten toplanan bağışlar Ahbap Derneği'ne aktarılırken; Yıldız Holding Çamlıca Kampüsü'nde düzenlenen kutlamaya derneğin kurucusu Haluk Levent de katıldı. Bu yıl Yıldız Holding çalışanları, kitap ve kırtasiye bağışı, okulların tadilatı için gerekli yardımın sağlanması, okul boyama, fidan dikimi, ve Sevgi Evi ziyaretleriyle birlikte TEMA Vakfı, Darüşşafaka, Kızılay, LÖSEV gibi kurumlara da bağışta bulundu. Bu kurumlar aracılığıyla, kan ve kök hücre bağış kampanyalarının yanı sıra; ihtiyaç sahibi çocuklara kitap, oyuncak, ürün bağışı yapıldı ve çok sayıda bisiklet hediye edildi.

Mutlu Et Mutlu Ol Günü için, holdingin yurtdışı şirket ve fabrikalarında da benzer etkinlikler gerçekleştirildi. Yıldız Holding'in dünya genelindeki şirketleri pladis ve Godiva tarafından Make a Wish ve Save the Children gibi sivil toplum kuruluşlarının da katılımıyla, badana-boya da dâhil olmak üzere, ihtiyaç sahibi okulların çeşitli gereksinimleri karşılandı.

MUSTAFA BEN HAMOUCHE:

MİMARİDE REFERANS NOKTAMIZ MÜSLÜMAN MİMARİ DEĞİL, İSLAMİ MİMARİDİR

Müslüman mimaride her zaman hatalar bulabiliriz. Müslümanlar kusursuz olmadığı gibi mimarileri de kusursuz değildir. Bu yüzden Müslüman mimari örnekleri değişmez bir referans noktası olmayabilir. Örneğin; Emevi kalelerinin banyolarında çıplak kadın figürleri bulabilirsiniz. Bu İslam'a aykırıdır. Bu yüzden bu tür yapılar "İslami mimari" olarak değerlendirilemez. İslami mimariye uyacak olursak; Kur'an ve hadisler bu tür yanlışlara asla müsaade etmez. Dolayısıyla bizim referans noktamız her zaman İslami mimaridir.

Cezayirli mimar Mustafa Ben Hamouche, Bahreyn Üniversitesi Mimarlık bölümünde doçent ve aynı zamanda Medine Foundation adlı bir mimarlık vakfının kurucusudur. Kendisi Avrupa'da ve ülkesinde aldığı mimarlık eğitimiyle, "Körfez'de kentleşme", "Kuzey Afrika'da kent tarihi" ve "İslam hukukunun geleneksel Müslüman kentlerde yapılı çevreye etkisi" gibi alanlarda akademik çalışmalar yapmış ve mimarlık tarihine dair önemli belgeleri gün yüzüne çıkarıp literatüre kazandırmıştır. 1997 yılında Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi'nde keşfettiği 17. yüzyılda yaşamış Edirneli Mehmet Kâmi Efendi'ye ait *Riyazü'l Kasımîn* adlı eseri doktora sürecinde çalışmış ve Batı'daki oryantalist akademik ortama rağmen, tezleştirerek İslam medeniyetinin köklü şehircilik anlayışını gözler önüne sermiştir. Biz de kendisiyle İlmi Etütler Derneği aracılıyla bir araya geldik ve tezleştirerek literatüre kazandırdığı Ekami Mehmet Efendi'nin *Riyazü'l Kasımîn* adlı el yazmasını, "İslami mimari" ile "Müslüman mimari"nin ayrımlarını, günümüz Müslüman coğrafyalarındaki şehircilik anlayışını ve İslam medeniyetine ait mimari gelenekle bağımızı konuştuk.

Söyleşi | SİBEL KILIÇ

Çeviri | ESRA ARI

Öncelikle şunu sormak istiyorum, Batı'da aldığınız yoğun eğitim ve içinde bulunduğunuz oryantalist akademik ortamdan sonra, İslam mimarisi çalışmaya nasıl karar verdiniz? Sizin için tetikleyici unsur ne oldu?

Cezayirliyim. Çalışmalarımı 1980'lerde Cezayir'de (Cezayir'in başkenti) genellikle mimari ve şehir planlama üzerine yaptım. Daha sonra mimari ve şehir planlama üzerine yüksek lisansımı yapmak için İngiltere'ye gittim. Sonrasında Paris'e gittim. Orada birçok üniversite var. Benim doktoramı yaptığım okul Fransız Şehircilik Enstitüsü'ydü (French Institute of Urbanism/Institut français d'urbanisme). Cezayir'de almaya aşladığım ilk eğitimlerden beri hep İslam mimarisini üzerine düşünüyordum. O zamanlar bize İslam mimarisi eğitimi veren birçok İtalyan hoca vardı ve o hocalar bizde bu mimariye karşı bazı yanlış izlenimler oluşturdular. Şöyle ki İslam mimarisinin kaotik olduğunu ve Müslümanların sadece karşılaştıkları farklı kültürlerden bazı mimari fikirleri çaldıklarını ve bu nedenle insanlığa yeni bir şey kazandırmadıklarını öğrettiler bize. Bu düşünceler elbette o zamanın oryantalist kitaplarına dayanıyordu. İslami mimariye dair zihnimde beliren sorularla bize öğretilen bilgiler arasında savaş veriyordum, ancak o zamanlar zihnimdeki sorulara net bir yanıt bulamamıştım. Hocalarımla tartışmalar yaşıyordum ve onlar bana, bize okutulan kitaplarda yazanın doğru olduğunu ve bu bilgilere muhalefet edemeyeceğimi, sadece verilen bilgiyi kabul etmem gerektiği söyleniyordu.

Maruz kaldığınız baskı sizi belli ki tam tersi yönde tetiklemiş.

Evet, öyle oldu. İngiltere'ye ilk gittiğim zamandan beri İslam mimarisi üzerine araştırma yapıyordum hâlihazırda bu benim hep gündemimdeydi. Ve sonra yüksek lisansımı Müslüman bir toplulukta yaşam ve ev tasarımı üzerine yaptım. Ancak bu yeterli değildi. Doktora süresince de Osmanlı İmparatorluğu döneminde Cezayir'in (başkent) mimari tarihi üzerine odaklanmayı düşünmeye başladım. Neden; çünkü 1983'te Cezayir'in bütün tarihi Fransız sömürüsü yüzünden değişmişti. Bundan hemen öncesi Osmanlı dönemiydi ve kültürel değerler İslami öğretiler üzerine kurulmuştu, tam da bu nedenle bu kayıp mimari tarihi çalışmak istiyordum. Doktora sürecimde Paris'teki Türk danışmanım beni Osmanlı arşivleri üzerinde çalışmam için teşvik etti. Kendisi Stefanos Yerasimos'tu. Belki kendisini biliyorsunuzdur...

Evet, kendisi İstanbul üzerine yaptığı çalışmalarla meşhurdur.

Stefanos Hoca beni İstanbul'a davet etti. O zaman burada on beş gün kaldım. O zaman İstanbul'u keşfedebildim. Üsküdar, Sultanahmet, Bab-ı Âli ve Marmara ile ilgili daha önce pek çok şey okumuştum ama nerede olduklarını bilmiyordum, hocamın daveti sayesinde hepsini canlı olarak görme şansım oldu. İstanbul'a geldiğimde Osmanlı dönemi ile ilgili bilgilerim tamamlamaya başladı. Ve Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi'ne gittiğimde, bir

Osmanlı kadısı olan Edirneli Ekamî Mehmet Efendi'nin şehri düzenleyen kuralları açıklayan el yazmasını bulmam belki de hayattaki en büyük şansımdı. *Riyazü'l Kasımîn* adlı bu el yazması, oryantalistlere, iddialarının aksine, Müslümanlar olarak kaotik ve düzensiz bir mimari anlayışımız olmadığımıza ve şehir planlamasıyla ilgili köklü bilgilerimiz olduğuna dair iyi bir cevaptı. Kütüphanedeki binlerce dokümanın buradaki insanlar tarafından kullanılmamış olması da ayrıca şaşırtıcıydı. Bazıları sadece Türkçeydi ve onları okuyamadım ama eserlerin bir kısmı da Arapçaydı. Arapça olanları kullandım. O zamanlar doktoramı yapmak için kullanacağım, istediğim nitelikteki materyalleri bulabildiğim için elbette çok şanslıydım.

90'larda Batılı oryantalistler, özellikle Fransızlar ve İngilizler, İslam mimarisi üzerine düşünmeye başladılar ve Maliki öğretisinin en ünlü kitaplarından *İlan bi Ahkami'l Bünyan*'ı keşfettiler. Bu, oryantalistlerin İslam mimarisiyle ilgili fikrini değiştirdi. Kahire'de, Şam'da, Bağdat'ta, Fes'te gördükleri düzensiz ve kaotik görüntünün ardında kurallar ve konseptler olduğunu düşünmeye başladılar.

Riyazü'l Kasımîn'e dair de bazı detaylar paylaşabilir misiniz? İslami şehirciliğe dair ne tür belgeler mevcut eserde?

90'larda oryantalistler özellikle Fransızlar ve İngilizler, İslam mimarisi üzerine düşünmeye başladılar ve Maliki öğretisinin en ünlü kitaplarından *İlan bi Ahkami'l Bünyan*'ı keşfettiler. Bu, oryantalistlerin İslam mimarisiyle ilgili fikrini değiştirdi. Kahire'de, Şam'da, Bağdat'ta, Fes'te gördükleri düzensiz ve kaotik görüntünün ardında kurallar ve konseptler olduğunu düşünmeye başladılar. Bu kitap İslam mimarisinin kaidelerini yeniden düşünme konusunda akademide büyük ses getirmişti. Sonra bunlar aklımda varken; Allah tarafından, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi'ndeki Ekamî Efendi'nin elyazması *Riyâzü'l-Kasımîn* eserini buldum. Aslında kitabın yaklaşık yüzde 30-40'ı miras hukukuna göre mirasçılar arasında arazinin nasıl parsellendiğiyle ilgiliydi. Biz öldüğümüzde bize ait mülkler başkalarına veriliyor. Bunların nasıl paylaştırıldığı İslam'da kesirlerle açıkça belirtilmiştir. Bu yüzden Ekâmî Efendi buna önem vermiş ve başlığı *"Riyâzü'l-Kasımîn"* olarak koymuş. Ancak kitap, bu konudan daha geniş bir şekilde "fıkh'ul umran" yani şehir planlama kurallarıyla ilgiliydi. Yani camiler, sokaklar, bahçeler, Hristiyan ve Müslüman toplulukların yaşam alanları, şehir duvarları ve savunma hatlarını ele alıyordu. Yapı malzemeleri, su, ağaçlar; bunların hepsi şehirciliğin gerçek ve kapsamlı resmidir. Şehircilik dediğimiz şey, şehir planlama ve şehir kurmaktır. *Riyâzü'l-Kasımîn* de bize döneminin şehir organizasyonunun ve yönetiminin kanuni anlamda kurallarını veriyor. Ve pek çok İslami kavramı içeriyor. Örneğin; önalım hakkı (şufa) ya da irtifak (gayrimenkuller üzerindeki hak tesisi) veya koruma (hima) gibi... Koruma mesela, ihlal etmememiz gereken korunması zorunlu alanlardır, örneğin çimenler ya da askeri amaçlı noktalar gibi. Yani bir şehir hayatı için gerekli pek çok detay ve kavram yazma eserde ele alınmış. Bu oldukça geniş bir zenginlik... Biz bile farkında değiliz... Örneğin Napolyon Kahire'ye gittiğinde orada şehirciliğe dair özellikleri fark etti ve bunları kendi ülkesinde şehircilik kanunlarına ekledi. Batı'da önalım hakkı yoktu onlar bunu İslam fıkhından aldılar. Ve bizdeki bir çok konsept onlara Batı medeniyeti kanunlarının temellerinin zenginleştirilmesinde yardımcı oldu. *Riyâzü'l-Kasımîn*'deki en önemli nokta bunları keşfetmeye yardımcı bir eser olması.

Eseri çalışma süreciniz nasıldı, nerede çalıştınız?

Eseri çalışma sürecim şöyle gerçekleşti: Bahyreyn'de akademik hayatıma geri döndüğümde, bu on-on bir yıllık akademik dönem araştırma için mükemmel bir süreçti; çünkü üniversitede kalıp hem hocalık hem de araştırma yapabiliyorduk. Bu sürecin bir kısmında, 1997'de İstanbul'dan aldığım Edirneli Mehmet Kâmi Efendi'nin bu el yazmasını düzenleme şansım oldu. Yazmanın eski Farsça ve eski Türkçede yazılmış bazı bölümlerinin çeviri işini pek çok kişiden yardım alarak tamamladım. Yazmanın geri kalan Arapça tercümesini de kendim yaptım. O zamanlar mimari ve şehir planlama eğitimleri veriyordum ama araştırmam özellikle Müslüman şehirler üzerineydi.

ŞEHİR BİR ORGANİZMADIR; BİRBİRLERİYLE ALAKADAR İNSANLARDAN OLUŞAN BİR SİSTEMDİR

Peki, biz İslam fıkhını ve medeniyetimizin mimari konseptlerini bugünün modern şehirlerini kurmak ve düzenlemek için nasıl kullanabiliriz?

Hâlâ üzerinde çalıştığım şey bu; ama örnek vermek gerekirse vakıf sistemini kullanabiliriz. Vakıf çok eski bir tesistir. İnsanların mallarını hayır olarak yetimler, eğitim ve ya benzer şeyler için bağışlamasına dayalı bir sistemdir. Vakıfla ilgili en önemli şey bir çeşit sürdürülebilir finansal sistem ortaya çıkarmasıdır. Artık belediyenin vakıf tarafından karşılanan hizmet için para ayırmasına ihtiyaç kalmaz. Ve bir şehrin kendi kendini kalkındırdığını düşünün. Bu harika bir şey olurdu, çünkü şehirlerimizin çoğu şimdi belediyenin kamu hazinesine bağımlı. Ama eğer örneğin su, elektrik veya yetimler ve fakirler için vakıflar olsaydı büyük bir belediye ve bürokrasi oluşumuna ihtiyacımız olmazdı. Mahalle kavramımız var mesela bizi şehirde sadece bir birey değil toplumun da parçası hâline getiren. Şehir bir çeşit organizmadır; birbirleriyle alakadar insanlardan oluşan bir sistemdir. Bu nedenle mesela, kendi evimizin inşasını yapmak için izin almamız yeterli değildir. Komşularımızı da düşünmemiz gerekir. Örneğin İsviçre'de ve sanırım Finlandiya'da da size inşa izni verilmeden önce komşularınıza sorulur. Bu sizin bireysel eyleminizin çevrenizi nasıl etkilediğiyle ilgili yalnızca bir örnek. İslam medeniyetinde bu yüzyıllardır var; ancak bugünkü düzenlemelerde yok. Mesela

birisi sizin evinizin önüne kendi evini inşa ediyorsa sizin mahremiyetinizi umursamıyor demektir, bu kabul edilemez. İslami şehircilik anlayışına göre, komşu hakkını her daim gözetmelisiniz, örneğin onun mahremiyetini ihlal edecek şekilde ev inşa etmemelisiniz; bu haramdır. Bizimse bugünlerde mimari ve şehir planlama dilimizde "haram" kelimesi ne yazık ki yok. Ve mesela artık bizim şehirlerimizde insanlar kendi mallarını hayır için infak da etmiyorlar. Bu devletin, belediyenin işi hâline geldi; bu konunun benimle ilgisi yok diyorlar. İnançları şehircilikle etkileşime girmiyor. Biz ancak gerçekten Müslüman şehirlerde insana, canlılara ve çevreye zararsız olmamız gerektiğini ve mallarımızı hayırlı bir amaç uğruna Allah rızası için infak etmememiz gerektiğini hissedebiliriz. Ancak çağdaş mimari konseptinde inşa edilen ve geliştirirken modern şehirlerimizde bu gibi incelikler yok ve hiç göz önünde bulundurulmuyor. Şehirlerimize yeniden kazandırmamız gereken kavramlar, değerler bunlar. Bence bu, kuşaklardır yaşadığımız bir sorun, sadece ben değil; belki yeni Müslüman mimar jenerasyonu bunları düşünüp teklif edecektir. Belki on, yirmi, yüz yıl içinde medeniyet ve şehir planlama konusunda bütün trendlerle ilgili fikrimizi değiştiririz. Bunu umuyorum...

Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi'ne gittiğimde, bir Osmanlı kadısı olan Edirneli Mehmet Kâmi Efendi'nin şehri düzenleyen kuralları açıklayan el yazmasını bulmam belki hayattaki en büyük şansımdı. *Riyazü'l Kasımîn* adlı bu el yazması; oryantalistlere Müslümanlar olarak, iddia ettikleri gibi, kaotik ve düzensiz bir mimari anlayışımız olmadığına ve şehir planlamasıyla ilgili köklü bilgilerimiz olduğuna dair iyi bir cevaptı.

Bu konuda yaptığınız çalışmalardan birisi de sanırım Medine Foundation'ı kurmaktı. Medine Foundation nedir, nasıl bir kurum; teori ve pratik açısından burada nasıl bir eğitim ve çalışma söz konusu?

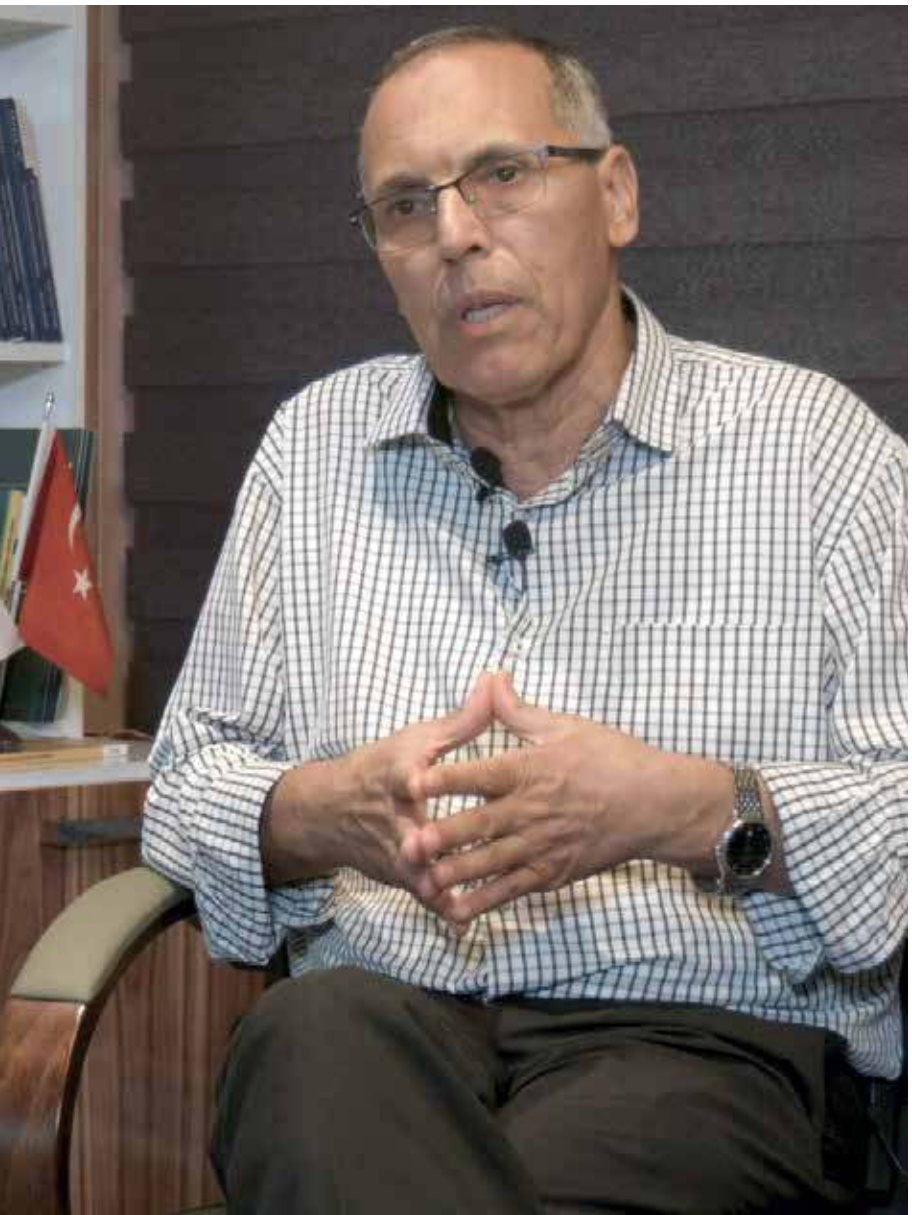

Cezayir'e geri döndüğümde üniversitelerin kapsamının çok sınırlı olduğunu düşündüm. Sadece öğretim veriliyor ve araştırma yapılıyordu. Ancak size düşündüklerinizi uygulama fırsatı verilmiyordu. Bu yüzden ben de mesleğimi icra edebileceğim, üniversite bilgisiyle mesleki bilgi arasındaki boşluğu tamamlayacak bir köprü olarak Medina Foundation adında yeni bir enstitü kurmak zorunda hissettim. Çünkü birçok kitap ve makale yazabiliriz ama şehirlerin ve insanların gerçeklerine dokunmadığımız sürece bunların insan hayatı üzerinde hiçbir etkisi olmayacaktır. Bu sebeple Medina Foundation'ı kuruldu. Bu, mimari ve şehir planlamaları çalışmaları olan; şehirler, ulaşım sistemleri zorlukları, barınma krizi, şehirdeki camilerin rolleri gibi temel konularda sempozyumlar düzenleyen, konulardan ziyade konuyla ilgili insanları, zihinleri bir araya getiren bir çeşit mesleki enstitü. Şu an kurumumuzun dördüncü ya da beşinci yılındayız ve aynı zamanda yılda iki kez yayımladığımız *Journal of Medina* adında bir dergimiz var. Bu faaliyetlerimizden bir tanesi... Diğer faaliyetlerimiz profesyonelleşmek isteyen mimarlara üniversitelerde öğrenmedikleri şeylerin eğitimini vermek. Çünkü üniversitelerde pek çok boşluk var. İnsanlar mezun olduklarında işleriyle ilgili tecrübe kazanamıyorlar. Biz de üniversitelerin zayıf noktalarını tespit edip mimarlara ve gençlere bunları akademik şekilden ziyade profesyonel anlamda öğretiyoruz. Kendi tecrübelerini hususi alanlarda öğrencilerimize aktarmak üzere profesyonelleri kurumumuza davet ediyoruz. Örneğin; vakıfların tertipleri, yapı malzemeleri, düzenlemeler üzerine özellikle eğildiğimiz alanlar. Gerçekten başvurduğumuz insanlar da sahadaki insanlar ve geldiklerinde maddi manevi herhangi bir şey beklemeden gelen insanlar. Ve yaptığımı diğer bir şey de İslam şehirciliğine ait düşünceler içeren kitaplar yayımlamak. Eski şehirleri eskiden oldukları gibi yeniden oluşturamayacağımızı biliyoruz. Şimdi arabalar, internet ve birçok yeni şey var. Bu yüzden geçmiş ve şimdi arasındaki boşlukta bir köprü oluşturmaya çalışıyoruz ve İslam'ın bugünkü çağdaş yaşama ne verebileceğini, tarih öğrenirken oradan gerekli olan neleri alabileceğimize bakıyoruz. "Babalarımız, dedelerimiz çok yüceydi ve bunları bunları yaptılar" demek yeterli değil. Ama biz sadece onları övüyoruz. Onların mesajını alıp çağdaş bir şekilde bugüne uyarlamamız gerekiyor.

CEZAYİR'DE FRANSIZLARIN YOK ETMEYE ÇALIŞTIĞI MİMARİ TARİHİ GÜN YÜZÜNE ÇIKARMAYA ÇALIŞIYORUM

Anladığım kadarıyla çalışmalarınız esnasında bir mimar olarak yolunuz tarihle çok kesişmiş. Mimari tarih çalışmak salt mimari çalışmaktan ne şekilde ayrılıyor?

Şöyle ki tarih bilimi bana mimari uygulamaları izlemek için önemli bir olanak sağladı. Tarih bugün bize sadece hikâyelerden ibaret gibi duruyor; ama onu bir tecrübe sahası olarak değerlendirirsek bugün akla gelen pek çok sorunun ve karşılaşılan pek çok problemin çözümünün olduğu bir alan olduğunu keşfedeceğiz. Bunu keşfetmek, beni İslamî bilgimin tarihi versiyonunu günümüz versiyonuna aktarmaya sevk etti. Bu gibi şeyleri müfredat yüzünden üniversitede öğretemiyordum, bazı derslerin eğitimi oldukça katıydı. Ve ne yazık ki o zaman yüksek lisans programımız yoktu. Şimdi Arap Körfezi'nde yaklaşık 17 yıl geçirdim. Sonra Cezayir'e geri döndüm ve Cezayir'den (başkent) 50 km uzaklıktaki Blida Üniversitesi'ne katıldım. Hâlen İslam mimarisi konusunda ve coğrafi bilgi sistemleri, son ve hususi teknolojinin şehirlerin analizinde nasıl kullanıldığı gibi başka konularda eğitim veriyorum. Aynı zamanda şehrimiz hakkında Osmanlı yazmaları ve kaynakları üzerine kendi araştırmalarımı yapıyorum çünkü Cezayir'de Fransızların işlerinden çok çekiyoruz. Şehirleri tahrip edip sadece çok küçük ve eski şehirleri bıraktılar. Bu yüzden yeni nesil için tarihi ve özellikle mimari tarihi yeniden keşfediyorum. Neyse ki; geçmişe, özellikle Fransızlar Cezayir'e gelmeden önceki döneme ilgi duyan

pek çok yeni öğrenciler var. Çünkü Fransızların ilkelerinden birisi de Cezayir'in bütün tarihini silmek ve yüzde yüz Batılılaştırmaktı; bunun sonucu olarak Arapça bilmiyor yeni nesil, çoğunlukla Fransızca konuşuyor. Üniversitelerde de Fransızca konuşuluyor. Bu nedenle beklediğim, Cezayir'in tarihine duyulan ilginin, yaşantıya ve çalışmalara da yansımadır. Şu anki misyonum bu. Eski bilgileri canlandırıp üniversitedeki yeni jenerasyona sunmak ve onları gerçek geçmişe bağlamak. Sanırım benim çalıştığım alanın salt mimariden böyle bir farkı var. Yapmak istediğim, yeni nesil için geçmişe bağlanan ve geçmişle sağlıklı alışverişi mümkün kılan köprüler kurmak.

İslami şehircilik anlayışına göre, komşu hakkını her daim gözetmelisiniz, örneğin onun mahremiyetini ihlal edecek şekilde ev inşa etmemelisiniz; bu haramdır. Bizimse bugünlerde mimari ve şehir planlama dilimizde "haram" kelimesi ne yazık ki yok.

Bir makalenizde okuduğum kadarıyla, "İslami mimari" ve "Müslüman mimari" şeklinde iki ayrı kavramdan bahsediyorsunuz. Bu iki kavram nasıl ayrılıyor?

Kavramların karışımı söz konusu. Gerçek şu ki, "İslam mimarisi" dediğimizde bahsettiğimiz şey, direkt olarak düstur anlamında İslam'a bağlanıyor. Bu yüzden bu, kavramlarla ilişkilidir ve soyuttur, yani ideal olandır. Pratikte pek örneği yoktur. Yani teorik olarak İslam mimarisi dediğimizde bu kavram, İslami prensiplere dayanır, dayanağı İslami kurallardır. Müslüman mimari dediğimizde ise; bununla Müslümanların yaptığı uygulamaları kastederiz. Müslümanlar, İslam'ı kabul edip kendilerince onu her alanda uygularlar. Böylece kendi mimarilerini üretirler. Kuzey Afrika'daki toplumlar, Anadolu'dan, Araplardan, Malezya gibi Uzak Doğu ülkelerinden tamamen farklıdır bu yüzden farklı mimarileri vardır. Yani Müslüman mimari de daha başka etkenler de giriyor işin içine.

Kültürün ve coğrafyanın da işin içine girdiğini söylüyorsunuz...

Evet, Müslüman mimari insanlar tarafından İslami anlayışın mimariye aktarılmaya çalışıldığı pratiklerdir. Bu yüzden mimarilerimizde toplumdan topluma farklar görürüz. Endonezya'ya gittiğinizde İstanbul'dan tamamen farklıdır. El Hamra'ya gittiğinizde eğimli çatısı, avlusu ve bütün yapı malzemeleri farklı. Bu, coğrafya ve tarihle ilgili... Coğrafya boyutu çöl, deniz ve dağlar gibi mimari yapının malzemesinden, yüksekliğine kadar her detayını etkileyen doğal koşullar bütünü. Tarih boyutu; örneğin Peygamber'in ilk dönemi, Emeviler, Abbasiler sonrasında Osmanlı'nın dâhil olduğu yani kültürel ve toplumsal etkenlerin de dâhil olduğu bir boyut. Saydığım kültürlerin hepsinin kendine has mimarisi var. Bunların hepsi büyük "Müslüman mimari" şemsiyesinin altında.

İslam mimarisi ise tek olmalıdır çünkü bir kavramdır. "Kıble" dediğimizde bu herkes için tektir. Dua ederken hepimiz Mekke'ye yöneliriz. "Mahalle hukuku" dediğimizde Cezayir'de, İngiltere'de, nerede olursa olsun hepimiz komşularımıza saygı duymalıyız. "Misafirlerimize cömert olmalıyız" dediğimizde bu da çölün ötesinde, Arap ülkelerinde ve Anadolu'da da bulduğumuz bir prensiptir. Yani, İslamî mimaride pek çok kavram var ki bunlar sabittir ve toplumdan topluma değişmez. Bunlar İslam mimarisine dayanak oluşturup bu mimari anlayışın gövdesini şekillendirirler. Referanslar bunlardır. Müslüman mimaride her zaman hatalar bulabiliriz. Müslümanlar kusursuz olmadığı gibi mimarileri de kusursuz değildir. Bu yüzden Müslüman mimari örnekleri değişmez bir referans noktası olmayabilir. Örneğin; Emevi kalelerinin banyolarında çıplak kadın figürleri bulabilirsiniz. Bu İslam'a aykırıdır. Bu yüzden bu tür yapılar "İslami mimari" olarak değerlendirilemez. İslami mimariye uyacak olursak; Kur'an ve hadisler bu tür yanlışlara asla müsaade etmez. Dolayısıyla bizim referans noktamız her zaman İslami mimaridir.

Ancak yine de Müslüman mimari örneklerine baktığımızda, tarihte bu tarz hatalar azdır. Müslümanların mimari uygulamalarının çoğu tarihi referans açısından oldukça iyidir. Bu yüzden tarihimizi unutmamalıyız. Her zaman kullanmalıyız çünkü bize İslami ve kültürel değerlerin eski zamanlarda mimaride ve diğer alanlarda nasıl kullanıldığı, nasıl uygulandığıyla ilgili bir resim verir. Bu da bizim devam etmemize, geçmişimizle bağ kurmamıza yardımcı olur. Bu yüzden şu anda birçok okul, tarihe geri dönüp eski şehirleri inceliyor ve oradan ders çıkarıyorlar; çünkü zaman geçtikçe, bize tecrübeler bırakıyor. Geçmişteki tecrübelerin pek çoğu hâlâ geçerli.

Müslüman dünyasının bugünkü mimari uygulamalarını ve gelenekle bağını nasıl yorumlarsınız?

Eskiden geçmişten nefret edilirdi çünkü modern olan isteniyordu. Şimdi insanlar geçmişlerine âşıklar, yani nispeten iyi bir yerden bakıyorlar. Ama uygulamalarında geçmişe ait bazı şekilleri alıp onu kopyalıyorlar. Kopyala-yapıştır taktiği... Bu da aslında ideal olan İslam mimarisine denk düşmüyor. Bugün aslında İslam mimarisi hiç yok diyebiliriz; çünkü hiç kimse İslami mimarinin özünü öğretmiyor ya da öğrenmiyor. Çünkü sadece taklit ediyoruz. Çok fazla proje var ve resim açısından gerçekten harika olduklarını görüyorsunuz. Ancak sadece çok azı İslami kavramları barındırıyor. Örneğin; alçakgönüllülük, yapılarda özellikle de evlerde aşırıya kaçmaya, gücümüzü göstermeye iznimiz yok. Ama bazı insanlar çok büyük evler yapıyorlar "İslami tarzda" güya. Ama mânen bu gösterişli ve müsrif uygulamalar İslam'la çelişiyor. Çünkü İslam'a göre; sahip olduğumuz imkânları suistimal etmemeli ve komşularımızla rekabet içinde olmamalıyız. Mimar olarak Batılı tarzdaki eğitimlerimizle uygulama yaptığımızda toplumu rekabet etmeye, en yüksek konfora sahip olmaya ve bireyselliğe; herkesi kendi hayatı için yaşamaya ve gücünü göstermeye itiyoruz. Ve bu da elbette ki inancımın temel mesajlarına aykırı. Bu yüzden bence yeni jenerasyonun bu mimari konseptten farklı bir tarz oluşturmasına ihtiyacımız var. Sonrasında da şekil değişecek. İslam mimarisinde yeni biçimler olması konusunda endişeli değilim. Geçmişimizdeki elementleri alıp onları yeniden kullanmalıyız, diyemem. Hayır. Eğer geçerli ve hâlâ kullanılabilirlerse kullanabiliriz; ama değillerse temel şey İslami değerlere dayalı olandır, Müslüman mimari değil. Yani temel olan özdür, maddi olan değil.

Bir İslam şehri beliriyor mu peki zihninizde, hâlihazırda bir örneğimiz yok mu?

Hayır, geçmişten gelen bilgilerimizin ve Avrupa'nın bize dayattıklarının bir karışımı var zihnimizde. Şimdiye kadar İslam ve çağdaş yaşamın gerekliliklerine cevap verebilecek bir modelimiz yok bu nedenle. Yani bence şuana kadar gerçek bir İslam şehri yok kurabildiğimiz... Ancak zaten bu bir ideal olmalı bizim için, sürekli ulaşmaya çalıştığımız. Hayalimiz bu olmalı. Gelecekteki projemiz bu; İslami kavramları çağdaş yaşama, mimariye hayatın her alanına katmak.

Şunu da sormak istiyorum; malum Suriye'den ülkemize bir göç durumu söz konusu, muhacirlerin barınma ihtiyaçlarına modern şehirler karşılık veremiyor, bu konuda İslami mimari çözümleri neler olabilir?

Bu mülteci sorununa benzer bir olayı Osmanlı döneminde Endonezyalı mülteciler varken Cezayir'de biz de yaşadık. İspanyol işgalinden sonra bütün Müslümanlar Endonezya'dan gönderildi. Müslümanlar mülteciye dönüştü ve İspanya'dan ayrılıp diğer ülkelere göçmek zorunda kaldılar. Birçoğu Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuzey Afrika'da (Mağrip) bölgesel başkenti olduğu dönemde Cezayir'e geldi. Şehir dolmuş ve insanlar şehirden taşıyordu. O dönemki Osmanlı Sultanı'ın bir mektubu vardı; bu insanları diğer şehirlere almalı ve bir genel planlama yaparak bu ağır yükü bir yerde tutmadan diğer şehirlere dağıtmalısınız, diyordu. Bu da Cezayir'de mültecileri yerleştirmek için yeni kasabaların kurulmasına neden oldu. Bu yalnızca bir örnek. İstanbul'daki göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamak ve dengeli bir yerleşim politikası güdebilmek için bu konuda ne yapılabileceğiyle ilgili özel yaklaşım gerekiyor. Yapılacak en iyi şeyi söylemek benim için kolay değil ancak en doğru kararı vermenize yardımcı olacak pek çok mekanizma ve kavrama sahip olduğumuzu düşünüyorum.

Son olarak, Türk gençlere, mimarlara, tasarımcılara bir mesajınız bir tavsiyeniz var mıdır?

Mesajım şudur ki; İslam zamansız bir mesajdır. Zamana ve coğrafyaya bağlı değildir. İnsanoğluna bir çağrıdır. Sadece Müslümanlar için değildir; bu nedenle büyük bir yükümlülüğümüz olduğuna inanıyorum. Biz Batılıların ilerlemesini bekleyip onları takip ediyoruz. Hayır. İlk önce aradaki boşluğu kapatmalı sonra da sahip olduğumuz kavramlar ve evrensel mesajımızla öne çıkarak insanlığa yardıma koşmalıyız.

NAZ EPÖZDEMİR

MÜZİK NEREDEDİR?

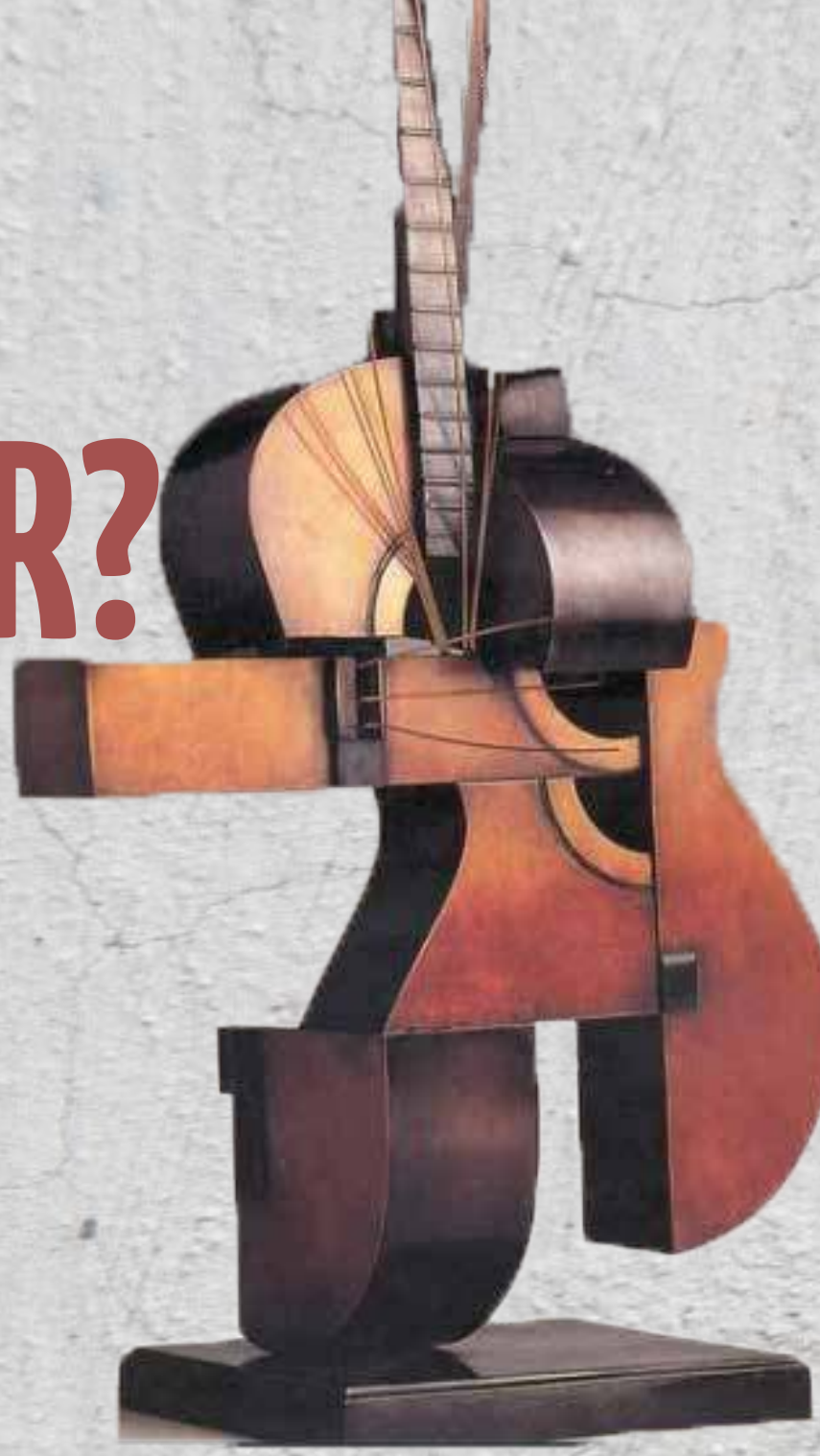

Biz dinlemeyiz, dekonstrükte ederiz. Ortaya koyduğumuz post-modern müzikoloji, enstrümanda kapalı bulunan anlamı açığa çıkarmak için harcanan bir çabanın ürünü değildir. Derrida'nın yapıbozum düşüncesinin müzikte dışa vurumudur bu. Önceden yapılmış şarkılar parçalara ayrılır, soundlar eklenir, trekler bir araya getirilir, yeniden yapılandırılır, hatta hız alınamaz üzerine bir de remiks edilir.

Elimizde çeşit çeşit malzeme vardı. Kum, kil, toprak, su... Hiçbirinin aslında, özünde ne olduğunu anlamadan, anlamaya çalışmadan, onlara temas etmeden elimizde ne varsa karıştırdık. Onca çeşit malzemeden elde ettiğimiz tek şey "çamur" oldu. Yeni bir yapıt ortaya çıkar umuduyla kata kata, karıştıra karıştıra sadece çamuru arttırmış olduk ve şimdi kocaman bir bataklığın ortasındayız.

Post-modern bir dünya burası. Bilgiye ulaşabilme imkânlarımıza göre değerlendirirsek, geçmişin bütün hazineleri, bizdedir, hazine odamızdadır, diyebiliriz. Ama o hazine kapalı kutular içinde. Bize kendini açmıyor. Bizim de onun, kendini bize açmasını bekleyecek sabrımız, tahammülümüz yok zaten. Biz, onlardan alabileceğimiz hazzı biran önce alma kaygısındayız. Tüketip tüketip ata ata kendi bataklığımızı kendimiz yaptık. Temelde ontolojik olan bu problemimizin dışavurumunu bilimimize, edebiyatımızda, mimarimizde, görsel ve işitsel sanatlarımızda görebiliriz. Dünya telakkimizin, hayata bakışımızın bir dışa vurumu olan müziğimiz ise üzerinde en az düşündüğümüz yapı taşlarımızdan biri.

Müziğe ne oldu? Bir müziğimiz yok, ama birbirine çok benzeyen, hatta hep aynı olan, hızlı tempolu, kısa süreli, herhangi bir anlam içermeyen şarkılar var... Girişleri kısa, duygusal ajitenin en yoğunlaştırıldığı kısım olan nakaratları öne alınmış, sık tekrarlı, ezberlenilmesi kolay, tüketilmesi mümkün, kolay sözlü, anlamsız ses bataklığımız var. Şarkı başlıyor, nakarata giriyor, tempo tempo, tekrar nakarat ve bitiş. Paketinden çıkarılıp hızlıca yenilip atılan bir gofret... Sadece burada değil, tüm dünyada üretilen müzik bir metadan ibaret artık.

Evet, burası post-modern dünya. Daha doğrusu bizim ona bakışımızın post-modern olduğu, aslında ne ise o olan bir dünya burası. Biz bu dünyanın saf müziğini duyabilir miyiz? Zihnimizde her şey her şeyle yan yana, bulamaç hâlinde. Hiçbir şeye bakışımız "arı" değil. Kulak verişimiz "arı" olamadığı için de ne kendimizi duyabiliyoruz ne de kâinatı... Ne nefsimizde ne de eşyada meknuz olan hakikat bize inkişaf ediyor. Hâlbuki dinlesek, mütemadi olarak fevkalade ulvi bir musiki şölen içinde nefes alıp verdiğimize şahitlik edeceğiz. Evet, her an zamana ve mekâna nakşedilmiş bir konser içinde nefes alıp veriyoruz. Biz, o müziğe nefesimizi veriyoruz ve o müzikten nefes alıyoruz. Kendimizi ondan nasıl ayrı tutabiliriz?

Ama biz dinlemeyiz, dekonstrükte ederiz. Ortaya koyduğumuz post-modern müzikoloji, enstrümanda kapalı bulunan anlamı açığa çıkarmak için harcanan bir çabanın ürünü değildir. Derrida'nın yapıbozum düşüncesinin müzikte dışavurumudur bu. Önceden yapılmış şarkılar parçalara ayrılır, soundlar eklenir, trekler bir araya getirilir, yeniden yapılandırılır, hatta hız alınamaz üzerine bir de remiks edilir. 19.yy'da Ruslar tarafından Plevne'mize yapılan taarruza karşı savunmamızı anlatan, tüylerimizi diken diken eden Plevne Marşı'mızın trap müzik tarzında olan alternatif miksleri müzik platformlarında sıklıkla karşımıza çıkar. Çok ilginçtir ki, clublar için üretilen şarkılardan daha çok club şarkısı olmuştur. Çağımızda bilinen neredeyse tüm şarkıların club miksleri bir hayli yaygın dinlenir. Bu derinlikli bir türkü, bir savaş marşı hatta bir ağıt bile olabilir. Hiç fark etmez. Orijinal ritim ne olursa olsun "dıp-tıs"lara boğdurularak houselaştırılır. Ne de olsa "Ne olsa gider"! Yeter ki hoşa gitsin. "Anything goes" mottosu hayatın her alanını olduğu gibi müziği de şekillendirir. Ney ile saksafon, bağlama ile bateri bir aradadır. Modernliğin seçkinciliğine karşı duran post-modernlik kolayca izleyiciye/dinleyiciye/okuyucuya ulaşıp ses getirmek ister. Bu ses çok kısa sürer. Zaten onun tüketilip atılmasıyla hemen ardından bir başka tüketilip atılacak "şey" gelecektir.

Post-yapısalcı felsefe zeminimiz, yerel olan müziklere, etnik müziklere erişme derdinde olan müzisyenlerin dahi etnik müzikleri yapı bozumuna uğratıp yeniden yorumladıkları bir zemindir. "Yeni" diye karşımıza çıkarılan her parça, daha doğrusu her karışım, her bulamaç bir parça daha çamur ve bataklığın büyümesi demek olur. Şeylere "kendi olmaklığı" ile ulaşamadığımızda onlar ile yeni dünyalara açılmakta mümkün olmaz.

"Müzik teknolojisi ile artık gerçek enstrümanlar yerine bilgisayarların ürettiği müzikler gerçek midir? Bu sorunun bizim için önemi var mıdır? Gerçek olup olmadığı kaygısını neden taşımalıyız? Taşımalı mıyız?" soruları içimizde yeşeredursun biz Derrida ile başladığımız yolculuğumuza Baudrillard ile devam edelim. Bir yapay zekânın öncesinde ona bildirilen değişik sesleri sentezleyerek bir dakikada yüzlerce şarkı sentezlemesi ebetteki gerçek bir müzik ortaya koymak demek değildir. Çamurumuzu/simülakralarımızı arttırdıkça arttırma, batağa saplandıkça

saplanmak demektir. Remikslerde olduğu gibi "gerçek"ten daha çok gerçek olmuş "sahte"lerin sayısını arttırmak için simüle edilecek bir "gerçeğe" de ihtiyaç kalmamıştır. Bataklık/sistem "devasa bir simülakr" olmuştur. Michael Jackson, Amy Winehouse hologram konserlerini hatırlayalım. Gerçek bile değil ama şaşırtır, büyüler hatta hipnoz eder.

Oysa Schopenhuaer "Müzik varlığın özünü ortaya çıkarır" demişti. Burada mevzubahis olan "müzik", "ne"dir? Itrî'nin müziği, Mevla'sına "El-amân ey gonce-dehen el amân" mısralarıyla yakarışının sesi değil midir?

Nefsin en alt katmanına, insan altı bir yaratığa seslenen "şey", "müzik" değil sadece bir "haz nesne"siydi elbet. Haz nesnelerinin kölesi olmuş insan altı bir yaratık da, bu hazcı sistem karşısında yalnızca bir "nesne" olabilirdi. Foucault'dan öğrendiğimize göre de şimdilerde bir "özne"den/ "insan"dan söz edemezsek de, buralara nasıl geldiğimizi düşünüp bir adım geriye baktığımızda, "Öznenin duygularından bağımsız bir güzellik kendi başına hiçbir şeydir." diyen Kant'ı görürüz. Özne-nesne dikotomik zemininde durduğu için sanata, "öznenin aldığı estetik zevk" açısından bakar ve bunu görür. Bir adım daha öncesine bakarsak "Müziği o an veya süre boyunca deneyimlemeyiz, onun varlığının bilincinde oluruz." diyen Descartes'ı görürüz ve hiç şaşırmayız. Kendisinin zaman "bilinci"(!) yoktur zira. Batı düşüncesinde o zamana kadar varolagelmiş dikotomilere bir de zihin-beden dikotomisini ekleyen bu arkadaştan da ancak böyle bir müzik yorumu beklerdik zaten. Bu yaklaşım pozitivist metodolojik müzik yaklaşımı olarak günümüze kadar gelir. Beynimizin müziği algılayışı ile ilgili bilimsel çalışmalar yapılır, müziğe zihin- beden ikiliği zemininde nöro-biyoloji gözlükleriyle bakılır. Bu harikulâde(!) indirgemeci bakışla bataklığa gömüledurulur.

Peki, biz yönümüzü gökyüzüne çevirirsek; "varlığın hakikatini gün ışığına çıkaran" sanat (müzik) "ne" olabilirdi? Madde ile iletişime geçip manaya, aşkın olana ulaşabilir miydik? "Ses" bu yolculukta bize araç olabilir miydi? Seslerden eseri yaratan biz miydik? Yoksa bize sadece temiz, "arı" bir dinleyişle, iyi bir "niyet"le ve "edep"le maddeye yönelip onun bize sesini açmasını sabırla beklemek mi düşerdi? Fenomenoloji dili ile ifade edersek maddelerin sesini "bizzatihi kendileri neyse o" olarak dinleyebilmek ve dinletebilmek için elbette ki maddeye nasıl yaklaştığımız, usulümüz bir hâyli ehemmiyet teşkil eder. Yaklaşımımızdaki edep yahut edepsizlik bizim onunla, onun da bizimle kuracağı ilişkiyi belirler. Enstrümanına dahi edep ve merhamet ile yönelen sanatkârın ellerinden filizlenen ağaç çiçeklenip onu ve dinleyicilerini sarıp sarmalayacaktır. Sanatkâr, lütfedilen bu müziği, başkalarının dinlemesine vesile olur.

Sanatçı, hem bu müziği açığa çıkarmaya vesile olur hem de sanatçının bizatihi kendinde de, kendi fıtratı, kendi derinliklerindeki güzellikler açığa çıkar. Müziğin insan kulağına, ruhuna, kalbine erişmesiyle insanın kendi varlığı ile müzik ilişkiye geçer. İnsan ve ses karşılıklı olarak, birlikte, el ele oluş sürecini yaşarlar. Müzik dinlenilirken aynı zamanda yaşanılan bir sanattır. Eşzamanlılık (simultaneite) ve süreklilik (succession) ilkeleri burada da görülür. Müziğin insan kulağına, ruhuna, kalbine erişmesiyle insanın kendi varlığı ile müzik ilişkiye geçer. Her an yaşanan yeni bir "oluş", sanat eserinin icrası sırasında, her "an" evrene salınan yeni bir ses ile el ele, birlikte vuku bulur. "Gerçek"ten "yeni" olan bu "oluş"tur. Bu, Sezai Karakoç'un ifadesiyle "eskimeyen bir yeniliktir". Sürekli olarak, her an "varlık ağı" içinde olan 'insan'a, bu noktainazardan bakarsak, yukarıda sorduğumuz soruları da farklı bir açıdan görme imkânı elde ederiz. Müzikte ilk duyuşta çarpıcılık beklentimizin anlamsızlığı yüzümüze çarpar. "An"da bütün zamana yayılma, ses aracılığı ile anlam katmanları arasında yolculuk yapma imkânları mevcut iken.

Tabiatın, evrenin, bedenimizin, ruhumuzun, kalbimizin ritmi daima ahenk içindedir. Biz bu muazzam, bu muhteşem ahenge aykırı tutum takındığımızda uyuma aykırı hareket etmiş oluruz. Bu ahengin, bu bütünlüğün, bu "birlik"in idrakinden yoksun hâlimiz ile eylediğimiz eylemlerimiz yıkım ile neticelenir. Çünkü bu müzik, fıtratın müziğidir. Bu müziğin ahengi içine katılan insan da hakiki manası ile "insan" olma sürecine katılır. Kendini o müziğe bırakabilen, ona karışabilen, ona teslim olabilen o bütünün içinde anlam kazanır ve bütün de, beste de onunla tamam olmaya doğru gider. Bataklıkta ayrıksı otlar olarak kalmak yerine gökyüzüne kanatlanan insanın yolculuğudur bu.

18 SORUDA BAŞILSIN?

COŞKUN KARADEMİR

1 **Çocukluğunuzdan hatırladığınız ilk şey nedir?**

Duvardaki bağlama...

2 **Müfredat dışında okuduğunuz ve "çok iyiymiş" dediğiniz ilk kitap neydi?**

Dedemin Âşık Veysel'in hayatını anlatan bir kitabı vardı, o kitap.

3 **Doğa mı şehir mi? Şehirse neden, doğaysa neden?**

Doğa, çünkü insanın ayağının daha çok toprağa, yere basması gerekiyor.

4 **En beğendiğiniz mimari eser hangisidir? Neden?**

Sinan'ın yaptığı bütün eserler çok güzel bence...

5 **Neydi "o türkü"nün adı?**

Muhlis Akarsu'dan "Kalmamış"...

6 **Biri vardı değil mi "bu insan" olmanızı sağlayan, kimdi o?**

Dedem.

7 **"Şimdi onsuz olmuyor" dediğiniz en iyi arkadaşınız vardır, kimdir o? Niçin dostunuzdur?**

Dostum çok fazla, ama sazım olmadan olmaz...

8 **Koleksiyon yaptığınız bir şey var mı?**

Yok.

9 **Şunu görmeden/yapmadan ölmek istemem, dediğiniz şey nedir?**

Aslında tek bir şey yok, ama belki şunu söyleyebilirim: Bu müziği yapmak için dünyada hiç ayak basmadığım topraklara gitmek.

10 **Bize şimdi bir şiir adı vermeniz gerekse...**

Âşık Veysel'in "Kara Toprak" şiiri bence kâfi...

11 **Hangi film? Niçin?**

Filmlerle çok fazla aram yok maalesef...

12 **Batı'yı ve Doğu'yu nasıl tanımlarsınız?**

Batı akıl, Doğu kalp...

13 **İnsan insanın nesidir?**

Dostudur.

14 **Yol mu menzil mi?**

Yol. Yol cümleden uludur.

15 **Dergide bir duvarımız var. Orası için bir cümle söyler misiniz?**

"Harekete kimse mâni olamaz..." Âşık Veysel.

16 **Siz şimdi gittiğiniz o şehri çok sevmişsinizdir. Biraz anlatsanıza?**

İsfahan. İsfahan'ın ruhu çok başka etkiledi beni. Orada bir beste yaptım, "Abyeneh" isimli... İlk kez bir yere gidip orada bir yer adıyla bir beste yapmış oldum, belki ondan benim için özeldir.

17 **Bize bir nasihat vermenizi istesek...**

Nasihat haddim değil ama şunu diyebilirim: İnsan inandığından vazgeçmemeli, kendine seçtiği yoldan vazgeçmemeli, bence insanı "kendisi" yapan da budur.

18 **Son olarak, nasılsınız?**

İyiyim...

SADIK KOÇ

ŞEHİR, ŞEHİRCİLİK: KİM İÇİN, NASIL?

Evet, insanın insana yar olduğu, olması gerektiği; komşunun komşuya neredeyse mirasçı olacağı bir dine inanılan bir memlekette, bir evin yanına herhangi bir yapı yapılacaksa, dinine bakmadan komşuluk hukukunu gözeterek ev sahibinin rızasını, gönlünü almaya bakılmalı. Ona rahatsızlık vermemeye dikkat edilmeli.

Lüzumsuz bir soru mu sorduğumuz? Cevabın çocuk zihni için bile basitliği dolayısıyla gereksiz bir soruymuş gibi gelebilir ama biz yazıya girdik bile bu soruyla. Evet, kim için, nasıl kentler, şehirler istiyoruz?

Cevabın çocuklar için bile basit olan kısmı "insan için elbette" şeklinde cevaplanabilecek kısmı. Bu noktada bir soru daha sormamız gerekiyor. Hangi insan? Bunu da insanı müslim ve gayrimüslim ayrımıyla düşünerek soruyoruz. Şöyle de sorabiliriz: Nefsinin hiçbir arzusuna direnç göstermeyen, biri diğeri için kurt olan insan için mi; nefsinin isteklerine karşı kontrollü davranabilen, biri diğeri için yurt ve yar olan insan için mi şehirler kurmak istiyoruz?

Müslümanın ikinci seçeneği tercih edeceği açık. Seçmeli bir soru değil ama bu. Gerçek hayattaki durum pek bu tercih yönünde değil demek istiyoruz. Öyle olsaydı bu yazı gereksiz olurdu zaten. Biz bu yazı vesilesiyle Müslüman şehrinin ve şehircilik anlayışının nasıl olması gerektiği üzerinde düşünmek istiyoruz. Bunu tabii noksansız yapabileceğimiz iddiası taşımadan.

Müslim-gayrimüslim ayrımıyla düşünmeye devam ederek bu iki dünyanın eve, sokağa nasıl baktığından da söz edelim. Müslüman için esas olan evdir. Ev, İslam cemaatinin organik en küçük yapısı olan ailenin mahremini koruduğu yaşama alanıdır. Sokak ise gel-geç yeridir. Kapitalist ekonominin inşa ettiği kentlerde ise sokak evden daha önemlidir. Çünkü sokak, kestirmeden söylersek paranın mekânıdır. Kentleri insanın vaktinin çoğunu evinin dışında geçirebileceği şekilde düzenlerseniz (emzirme odaları, AVM içinde mescit, çocuklar için oyun odalarını, kapitalist, insanı düşündüğü için yaptırıyor olabilir mi, diye bir soru bırakalım buraya) onu paranın mekânında para harcamak üzere tutarsınız.

İnsanın insana yarlığından söz ettik yukarıda. Evet, insanın insana yar olduğu, olması gerektiği; komşunun komşuya neredeyse mirasçı olacağı bir dine inanılan bir memlekette, bir evin yanına herhangi bir yapı yapılacaksa, dinine bakmadan komşuluk hukukunu gözeterek ev sahibinin rızasını, gönlünü almaya bakılmalı. Ona rahatsızlık vermemeye dikkat edilmeli.

Evet, dinî ve ahlaki değerler ev kurarken bile Müslümanın davranışına etki eder. Bunu belki en iyi, tuvalette oturuş yönüyle kıbleyi örtüştürmemek dikkatiyle izah edebiliriz. Müslüman bu dikkati, şehrin ilk yapısından itibaren göstermek durumunda aslında. Eski Müslüman şehirlerinin medrese, cami gibi yapılar etrafında kurulduğunu duyup okumuşuzdur. Şehir kurarken ecdadın yaptığı ilk yapılardan biri de hamamlardır. Bu önceliğin "temizlik imandandır" anlayışına sahip bir toplumda rastgele olduğunu söyleyebilir miyiz?

Müslüman, gayrimüslim gibi canının istediğince davranamaz her zaman. Müslüman sözüyle, davranışıyla olduğu kadar sahip olduklarıyla da başkası üstünde ezici, üzücü etki bırakmamak gibi bir dikkate sahip olmalı. Bizce evler, maliyetleri bakımından zengin-fakir ayrılığını ilk bakışta ortaya koyacak şekilde inşa edilmemeli mesela.

Türk modernleşmesi öncesi şehirlerin oluşumundan, modernleşmeyle birlikte de kuruluşundan bahsedebiliriz. Oluşum-kuruluş farkıyla doğallık-planlamacılık durumuna dikkat çekmek istedik. Modernizm öncesi yapıların şehirdeki yerleşimi doğaldı, kendiliğindendi. Bugünse planlamadan şehir değil ancak kaos ortamı kurabiliriz. O yüzden Müslüman'ı, insanı mutlu edecek ya da en azından mutsuz etmeyecek bir şehir planlamacılığı geliştirmek durumundayız.

Bu da inşasından, kuruluşundan sonra beliren ihtiyaçlara cevap verecek değişkenlik imkânına sahip ev ve şehirleri tasarlamakla mümkün görünüyor. Apartman, site tarzı yapılar müstakil yapıların esnekliğine sahip değil mesela. Müstakil ev sahibinin evine istediği şekli verme, istediği eklemeyi yapıp istediği yeri yeniden düzenleme imkânı varken, apartman ya da site sâkini bu imkândan mahrum. Ayrıca bu yapılar bir kez bina edildikten sonraki düzenlemelere fazla müsait de değil zaten. Oysa farklılık imkânlarına açık bir ev ya da şehir insana sıkıntı değil ferahlık verir.

Çevre düzenlemesi de aynı mantıkla yapılmalı. Mahallelinin, kentlinin ortak kullanım alanları kabaca; ayrıntılar ise insanların tabii hareketlerine göre planlanmalı. Şöyle izah edebiliriz: Yaşadığım şehirde deniz dolgusuyla elde edilen alanı her şeyi düşünerek park olarak düzenlemişler. Bisiklet yolu, yürüyüş yolu, koşu yolu vs. Mesele de biraz bu aslında. Keşke her şeyi düşünmeselerdi. Dediğimiz gibi, kabaca düşünselerdi ya da. Yürüyüş yolu yapmışlar, ama insanlar yer yer kestirmeler oluşturmuş. Kestirmenin ayakların tabii davranışı olduğunu belirtmeden geçmeyelim. Demek istediğimiz şu: Çevre, park, bahçe düzenlerken düzenleyiciler insanın tabii hareketlerine uymalı bazen, insanları kendi düzenlerine uymaya zorlamak yerine.

Çevreyi düzenlerken, şehir kurarken tabiata zarar vermeme hassasiyetiyle hareket edilmeli öte taraftan. Yeni bir şey söylemediğimizin farkındayız. Okullarda bu fikri insanlara veriyoruz ancak hayatın gerçeğiyle bu fikir arasındaki makasın açık olduğunu da görüyoruz. Bu açıklığı kapatmak gerekiyor. Bunu umursamayan, nasılsa kalmış bir parça yeşilliği zaruret olmadığı hâlde ya da ekonomik getirisini dikkate alarak şehirliye çok gören bir şehircilik anlayışının insanı mutlu eden şehirler tasarlayabileceğini düşünebilir miyiz?

Çevre düzenlemesinden, tabiata zarar vermemekten bahsetmişken şehirleri her ne kadar düzenli ve yeşil de olsa Batı'nın kendi kentleşmesinin insanı mutlu etmediğinin (Amerika'da TOKİ tarzı evlerde yaşayanların intiharları hadisesini hatırlayalım) farkına varıp insanı mutlu edecek ev ve şehir planlaması üzerinde ciddiyetle kafa yormaya başladığını belirtelim. Amerikan filmlerinde gökdelenli şehirleri bir güç ve zenginlik gösterisi olarak hâlâ görsek de çoğu film ve dizinin epey zamandır tek ya da en fazla iki üç katlı evlerden oluşan semtlerde çekildiğini görüyoruz. Belki film ekibi böyle yerleri kolay çekim yapabildikleri için tercih ediyordur, ancak daha insani, daha sevimli olduğu da şüphesiz.

İnsanın mutluluğunu ciddiye alan bir şehircilik anlayışının insana zayıflığını, güçsüzlüğünü hissettiren yapılar, şehirler tasarlamaması gerekir. Önceki yazılarımızın birinde bundan bahsetmiştik. Yüksek katlı yapıların insana bu duyguları yaşattığı açık. Öte taraftan insan mutluluğunu önemseyen şehircilik anlayışı gürültülü iş kollarını meskenlerden uzak alanlarda inşa eder, etmeli. "-Malı, -meli" kipiyle konuşmak kolay. Çözüm önerin ne, onu söyle diyene cevabımız: Belediyelere ya da şehir kurma işini üstlenen kurumlara şehir kurulacak arazi üzerinde kişilerin zararına olmayacak şekilde istediği gibi hareket edebilme yetkisi tanınmalı, diyerek noktalayalım yazımızı.

MUSTAFA UÇURUM

ANARŞİST DOMATES

Kimse o akşam yemek yemedi evde. Öyle bir sessizlik vardı ki odanın içinde biz evdeki üç çocuk ne olup bittiğini anlamasak da bu sessizliği bozmaktan korkuyorduk. Ben bir ara babama sokulup; "Dedem eve gelecek değil mi baba?" dedim. Babam kıpkırmızı gözleri ile öyle bir baktı ki bir anda derin bir uçuruma düştüm sandım. "İnşallah oğlum." dedi. Nedense her zaman bana büyük bir güven veren "inşallah" sözü bu kez beni uçurumun dibine yuvarlamıştı.

Kasadaki domateslerden bir tanesini aldım. Diğer domateslere hiç benzemiyordu bu. Sivri, sert, garip bir domates. Birkaç tane daha alıp aynı domateslerden koşa koşa dedemin yanına gittim. "Bu domatesler neden böyle dede?" dedim. Dedem baktı, sakalını titreterek güldü. "Anarşist domates onlar." dedi. İlk defa duyduğum bir kelimeydi bu. "Anarşist, anarşist" dedim içinden.

"Ney ki anarşişt domates?

"Anarşist işte. Bildiğin anarşist. Kavgacı, dövüşçü kişilere denir. Sert işte oğlum, elindeki domates gibi."

Dedem hep böyle yapardı. Bir şey sorunca hemen cevap verirdi. Hem de sanki açıklıyor olmanın mutluluğu ile üstüne bastıra bastıra tekrar ederdi. Onun verdiği cevap benim için çok fazla anlam ifade etmese de dedem görevini yapmış olmanın huzuruyla işine devam etti.

Yine anlamadım bir şey. Bilmiyordum ki anarşişt nedir. Elime birkaç domates daha aldım. Ağacın altına gittim. Giderken diğer domateslerden de aldım iki tane. Ağacın altına yan yana koydum domatesleri. Baktım, anarşist domatesler daha sert ve daha sivriydi. Diğerleri yuvarlak ve biraz yumuşak. Normal domates gibi. Mis gibi kokuyordu domatesler. Tazelik, güzellik, bereket gibi bütün kokuları içime çektim. Anarşist domateslerle yuvarlak domatesleri şöyle bir vurdum birbirine. Yuvarlak domatesler bir anda dağıldı gitti. Gerçekten de bu domatesler tam dövüşçüymüş, ezilen domateslerin halini görünce bunu daha iyi anladım.

Dedemle tarlada vakit geçirmeyi çok severdim. Buradaki her şey benim için bir oyundu. Tarlada en sevdiğim iş sebzeleri sulamaktı. Dedem kanalın kapağını açıp da suyu tarlaya gönderince arkın içinden kıvrıla kıvrıla gelen suyu takip eder, suyun serinliğine daha fazla dayanamaz ve ayakkabılarımı çıkarıp suda oynamaya başlardım. En çok da gemileri yarıştırırdım suda. Gemi dediğim de söğüt dalından yaptığım gemilerdi. İki sopayı aynı anda suya bırakırdım. Akan suyun içinde sopalar birbiriyle yarışırdı. Benim gemim birinci gelince suyun içinde hoplaya zıplaya kutlardım zaferimi.

Ağacın altından kalktım. Anarşist domatesleri cebime koydum, dedeme söyleyip evin yolunu tuttum. Toprak yolda yürümeyi o kadar çok severdim ki... Hemen söğüt dalından atıma atladım, düştüm yola. Arkamda iz bırakarak öyle keyifle koşuyordum ki arada bir arkaya bıraktığım ize bakıyor; tozun, dumanın arasındaki izi gördükçe daha bir hızlanıyordum.

Mahalleye geldim. Birkaç asker arabası yanımdan geçti. Bakkalın önünde yine uzun bir kuyruk vardı. Eve gidince biliyordum ki annem de beni bir kuyruğa gönderecekti. Ya ekmek ya şeker ya da tüp kuyruğuna geçeceğim kesindi. Artık iyice öğrenmiştim kuyrukta beklemeyi. Çocuk olduğum için benim önüme geçmek isteyen uyanık ağabeyler olsa da bir milim oynamıyordum yerimden. Sıramı kimseye kaptırmadan annemin istediklerini alana kadar bekliyordum yerimde.

Rafet beni görünce bağırdı; "Mustafa gelsene kuyruğa!"

Annemin ne istediğini bilmediğimi söyleyip cebimdeki domatesleri elime alıp sokağımıza döndüm. Yoldan geçen askerlere selam vere vere evimize yaklaştım. Tam avlumuzun kapısını açacaktım ki bir asker çıktı karşıma. "Nasılsın küçük asker?" dedi. Bu söz beni o kadar mutlu ediyordu ki hemen selamımı verip; "İyiyim asker abi." dedim. Asker elimdeki domatesleri gördü, "Ne güzel domatesmiş bunlar böyle." dedi. Tarladan aldığımı söyledim. "Bunların adı anarşist domates." dedim.

Askerin yüzü birden bire değişti. Domatesleri elimden aldı. Evirdi, çevirdi. Her yerini bir güzel inceledi domateslerin. "Anarşist domates öyle mi?" dedi. "Evet."dedim. "Kim söyledi bunu sana?" diye sordu asker. "Dedem söyledi." dedim. Dedemin nerde olduğunu soran askere tarlada olduğunu, sebzeleri suladığını söyledim. Asker domateslerimi geri vermeden tarlanın nerde olduğunu sorup hızla o tarafa doğru gitti. Ben de eve girdim. Askeri de domatesleri de çoktan unutmuştum bile.

Asker olmak istiyordum çünkü her yerde asker vardı. Okula giderken, oyun oynarken, iki kale maç yaparken hep askerler geçip gidiyordu yanımızdan. Onların elbiseleri, ellerindeki tüfekleri, şapkaları sadece benim değil bütün çocukların ilgisini çekiyordu. Okulda bile "küçük asker" diye şarkılar söyleyip oyunlar oynuyorduk.

Küçük asker, küçük asker
Napıyorsun bana göster
Tüfeğime bakıyorum
Palaskamı takıyorum
Kasketimi giyiyorum,
Ben kışlama gidiyorum
Seviyordum askerleri. Büyüyünce asker olmayı bile istiyordum.

Akşam oldu. Dedem eve gelmedi. Babamda, annemde bir tedirginliktir başladı. Hiç geç kalmazdı dedem. Tarlada işini bitirir bitirmez eve gelir, bir daha da dışarı çıkmazdı. Babam durup durup bana sordu; "Oğlum deden tarladan sonra bir yere gideceğim dedi mi sana?" Yok diyordum ama biraz sonra aynı soruyu annem soruyordu.

Akşam sokağa çıkma yasağı olduğu için babam dışarı çıkıp da bir yere de bakamadı. Babam iyice tedirgin bir hâlde, aldığı nefesin sıcaklığı bütün odayı dolduracak kadar telaşlı, odanın içinde dönüp dururken; "Oğlum, sen neden dedeni tek başına tarlada bırakıp eve geliyorsun?" dedi.

Ben de oynadığımı, canım sıkılınca da anarşist domateslerimi alıp eve geldiğimi söyledim. "Anarşist domates mi?" dedi babam.

Evet dedim. Tarladaki domatesleri, dedemin söylediklerini, eve geldiğimde de askerin domatesleri benden aldığını ve tarlanın yerini sorup hızla tarlaya doğru gittiğini söyledim. Babamın yüzü o anda öyle bir hâl aldı ki hepimiz daha çok korktuk dedem için. Ben neden korkmamız gerektiğini bilmiyordum ama babamın yüzündeki tedirgin ifade bütün odayı doldurmuştu.

Kimse o akşam yemek yemedi evde. Öyle bir sessizlik vardı ki odanın içinde biz evdeki üç çocuk ne olup bittiğini anlamasak da bu sessizliği bozmaktan korkuyorduk. Ben bir ara babama sokulup; "Dedem eve gelecek değil mi baba?" dedim. Babam kıpkırmızı gözleri ile öyle bir baktı ki bir anda derin bir uçuruma düştüm sandım. "İnşallah oğlum." dedi. Nedense her zaman bana büyük bir güven veren "inşallah" sözü bu kez beni uçurumun dibine yuvarlamıştı.

Sabah olunca babam hemen çıktı evden. Karakola gitmiş, emniyete gitmiş, dedemin apar topar Ankara'ya götürüldüğünü öğrenmiş. Babam eve dönünce omuzları düşmüş, başı sanki kocaman bir dağı taşıyormuş gibi eğilmiş, sesi kısılmış, nefesi kor bir alevi soluyor gibi bir hâldeydi. Biz sana haber veririz, deyip babamı göndermişler.

Ankara'ya gitmek o kadar kolay değildi. Mecburen evde oturup dedemden haber bekleyecektik. Bütün olup bitene anarşist domateslerin sebep olduğuna kimse inanamıyordu. Hele hele ben hiçbir şey anlamıyordum bu olup bitenlerden. Domates işte. Biraz farklı, sert ama domatesti işte onlar da.

Dedemin alıp götürülüşünün ardından beş gün geçmişti ki babam hadi bir bakalım deyip tarlaya götürdü beni. Hiçbirimizin canı tarlaya gitmek istemiyordu ama tarladaki her şey dedemin emeğiydi. Tarlaya yaklaştık. Bir gariplik olduğunu uzaktan fark ettik. Tarlaya girdiğimizde bir de ne görelim; anarşist domateslerin olduğu yerlerin hepsini altını üstüne getirmişler, bütün domatesleri yolup koparmışlar, anarşist domatesleri ezmişler, tarlamızı savaş alanına çevirmişler.

Babam domateslerin ortasına geçti. Diz çöktü. Öyle bir ağladı ki...

Aylardan eylüldü. Hava serinlemeye başlamıştı. Babamın gözyaşlarıyla buz kesti her yer. İçim titredi. Büyüyünce asker olmayacağım dedim içimden, olmayacağım.

Cemil Meriç

Kitaplar, zekâyı kibarlaştırır.

OKUŞANA

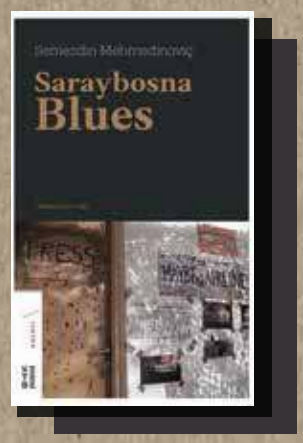

SARAYBOSNA BLUES

Semezdin Mehmedinoviç

Saraybosna Blues, Saraybosna'daki kuşatma yıllarında, savaşın korkunç koşullarında yazılan unutulmaz hikâyeler, kesitler ve şiirlerden oluşan bir dev anlatı. Balkanların yetiştirdiği en büyük yazar ve şairlerden Semezdin Mehmedinoviç, Çetniklerin (Sırp milliyetçilerinin) kuşatması boyunca ülkesinde kalmış ve *Phantom of Liberty* dergisinin editörlerinden biri olarak kentteki direniş hareketinde aktif şekilde yer almıştı. Bu tanıklıkla kaleminin ustalığını ve ruhsal kırılmalarını birleştiren yazar, ortaya koyduğu bu metinle okurlarına akıllarından silinmeyecek bir okuma deneyimi sağlıyor.

KÜLTÜR

Terry Eagleton

Ağustos ayında Can Yayınları'ndan çıkan bu kitapta edebiyat eleştirisinin çağımızdaki en parlak zihinlerinden ve en etkili isimlerinden Eagleton, modern dünyanın elitist "kültürlü olma" mitini ve "kültürlü insan"ı farklı zaman ve durumlarda ele alarak keskin ve ironik bir biçimde yorumluyor. Her devirde belirleyici bir faktöre dönüşen kültürün geçmişten bugüne süreçlerini inceleyerek; zaman zaman politikleşen, ideolojikleşen ve kendisiyle çelişen yapısına dair önemli şerhler yapan yazar, kültürün bize umut ve umutsuzluk nedenleri yarattığını da belirtiyor.

MÜZİĞİ BOĞAN GÜRÜLTÜ: İDEOLOJİNİN KISKACINDA "MUSİKİ"

Güneş Ayas

Güneş Ayas'ın *Müziği Boğan Gürültü* adlı kitabı, Osmanlı döneminden bugüne uzanan süreçte musikinin toplumsal, siyasal ve dini süreçlerden ne denli etkilendiğini ortaya koyması bakımından oldukça spesifik ve dikkat çeken bir çalışma. Yazar bu çalışmasında, Osmanlı'dan günümüze zaman zaman toplumun farklı katmanlarını ve gruplarını birleştirici bir vazife gören, hatta farklı inanışlardan insanların dahi birlikte icra edebildiği "musiki"nin, modernleşme hareketleri ve özellikle Cumhuriyet'le birlikte ideolojik bir işlev kazanmış olduğunu ifade ediyor. Böylece, Türk müziğinin tüm bu nedenlerden ötürü Doğu-Batı-Türklük gibi kavramların kıskacında kimliğini nasıl değiştirdiğini ayrıntılarıyla okura sunuyor.

CİNS KAFALAR

"HÜZÜN ASLA SONA ERMEYECEK" VAN GOGH

1

Bilinmenin önündeki en büyük engelin çok tanınmak olduğunu söylemeliyiz. 21. yüzyılda onun başına gelen de bundan başka bir şey değil. Çağımızın en büyük ressamı desek kimseye haksızlık etmiş olmayız muhtemelen. Ancak yine de "çağımızın en çok beğenilen ressamı" demeliyiz belki de. Fakat o yok, sadece renkleri var. Onu görmüyor, sadece renkleri görüyoruz.

2

Efsaneyi doğuran şey şöhret. Daha büyük bir anlama hizmet etmiyorsa sadece felaket. Şöhretin en net sonucu, sahibini görünmez kılmasıdır. Efsane, söyleyenin ihtiyacını karşılar. Söylenene dair içerik sunmaz. Sunsa da bu önemli değildir. Önemli olan, görenin gördüğüdür; görülenin gösterdiği değil. İşte tam burada soru şudur: Bir biyografiye nereden başlanır? Bir hikâye neresinden tutulur?

3

Yaşarken farkında olmasa da çağının sanat anlayışını alt üst edecek ve belki gerçek anlamda modern resmin doğum sancılarını ilan edecek bir adamdı o. Meşgul olduğu süre zarfında resimden başka hiç bir şey düşünmeyen, kısa ömrüne iki binin üzerinde çalışma sığdıran bir adam. Nâzım'a da merhaba diyelim; "renkleri yemiş gibi yiyen bir adam".

4

27 yaşında resme başlayıp 37 yaşında ölen ve resim yapabildiği bu 10 yıllık zaman zarfında sanat tarihine hem de bir dönüm noktası olarak adını yazdırabilen bir adamdan söz ediyoruz. 1853 yılında bugünkü Hollanda'da bir köy papazının oğlu olarak dünyaya geliyor. Okula gönderiliyor, ama kafası dersleri hiç almıyor. Gayet başarısız bir çocuk olarak babası tarafından daha yeni kurulmuş olan Goupil Sanat Galerisi'nde satış elemanı olarak işe veriliyor.

5

Burada sevdiği dünyanın bir parçası olmuştu en azından. 20 yaşına gelmişti ve 1873'te galerinin Londra şubesinde çalışmaya başladı. İki yıl sonra sevdiği kızdan "hayır" cevabını alınca Londra'dan kaçtı ve çalıştığı galerinin Paris şubesine geçti. Fakat burada da çok tutunamadı. Tablolar üzerine müşterilerle girdiği tartışmalar, işinden olmasına yol açtı. Uzun bir zaman avarelik ettikten sonra bir sürü işe girip çıktı. Ölüm döşeğinde bahsedeceği o "sefalet"in tam dibini bulmuştu ki imdadına kardeşi yetişti.

6

Kardeşi Teo, gelip onu içine düştüğü yoksulluktan kurtarıp Brüksel'e geri götürdü. Burada önce resim dersleri aldı. Resme olan yatkınlığını fark eden kardeşi Teo, onu maddi olarak desteklemekten geri durmadı. Sonra Van Gogh, Etten'e yerleşmiş olan ailesinin yanına döndü ve burada bir kıza daha âşık olup bir kez daha "hayır" cevabını aldı. Bir süre daha serserilik etti. Sonra bir başka kıza âşık oldu. Bu kez kızdan duyduğu cevap "evet"ti; fakat bu kez de "hayır" cevabını kendi ailesinden duydu. Bunun üzerine kız intihara kalkıştı... Kız ölmedi, ama Van Gogh orada öldü muhtemelen.

7

Gitmek fikrini yeniden bir çözüm olarak önüne aldı. 1886 yılında Teo'nun da yaşadığı Paris'e taşındı. Kardeşi, resimle meşgul olması için gerekli bütün imkânı ona sağladı. Resim dersleri aldı, ressamlarla tanıştı, resimle uğraştı. Hayatını başka hiçbir şeye yer bırakmaksızın renklerin dünyasına vermişti. Sonra Akdeniz'in lacivertiyle tanışacağı ve en iyi resimlerini yapacağı Güney Fransa'ya taşındı. Dengesizliği sürüyordu fakat. Kendisini ziyarete gelen bir ressam arkadaşının boğazını kesmeye çalıştı önce. Başaramadı. Arkadaşı kaçtı. O da kendi kulağının bir parçasını kesip, götürüp yeni tanıştığı bir kıza verdi.

8

Artık hastaneye yatırılması gerekiyordu ki kardeşi Paris'ten bunun için geldi. Bir süre tedavi gördü. Sonra hastaneden çıkıp Paris'e, kardeşinin yanına geri döndü. 1890 yılında, Auvers'te bir tarlada resim yaparken daha önceden tedarik ettiği tabancasıyla kendi karnına ateş etti. Bu intihar girişimi, iki gün sonra başarıya ulaşacak ve 29 Temmuz 1890 günü bu acayip ressamın dünya hayatına son verecekti.

9

Resimden hiç anlamayanlar için bile resme ilgi doğuracak bir tuhaflıktır Van Gogh. Adını duyurduğu ilk resmini 32 yaşındayken 1885 yılında yaptı. Patates Yiyenler adlı bu tablo, Hollanda'da bir müzayede evinin vitrininde sergilendi, fakat satılmadı elbette. Hayatta iken satılan tek tablosu, Kırmızı Üzüm Bağı'ydı. Her ne kadar ilk büyük işi Patates Yiyenler olsa da bugün tüm dünyada Yıldızlı Gece'nin ressamı olarak tanıyoruz onu.

10

Ölürken kardeşine söylediği o son sözü, farklı anlatılageliyor. "Hüzün asla sona ermeyecek" dediği rivayet edildiği gibi, son sözünün "Sefalet asla sona ermeyecek" şeklinde olduğu da kaydedilmiş. Her ikisi de karşılıyor aslında durumunu. Ama onu üzenin, sefaletten çok hüzün olduğunu söyleyebiliriz; çünkü günlük hayatını kardeşinin -hiç de yüksünmeden- karşıladığını biliyoruz. O durumda olmaya mı kırılıyordu, yoksa "renkleri yemiş yer gibi" yiyemiyor olmasına mı, bunu asla bilemeyeceğiz.

ZEYTİNBURNU KÜLTÜR SANAT

ZEYTİNBURNU BELEDİYESİ

ARALIK 2019

Tiyatro

EYVAH NADİR

8+ · BİLETLİ

CMT PZ

ARALIK **7 / 8**

15:00 15:00 20:00

TURTA GİRMEMİŞ ORMAN

Çocuk Tiyatrosu

4+ · BİLETLİ

CMT PZ

ARALIK **14 / 15**

13:00 13:00

ŞAİR ŞİİR ŞUUR MEHMET AKİF ERSOY

8+ · BİLETLİ

CMT PZ

ARALIK **21 / 22**

15:00 15:00 20:00

AZİZ DOSTUM ÇEHOV

8+ · BİLETLİ

CM CMT PZ

ARALIK **27 / 28 / 29**

20:00 15:00 15:00 20:00

Söyleşi

100 Yüze İmza ve Söyleşi

SUNAN SAMED KARAGÖZ
KONUK MUSTAFA İSEN

ARALIK **11** Çarşamba *19:00*

Sinema Söyleşisi
"Kapan"

MODERATÖR ABDULHAMİT GÜLER
KONUŞMACILAR
SEYİD ÇOLAK, GÜVEN ADIGÜZEL, YÜKSEL AKÇA

ARALIK **25** Çarşamba *20:30*

Kavramların İzinde
"Siyasal İlâhiyat"

SUNAN ASIM ÖZ
KONUK PROF. DR. BÜNYAMİN BEZCİ

ARALIK **26** Perşembe *19:00*

Edebiyat Ne Söyler?
"Edebiyat ve Felsefe"

SUNAN CEMAL ŞAKAR
KONUK ALİ UTKU

ARALIK **27** Cuma *19:00*

Gelenekselden Çağdaşa
"Estetikten Poetikaya Osmanlı Şiiri"

SUNAN AYŞE TAŞKENT
KONUK DOÇ. DR. BERAT AÇIL

ARALIK **30** Pazartesi *19:00*

Seminer

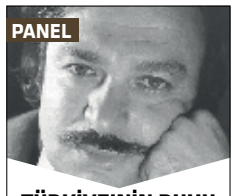

PANEL

TÜRKİYE'NİN RUHU

"Vefatının 42. Yılında Oğuz Atay"

OTURUM BAŞKANI DOĞAN HIZLAN
KONUŞMACILAR NECİP TOSUN, PROF. DR. HANDAN İNCİ, HANDAN ACAR YILDIZ

ARALIK **12** Perşembe *19:00*

İslâm Düşüncesi ve Çağdaş Sorunlar
"Felsefe Geleneğinde Akıl Meselesi"

PROF. DR. ÖMER TÜRKER

ARALIK **4** Çarşamba *19:00*

Dünden Kalanlar
PROF. DR. ALİ BİRİNCİ

ARALIK **13** Cuma *19:00*

Tasavvuf ve Şiir
EKREM DEMİRLİ

ARALIK **18** Çarşamba *19:00*

Rehberinizle İstanbul
"Boğaziçi'nde Tarih ve Bugün"
SEDAT BORNOVALI

ARALIK **19** Perşembe *19:00*

Şiirle Gelenler
"Milli Şiir"den "Sivil Şiir"e Bir Modernleşme Hikâyesi
ALİ AYÇİL

ARALIK **24** Salı *19:00*

Sinema

SÜPER AYI

7+ · BİLETLİ

CM CMT PZ PZT SL ÇRŞ PRŞ

KASIM **29 / 30** ARALIK **1 / 2 / 3 / 4 / 5**

13:30 16:00 19:00

SEVİMLİ EJDERHA KOKONAT

BİLETLİ

CM CMT PZ PZT SL ÇRŞ PRŞ

ARALIK **6 / 7 / 8 / 9 / 10 / 11 / 12**

13:30 16:00 19:00

BİSİKLETLER

BİLETLİ

PZT SL ÇRŞ PRŞ

ARALIK **16 / 17 / 18 / 19**

13:30 16:00 19:00

ACEMİ KAŞİFLER: GÖREVİMİZ KOCAAYAK

BİLETLİ

CM CMT PZ PZT SL

ARALIK **20 / 21 / 22 / 23 / 24**

13:30 16:00 19:00

KAPAN

BİLETLİ

ÇRŞ PRŞ CM CMT PZ PZT SL

ARALIK **25 / 26 / 27 / 28 / 29 / 30 / 31**

13:30 16:00 19:00

Müzik

İstanbul Devlet Türk Halk Müziği Korosu

ARALIK **10** Salı *20:00*

İstanbul Devlet Modern Folk Müzik Topluluğu

ARALIK **24** Salı *20:00*

Gençlik Merkezi

Gençlerle Hasbihal
DR. MEHMET ALİ DOĞAN

ARALIK **3** Salı *12:30*

MERKEZEFENDİ MİLLET KIRAATHANESİ

Tarih ve Edebiyat Okumaları
PROF. DR. İSMAİL COŞKUN

ARALIK **14-21-28** Cmt *14:00*

Nağmedâr Etkinlikleri

CANDAN CANA NAĞMELER

ARALIK **7** Cumartesi *14:30*

TEKKE İLAHİLERİ

ARALIK **14** Cumartesi *14:30*

FASL-I NEBİ

ARALIK **21** Cumartesi *14:30*

NEYZEN VE TANBURİ BESTEKÂRLAR

ARALIK **28** Cumartesi *14:30*

MEŞK HALKASI

ARALIK **1/8/15/22/29** Pazar *13:00*

ZEYTİNBURNU TIBBİ BİTKİLER BAHÇESİ

BAKIM
Doğal Tarifler
TUĞÇE AĞBA SEVENCAN
ARALIK **7** Cumartesi *13:00-15:00*

BİTKİLER
Uçucu Yağ Bitkileri
MERVE ZENGİN TINMAZ
ARALIK **11** Çarşamba *13:00-15:00*

ÇOCUKLAR
Gönüllü Bahçıvanlık (8-12 Yaş)
ZTBB
ARALIK **13** Cuma *13:00-15:00*

GIDALAR
Farklı Aromalı Çikolatalar
BİLGE İYİGÜN DİVRİKLİOĞLU
ARALIK **14** Cumartesi *13:00-15:00*

BİTKİLER
Tohum Saklama
MEHMET ALİ ALTIOKKA
ARALIK **18** Çarşamba *13:00-15:00*

BAKIM
Güzellik Otları
SEDA YALVAÇ
ARALIK **20** Cuma *13:00-15:00*

GIDALAR
Geleneksel Ekmekler
BÜŞRA SAĞLAM
ARALIK **21** Cumartesi *13:00-15:00*

ÇOCUKLAR
Çevreci Kalemlikler (8-12 Yaş)
ZTBB
ARALIK **25** Çarşamba *13:00-15:00*

ÇOCUKLAR
Minik Eller Toprağa (3-7 Yaş)
ZTBB
ARALIK **27** Cuma *13:00-15:00*

GIDALAR
Arıcılık
ADNAN BORA
ARALIK **28** Cumartesi *10:00-17:00*

NAĞMEDÂR ve TIBBİ BİTKİLER PROGRAMLARI HARİÇ BÜTÜN ETKİNLİKLER **ZEYTİNBURNU KÜLTÜR VE SANAT MERKEZİ**NDE YAPILACAKTIR.

zeytinburnukultursanat.com

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

DEVLET TİYATROLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

VI. ANKARA BULUŞMASI

YERLİ YAZARLAR HAFTASI

9 - 15 ARALIK 2019

REİS BEY ▪ UÇMAK "HEZARFEN AHMED ÇELEBİ" ▪ KANTOCU ▪ KEŞANLI ALİ DESTANI
AMAK- I HAYAL ▪ BUZLAR ÇÖZÜLMEDEN ▪ 1919: ŞAFAK ▪ BİR NEFES DEDE KORKUT
VATAN YAHUT NAMIK KEMAL ▪ ŞAPKA ▪ EYVAH NADİR ▪ YEDİ KAPILI KENT

/devlettiyatrolari /devtiyatro /devlettiyatrolari

www.devtiyatro.gov.tr